

ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΘΩΝΟΣ

Τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος ἐδίκασε καὶ κατεδίκασε τὸν πρῶτον τῆς νέας Ἑλλάδος βασιλέα, ἐξῶσαν αὐτόν. Ἄλλ' ἡ Κλειῶ δὲν ἐξηγεῖται ἀκόμη τὴν τελευταίαν αὐτῆς κρίσιν περὶ τοῦ ἡγεμόνος, ὅστις, θνήσκων ἐν τῇ πατρίῳ γῆ, ἐθεώρει ἑαυτὸν ἐξόριστον καὶ ἀπέθανε μὲ τὸ ὄνομα τῆς Ἑλλάδος ἐπὶ τῶν χειλέων. Ἡ ἱστορία τῆς βασιλείας τοῦ Ὁθωνος δὲν ἔχει ἀκόμη γραφῆ, οὐδ' ἐπέστη ἴσως ἀκόμη ὁ καιρὸς νὰ γραφῆ. Δὲν λέγω δὲ τοῦτο ἀναφερόμενος εἰς τὸ πρόσφατον τῶν χρόνων, εἰ καὶ εἶνε ἀληθές, ὅτι ἐν ἔθνει μικρῷ ὡς τὸ ἡμέτερον καὶ παρὰ λαῶ εὐερεθίστῳ, οἷος ὁ ἑλληνικὸς, ἡ ἱστορικὴ ἀλήθεια περὶ γεγονότων ἀκόμη σχετικῶς νέων ἠδύνατο εἰς πολλὰς νὰ προσκρούσῃ δυσχερείας. Ὑπὸ ἄλλην κυρίως ἔποψιν εἶνε πρόωρος ἡ ἱστορικὴ ἐξέτασις τῶν κατὰ τὴν βασιλείαν τοῦ Ὁθωνος, λέγω ἕνεκα τῆς ἀνεπαρκείας τῶν μέχρι τοῦδε γνωστῶν πηγῶν.

Δὲν πρέπει δὴλα δὴ νὰ λησμονῶμεν, ὅτι ἡ ἱστορία τῆς Ἑλλάδος κατὰ τὰς πρώτας ἀπὸ τῆς ἀπελευθερώσεως δεκαετηρίδας εἶνε προϊόν τριῶν παραγόντων, τῆς ἐσωτερικῆς ἀναπτύξεως τῆς χώρας καθ' ἑαυτὴν σὺν τῇ ἀποκτήσει τῆς ἐλευθερίας, τῆς δράσεως τῆς βασιλείας καὶ τῶν ἐπιδράσεων τῶν ξένων δυνάμεων. Κατὰ ταῦτα δὲ τριπλαῖ πρέπει νὰ εἶνε κατ' ἀνάγκην καὶ αἱ πηγαὶ πρὸς διεξερεύνησιν τῶν κατὰ τὴν πρώτην βασιλείαν, α') ἡ μελέτη τῆς νομοθεσίας, τῆς διοικήσεως, τῆς πολιτικῆς ἐνεργείας, τῆς κοινωνικῆς καὶ πνευματικῆς κινήσεως αὐτῆς τῆς Ἑλλάδος, β') ἡ ἐξέτασις τοῦ προγράμματος καὶ τῶν πράξεων τῆς βασιλείας καὶ γ') ἡ ἔρευνα τῶν ἐξωτερικῶν σχέσεων τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς εἰς τὸν πολιτικὸν αὐτῆς βίον ἀναμιξέως ἀλλοτρῶν συμφερόντων καὶ τῆς εἰς τὰς ἐθνικὰς σκέψεις καὶ ἐνεργείας ἀντεπιδράσεως τῶν εὐρωπαϊκῶν δυνάμεων. Ἀλλὰ καὶ τῶν τριῶν τούτων εἰδῶν τῶν πηγῶν ἡ ἐξέτασις δὲν ἔχει προχωρήσει μέχρι τοῦδε ἐπαρκῶς, ὥστε νὰ εἶνε δυνατὴ ἡ συντέλεσις πλήρους καὶ ἐνιαίας εἰκόνης τοῦ πολιτικοῦ καὶ κοινωνικοῦ βίου τῆς Ἑλλάδος ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Ὁθωνος κατὰ τὰς ἀνάγκας καὶ συμφῶνως πρὸς τὴν μέθοδον τῆς ἱστορικῆς κριτικῆς.

Τῆς μὲν ἐνεργείας τῶν μεγάλων δυνάμεων οἱ μῖτοι κρύπτονται ἀκόμη ὡς τὸ πλείστον ἐν τῷ λαθυρίνθῳ τῶν εὐρωπαϊκῶν ἀρχείων, οὐδ' εἶνε ἡ ἐν αὐτοῖς μελέτη τῶν οἰκείων διπλωματικῶν ἐγγράφων εὐκολος· διότι δὲν πρόκειται περὶ μνημείων ἀπωτέρου παρελθόντος, ὧν προς-

ιτή εἶνε εἰς πάντα φιλόστορα ἢ ἐξέτασις, ἀλλὰ περὶ ἐγγράφων ἄτιν' ἀν-
 ήκουσιν ἀκόμη μᾶλλον εἰς τὴν πολιτικὴν ἢ εἰς τὴν ἱστορίαν. Τοῦ δ' ἐν
 ἡμῖν ἐπὶ τῆς πρώτης βασιλείας πολιτικοῦ καὶ κοινωνικοῦ βίου ἢ τελεία
 ἔρευνα παρέχει οὐχ ἤττον πολλὰς τὰς δυσχερείας. Τὸ ἀρτιύστατον
 κράτος καὶ ἡ νεοπαγῆς ἡμῶν κοινωνία ἔζησαν ἐφ' ἰκανὰς δεκαετηρίδας,
 ἐν μέρει δὲ ζῶσι καὶ σήμερον ἔτι, οἷονεὶ διὰ τὸν καθ' ἡμέραν βίον, λη-
 σμονουμένης τῆς χθῆς καὶ ἄνευ φροντίδος περὶ τῆς αὔριον ἢ ἀναβαλ-
 λομένης τῆς περὶ αὐτῆς σκέψεως εἰς τὴν μεθαύριον. Ἐπὶ μακρὸν οὐδεμία
 κατεβάλλετο συστηματικὴ φροντίς, ὅπως τὸ ἔθνος φυλάττη τοῦ πρὸς τὸ
 μέλλον ἐπιτροχάζοντος ἐθνικοῦ βίου τὰ φεύγοντα τεκμήρια καὶ περισυλ-
 λέγη εὐλαβῶς τὰ λείψανα τοῦ μόλις πρὸ ὀλίγου παρελθόντος. Τὸ νεάζον
 ἔθνος ὠμοίαζεν ἀληθῶς ἐν πολλοῖς πρὸς ἄφρονα νεανίσκον μὴ κηδόμενον
 τοῦ παρόντος καὶ τὴν αὐτὴν ἀμεριμνησίαν δεικνύοντα περὶ τοῦ κατὰ
 τὴν αὔριον πάλιν παρόντος, ἕως λεληθότως σὺν τῷ χρόνῳ προϊόντι, ὅτε
 τὸ χθῆς καὶ πρῶτα παρὸν ἔγεινε παρελθόν, εὐρέθη οὐδὲν ἔχον ἐκ τοῦ
 παρελθόντος ἐκείνου ἐν ταῖς χερσὶν ἀποταμίευμα πλὴν ἐνθυμήσεων ἀο-
 ρίστων καὶ ἀπομνημονευμάτων ἀκαταστάτων καὶ ἄνευ συναφείας. Ὀλίγα
 παραδείγματα ἀρκοῦσι πρὸς πίστωσιν τῶν εἰρημένων. Μόλις πρὸ ὀκτώ
 ἐτῶν ἰδρύθη ἐταιρία, ἡ Ἱστορικὴ καὶ Ἐθνολογικὴ, προτιθεῖσα σκοπὸν αὐ-
 τῆς τὴν ἀποθησαύριση τῶν εἰς τὸν νεώτερον ἡμῶν ἐθνικὸν βίον ἀνα-
 φερομένων ἐγγράφων, λειψάνων, κειμηλίων. Μόλις πρὸ δεκαπέντε ἐτῶν
 ἔγεινε ἀρχὴ νάπαρτισθῆ ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς Βουλῆς πλήρης συλ-
 λογὴ τῶν ἐλληνικῶν ἐφημερίδων. Τὰ δ' ἐπίσημα τοῦ κράτους ἀρχεῖα,
 εἰς ἃ θὰ καταφύγη ἀναγκαιῶς ὁ θέλων νάσχοληθῆ σοβαρῶς περὶ τὴν με-
 λέτην τῶν κατὰ τὴν διοίκησιν τοῦ κράτους ἐπὶ τοῦ Ὁθωνος, εἶνε διὰ
 τὴν ἀμέλειαν δεκαετηρίδων ὄλων ἀτελεῖ, ἀταξινόμητα τὸ πλεῖστον, κατὰ
 μέγα μέρος ἱστορικῶς δύσχρηστα, εἰ μὴ παντελῶς ἀνεπαρκῆ, σπαρά-
 γματα τοῦ μεγάλου ἐθνικοῦ ἀρχείου, ὅπερ ἔπρεπε νὰ θεωρήσωμεν ὡς ἀ-
 ναγκαῖον παρακολούθημα καὶ βεβαίαν μαρτυρίαν σώφρονος καὶ ἐλευθέρου
 βίου. Ἰδοὺ δὲ ἀποδείξεις τούτου τραναί. Ὅτε, διευθύνων ἐν τῷ ὑπουργείῳ
 τῆς παιδείας τὸ τμήμα τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως, ἠθέλησα νὰ κα-
 ταρτίσω ἐν ἔτει 1883 συγκριτικὸν πίνακα τῶν ἀπὸ τοῦ 1833 ὑπὸ τῶν
 δῆμων τοῦ κράτους ὑπὲρ τῆς ἐκπαιδεύσεως δαπανηθέντων ποσῶν καὶ
 ἐζήτησα παρὰ τῶν νομαρχῶν τὰ οἰκεία στοιχεῖα, εἰς μόνον νομάρχης,
 ὁ τῆς Ἀρκαδίας, ἠδυνήθη νὰ στείλῃ εἰς τὸ ὑπουργεῖον τὸν ζητούμενον
 πίνακα, καὶ τοῦτον ἀτελεῖ. Ὁ δὲ νομάρχης Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας,
 εὐπαρρησιαστότερος τῶν ἄλλων αὐτοῦ συναδέλφων, ὅσοι προέκριναν νὰ
 σιγήσωσιν, ἐξέφρασε πρὸς τὸ ὑπουργεῖον τὴν ἐκπληξίν του ἐπὶ ταῖς ζῆ-

τουμέναις εἰδήσεσι, λέγων, ὅτι τὰ ἐγγράφα τῶν δῆμων ἐξ ὧν θὰ ἠδύ-
 ναντο νὰ ληφθῶσι τοιαῦτα σημεῖώματα ἔχουσιν ἀπὸ μακροῦ ἐκλίπει,
 χρησιμεύσαντα εἰς περιτύλιξιν καπνοῦ καὶ ἀφύων. Ὅτε δὲ πρὸ τινων
 ἐτῶν ἡ Ἱστορικὴ καὶ Ἐθνολογικὴ Ἐταιρία ἠθέλησε νὰ καταρτίσῃ ἐν τῷ
 μουσεῖῳ αὐτῆς πλήρη συλλογὴν τῶν ἀπὸ τῆς συστάσεως τοῦ βασιλείου
 ατολῶν τῶν παρ' ἡμῖν στρατιωτικῶν σωμάτων, εἴτε τοιαύτας περισωζο-
 μένας πράγματι παραλαμβάνουσα εἴτ' ἐξ εἰκόνων κατασκευάζουσα, καὶ
 ἀπετάθη πρὸς τοῦτο εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν στρατιωτικῶν, τὸ ὑπουρ-
 γεῖον τοῦτο ἠναγκάσθη νὰ ὁμολογήσῃ, ὅτι ἐκ τῶν ἀρχείων καὶ τῶν συλ-
 λογῶν αὐτοῦ δὲν ἠδυνάμεθα νὰ πορισθῶμεν ἀναγκαῖα στοιχεῖα. Ταῦτα
 καὶ τὰ τοιαῦτα ἀποδεικνύουσιν, ὅτι ἐπὶ μακρὸν ἔλειπεν ἀπὸ τοῦ νεωτέ-
 ρου Ἑλληνοῦ ἡ ἱστορικὴ ἔννοια. Σήμερον δ' εὐρισκόμεθα διὰ τὴν ὀλι-
 γωρίαν τῶν πατέρων ἐν πολλοῖς εἰς παντελεῖ ἀδυναμίαν νάναπλάσωμεν
 τὴν πλήρη εἰκόνα τοῦ κοινωνικοῦ βίου, ἐν μέρει δὲ καὶ αὐτοῦ τοῦ πολι-
 τικοῦ ἐπὶ τῆς πρώτης βασιλείας.

Ὁμοίως δὲ καὶ ἡ ἔρευνα τῶν κατ' αὐτὸν τὸν βασιλικὸν οἶκον ὀλίγον
 προώδευσεν. Εἰς ἀσταθεῖς τὸ πλεῖστον μαρτυρίας, εἰς ἀναμνήσεις ἀστη-
 ρίκτους δὲν δυνάμεθα νὰ βασίσωμεν ἱστορίαν ἀληθῆ. Εἶνε ἀνάγκη νὰ γνω-
 σθῶσιν ἐπακριβῶς τὰ κατὰ τὸν βίον τοῦ βασιλέως καὶ τῆς βασιλείας,
 νὰ μελετηθῶσιν αἱ πρὸς τοὺς οἰκείους σχέσεις αὐτῶν, ἢ ἐπὶ τοὺς περι-
 στοιχίζοντας τὸν βασιλικὸν οἶκον ἐπίδρασις, τὸ πολιτικὸν πρόγραμμα τοῦ
 Ὁθωνος καὶ αἱ περὶ αὐτοῦ ἐνέργειαι, ὁ ἰδιωτικὸς καὶ οἰκογενειακὸς βίος
 τοῦ βασιλέως. Περὶ τούτων δὲ πάντων δέον νάνοιγῶσι δέλτοι καὶ ὀπο-
 καλυφθῶσι μυστήρια, ἐν πολλοῖς ἀκόμη κεκρυμμένα. Εἰς τοῦτα δὲ εἴπερ
 τι καὶ ἄλλο δύναται νὰ συντελέσῃ ἢ γνῶσις τῆς ἀλληλογραφίας τοῦ Ὁθω-
 νος, ἧς δύναται καὶ πρέπει νὰ γείνη ἤδη συνετὴ χρῆσις. Ὅποιον δὲ τὸ
 φῶς τὸ διὰ τῆς μελέτης τῶν πρὸς τὸν Ὁθωνα ἐπιστολῶν καὶ τῶν ὑπ'
 αὐτοῦ ἐπιστελλομένων γραμμάτων ἐπιχυθησόμενον εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς
 πρώτης ἐν Ἑλλάδι βασιλείας ἀποδεικνύει ἡ μεγάλη σημασία, ἣν ἔχει
 ἢ ἐπ' ἐσχάτων γενομένη δημοσίευσις τῶν πορισμάτων τῆς ἐν τοῖς οἰκο-
 γενειακοῖς ἀρχείοις τῶν Βιττελσβάχων ἀλληλογραφίας τοῦ βασιλέως
 τῆς Βαυαρίας Λουδοβίκου πρὸς τὸν υἱὸν Ὁθωνα¹. Διὰ τῶν ἐν τῷ βι-
 βλίῳ τοῦ ἐν Βαμβέργῃ ἀρχιεπισκόπου Trost δημοσιευομένων ἀνακαινώ-
 σεων ἐκ τῶν ἐπιστολῶν τοῦ φιλέλληνο Λουδοβίκου καὶ ἐνίων αὐτοῦ τοῦ
 Ὁθωνος οὐ μόνον ἡ υἱικὴ στοργὴ τοῦ πρώτου τῶν Ἑλλήνων βασιλέως
 διατρανοῦται, ἀλλὰ καὶ ἡ πρὸς τὸν ἐλληνικὸν λαὸν συμπαθὴς ἀγάπη τοῦ

¹ Ludwig Trost, König Ludwig I. von Bayern in seinen Briefen an seinen Sohn, den König Otto von Griechenland. Bamberg. 1891.

βαυαρικῷ οἴκῳ διαπιστοῦται καὶ ἡ περὶ τῆς φιλοκάλου διακοσμήσεως τῶν Ἀθηνῶν μέριμνα καθίσταται καταφανής, ὡς ἐν λαμπρῷ δὲ κατόπτρῳ ἐξεικονίζονται αἱ περικοσμοῦσαι τὸν Ὀθωνα ἰδιωτικαὶ ἀρεταί. Ἀλλὰ πλὴν τούτων ἐπιχέεται φῶς πολὺ καὶ ἐπὶ τὴν πολιτικὴν τῆς βασιλείας τοῦ Ὀθωνος ἱστορίαν, ἰδίως δὲ γίνονται γνωσταὶ αἱ περὶ τοῦ προσήκοντος τῇ νεαρᾷ Ἑλλάδι πολιτεύματος συνεταιρῶν γινώματι τοῦ Λουδοβίκου καὶ πολλὰ ἀποκαλύπτονται περὶ τῆς πολιτικῆς μεταβολῆς τοῦ 1843, τῶν πρὸς τὰς μεγάλας δυνάμεις σχέσεων τῆς Ἑλλάδος καὶ τῶν πρὸς ἐπέκτασιν τοῦ κράτους ἐνεργειῶν τοῦ ἔθνους καὶ τῆς βασιλείας. Σπουδαιόταται δὲ εἶνε καὶ αἱ παρὰ τοῦ Trost δημοσιευόμεναι ἐπιστολαὶ αὐτοῦ τοῦ Ὀθωνος πρὸς τὸν Μεττερνίχον τῷ 1841¹, πρὸς τὸν Λουδοβίκον ἀπὸ 17/29 Ἰανουαρίου 1842², αἱ πρὸς τὸν αὐτοκράτορα τῆς Αὐστρίας Φραγκῆσκον Ἰωσήφ ὑπὸ ἡμερομηνίαν 18 Φεβρουαρίου 1853³, 20 Αὐγούστου 1854⁴ καὶ 17 Φεβρουαρίου 1858⁵ καὶ ἡ πρὸς τὴν βασίλισσαν τῆς Βαυαρίας Μαρίαν⁶. Ἐν τοῖς βασιλικαῖς τούτοις γράμμασι καταφαίνεται ἡ πρὸς τοὺς οἰκείους στοργὴ τοῦ Ὀθωνος, ἡ πρὸς τὴν Ἑλλάδα ἀγάπη, ἡ περὶ τῶν συμφερόντων τῆς ἐμπειπιστευμένης αὐτῷ χώρας μέριμνα, ἡ καὶ ἐν αὐτῇ τῇ ὑποχωρήσει πρὸς τὰς ἀξιώσεις τῆς πολιτικῆς τῶν μεγάλων δυνάμεων ἐπίδειξις τῶν πόθων καὶ τῶν συμπαθειῶν τῶν Ἑλλήνων καὶ τοῦ βασιλέως αὐτῶν πρὸς τοὺς ὑποδοῦλους ἀδελφούς. Ἐπιφανῶς δὲ διαλάμπει ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς ἐκείναις καὶ ἡ ἐν ταῖς ἡμέραις ἐσωτερικῶν θυσελῶν πεποίθησις τοῦ ἀνακτος ἐπὶ τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ ἰδίου καθήκοντος, ἡ κατὰ τὴν τέλεισιν τῶν ἐπὶ τῇ εἰκοσιπενταετηρίδι τῷ 1858 ἐορτῶν αὐτόχρημα παιδικῇ ἀγαλλίασις τοῦ ἤδη μεσοκόπου ἡγεμόνος καὶ τρυφερὰ αὐτοῦ συγκίνησις, ὅτι ἔβλεπε τὸν λαόν του ἐν εὐφημίαις περιστοιχίζοντα τὸν βασιλικὸν του θρόνον.

Ἡ δημοσίευσίς τοῦ βιβλίου τοῦ Trost, καίπερ κατὰ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ ὁμολογίαν μετ' ἐπιφυλάξεως αἶροντος τὸν πέπλον τὸν καλύπτοντα τὰ οἰκογενειακὰ μυστήρια τὴν Βιττελσβάχων, δεικνύει ὁποῖον φῶς ἀπλέτον ἔμελλε νὰ ἐπιχυθῇ ἐπὶ τὴν ἱστορίαν τοῦ τε ἰδιωτικοῦ βίου καὶ τῆς βασιλικῆς δράσεως τοῦ Ὀθωνος, ἂν ἤθελε μελετηθῇ ἐν ἐκτάσει ἡ σωζομένη αὐτοῦ ἀλληλογραφία, μέλλουσα νὰ χρησιμεύσῃ ὡς ἐπιφανὴς πηγὴ τῶν κατὰ τὴν γινῶσιν τῆς καθόλου ἱστορίας τοῦ ἔθνους ἐπὶ τῆς πρώτης βασιλείας.

¹ Σ. 160 κ. ἐ.

² Σ. 162 κ. ἐ.

³ Σ. 168 κ. ἐ.

⁴ Σ. 176 κ. ἐ.

⁵ Σ. 182 κ. ἐ.

⁶ Σ. 185 κ. ἐ.

Ἀριδῆλως λοιπὸν καταφαίνεται ἐκ τῶν ἀνωτέρω βραχέων σημειωμάτων, ὅτι ὅπως γραφῇ τελεία κριτικὴ ἱστορία τῆς βασιλείας τοῦ Ὀθωνος εἶνε ἀνάγκη νὰ προαχθῇ ἡ ἔρευνα καὶ τῶν τριῶν εἰδῶν τῶν πηγῶν, περὶ ὧν ἔγεινεν ἡδη λόγος. Εἰς τοῦτο δ' ὀφείλουσι νὰ συντελέσωσι κατὰ τὸ ἐνὸν πάντες οἱ περὶ τὴν νεωτέραν ἡμῶν ἱστορίαν διατρίβοντες.

Ὡς δὲ μικρὰν συμβολὴν εἰς τὴν τοιαύτην μελέτην δημοσιεύω ἐνταῦθα ὀκτῶ ἐπιστολάς τοῦ Ὀθωνος, ἀπευθυνομένας πάσας εἰς τὸν ὑπουργὸν τῶν στρατιωτικῶν Σμάλτς. Οὗτος, πρῶτος ἐπὶ τῆς ἀντιβασιλείας ὑπουργὸς τῶν στρατιωτικῶν γενόμενος, ὑπηρέτησε καὶ κατόπιν ἐπὶ τῆς βασιλείας ἐπὶ μακρὸν, οὕτω δὲ διηύθυνε τὰ στρατιωτικὰ πράγματα τοῦ ἀρτισυστάτου βασιλείου σχεδὸν διαρκῶς ἀπὸ τῆς 1 Ἰουνίου 1833 μέχρι τῆς 2 Ἰουλίου 1841 μετὰ μικρῶν μόνον διακοπῶν ἐν τῷ μεταξύ, καθ' ἃς ἀντ' αὐτοῦ ὑπουργοὶ τῶν στρατιωτικῶν ἐχρημάτισαν ὁ Λεσουῖρος, ὁ Χέξ καὶ ὁ Σμόλεντς.

Ἀνήκουσι δ' αἱ ἐνταῦθα δημοσιευόμεναι ἐπιστολαὶ τοῦ Ὀθωνος εἰς τὸ ἀρχεῖον τῆς Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἐταιρίας τῆς Ἑλλάδος, εἰς ἣν αὐτοπροαιρέτως ἐδώρησεν αὐτὰς ἐπ' ἐσχάτων τοῦ Σμάλτς ὁ ἐν Μονάχῳ διαμένων φιλέλλην υἱὸς μετὰ καὶ εἴκοσι καὶ μιᾶς ἐπιστολῶν τοῦ πατρὸς πρὸς τοὺς οἰκείους, γεγραμμένων κατὰ τὰ ἔτη 1833—1840 καὶ περιεχουσῶν πλείστας ἀξίας λόγου καὶ περιέργους εἰδήσεις περὶ τῶν κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους ἑλληνικῶν πραγμάτων, περὶ τῶν κατὰ τὸν στρατὸν καὶ τὸν βασιλικὸν οἶκον.

Τὰ δὲ γράμματα τοῦ Ὀθωνος, ἅτινα δημοσιεύω ἐν πρωτοτύπῳ κατὰ τὸν λεγόμενον διπλωματικὸν τρόπον, ἦτοι διατηρῶν ἀκριβῶς ἐν πᾶσι τὴν γραφὴν τοῦ πρωτοτύπου, ἀλλὰ καὶ ἐν μεταφράσει, εἶνε γεγραμμένα κατὰ τὰ ἔτη 1838 καὶ 1839, καὶ ἀναφέρονται εἰς τὴν καταδίωξιν τῆς ληστείας, εἰς στρατιωτικούς προβιβασμούς καὶ μετακινήσεις, εἰς τὰ στασιαστικὰ κινήματα ἐν Μεσσηνίᾳ καὶ Ἀχαρνανίᾳ καὶ εἰς τὴν ἐναρξιν τῆς καταδιώξεως τῆς πρὸς ἀνατροπὴν τοῦ θρόνου τῷ 1840 κατὰ τὰς καταθέσεις τῶν ἀφωσιωμένων συστάσης μυστικῆς ἐταιρίας, ἧς μετεῖχον ὁ Νικηταρᾶς, ὁ Γ. Καποδίστριας, ὁ μετὰ ταῦτα ἀρεοπαγίτης Δημήτριος Ραζής, οἵτινες καὶ ἐπὶ μακρὸν ἐτιμωρήθησαν διὰ φυλακίσεως. Ἀλλὰ περὶ τῶν γεγονότων αὐτῶν, εἰς ἃ ἀναφέρονται αἱ παρ' ἐμοῦ δημοσιευόμεναι ἐπιστολαὶ τοῦ Ὀθωνος δὲν κρίνω εὐθετον νὰ γράψω πλείονα ἐπὶ τοῦ παρόντος, ἐπιφυλασσόμενος νὰ ἐκθέσω ἄλλοτε τὰ κατ' αὐτὰ διὰ μακροτέρων, ἐν συσχετισμῷ πρὸς τε τὰς ἐπιστολάς τοῦ Σμάλτς καὶ ἄλλας ἐρεῦνας. Περιορίζομαι δ' ἐνταῦθα εἰς τὴν δημοσίευσιν τῶν ἐπιστολῶν καθ' ἑαυτὰς, μεθ' ἃς ἐπισυνάπτω γενικὰς τινας περὶ αὐτῶν παρατηρήσεις.

1.

Herr General v. Schmalz.

Mit Beziehung auf die bereits anbefohlenen Maszregeln zur Unterdrückung der bevorstehenden Unruhen Messeniens halte ich es noch für zweckmässig, Sie zu beauftragen, in der dem Oberst Hadji Christo zu ertheilenden Weisung auszudrücken, dasz es sich verstehe, dasz er unter dem Generalcommando bleibe, was auch in der dem General Gordon zu machenden Mittheilung zu bemerken ist.

Athen, den 6/18 Aug. 38.

Otto

2.

Athen, d. 8/20 Sept. 1838.

Herr General v. Schmalz,

So sehr mich auch anliegend zurückfolgender Brief in der Würdigung Tsino's Verdienste einerseits bestärkt, so halte ich es doch für zweckmässig, dasz derselbe bey m. bevorstehenden Reise nicht mehr in Phtiotis sey, damit die Uebelgesinnten nicht sagen können, der König versperre seinen Unterthanen indirekt den Weg zu ihm. Sie werden also den genannten Mirarchen auf schonende Weise ungesäumt abrufen, oder vielmehr nach Gortyna versetzen, worin er ebenfalls eine ehrenvolle Sendung sehen möge, um so mehr, als in Phtiotis für dieses Jahr das Werk vollendet ist. An s. Stelle ist sodann Petmesas zu befehligen, über dessen Unpartheylichkeit u. Pflichtgefühl ich seither beruhigende Erkundigungen eingezogen habe. Morandi ist nach Achaja u. Elis zu versetzen.

Κύριε στρατηγέ Σμάλτς,

Ἐν σχέσει πρὸς τὰ ἤδη διαταχθέντα μέτρα πρὸς καταστολὴν τῶν ἐπικειμένων ταραχῶν τῆς Μεσσηνίας, θεωρῶ προσέτι λυσιτελεῖς νὰ δώσω εἰς ὑμᾶς τὴν ἐντολὴν, ὅπως ἐν ταῖς εἰς τὸν συνταγματάρχην Χατζηχρήστου δοθησομέναις ὁδηγίαις δηλώσωτε, ὅτι μένει ὑπὸ τὸ γενικὸν ἀρχηγεῖον, τοῦθ' ὅπερ παρατηρητέον καὶ ἐν τῇ πρὸς τὸν στρατηγὸν Γόρδωνα γενησομένη ἀνακοινώσει.

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 6/18 Αὐγ. 1838

Ἄθων

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 8/20 Σεπτ. 1838.

Κύριε στρατηγέ Σμάλτς,

Ἐἶνε μὲν ἀληθές, ὅτι ἡ ἐνταῦθα συναπτομένη καὶ ἐπιστρεφόμενη ἐπιστολὴ ἐνισχύει τὴν περὶ τῶν ἀγαθῶν ὑπηρεσιῶν τοῦ Τζίνου πεποιθησίν μου, ἀλλ' ὅμως θεωρῶ λυσιτελεῖς νὰ μὴ μείνη οὗτος ἐν Φθιώτιδι κατὰ τὸ ἐπικείμενόν μου ταξείδιον, ὅπως μὴ δύνανται νὰ λέγασιν οἱ δυσηρεστημένοι, ὅτι ὁ βασιλεὺς ἀποκλείει ἐμμέσως τὴν πρὸς ἑαυτὸν πρὸς ἐλεύσιν τῶν ὑπάρχων τοῦ Ἀνακαλέσατε λοιπὸν τὸν εἰρημένον μαιραρχὸν ἀμελλητί διὰ τρόπον ἐπιφυλακτικοῦ ἢ μᾶλλον μεταθέσατε αὐτὸν εἰς Γόρτυνα, τοῦθ' ὅπερ θὰ εθεώρει ὡς ὁμοίως ἐντιμὸν ἀποστολὴν τῶσφ μᾶλλον καθ' ὅσον ἐν Φθιώτιδι τὸ ἔργον εἶνε συντελεσμένον διὰ τὸ ἐνεστὼς ἔτος. Εἰς δὲ τὴν θέσιν αὐτοῦ διορισθῆτω παράπαν ὁ Πετμεζᾶς, περὶ οὗ ὡς ἀφατράστου καὶ πιστοῦ εἰς τὸ καθήκον ἔχω ἔκπαιλα καθησυχαστικὰς εἰδήσεις. Ὁ δὲ Μοράνδης μεταθετός εἰς Ἀχαΐαν καὶ Ἠλιν.

Was das Kommando der mobilen Kollonne von Gortyna betrifft, so bin ich vor der Hand nicht Willens dasselbe dem Oberst Hadschi Christos zu entziehen. s. Adjutant hingegen ist sogleich zu entfernen, u. dem Rittmeister Soutzo aufzutragen, dahin zu wirken, dasz die Räuber eingefangen u. den Gerichten überliefert u. nicht nur f. den Augenblick die Räubereyen verschucht werden u. dafür zu sorgen, dasz sowohl die Officiere als Unterofficiere die direkten u. indirekten Beweismittel *sogleich*, bevor man die Spur verliert, sammeln u. den Gerichten übermachen.

Baldige Besserung wünscht Ihnen

Ihr wohlgeneigter
Otto*Herr General v. Schmalz!*

Ich wünsche schleunigst zu wissen, ob der Hauptmann Nik. Chatiriades der 1n L. J. B. od. Georg. Zechos im Range vorgeht, wobey ich bemerke, die Angabe der Conduite-Liste, letzterer sey im April 1838 unrichtig scheint.

Athen d 17/29 Nov. 38.

Otto

P. S. Als Präsidenten wählte ich Caradja, da Scaravelli von der Parthey früher war, zu welcher die im fragl. Falle Verdächtigen zuhören, u. früher partheylich sich zeigte.

Οἱ

Ἡ δὲ ἀρχηγία τοῦ ἐν Γόρτυνι μεταβατικοῦ δὲν ἐπιθυμῶ ἐπὶ τοῦ παρόντος νὰ φαιρῆθῃ ἀπὸ τοῦ συνταγματάρχου Χατζηχρήστου· ἀλλ' ὁ ὑπασπιστὴς αὐτοῦ ὅμως πρέπει νὰ πομακρυνθῇ παράυτα καὶ νὰ νατεθῇ εἰς τὸν Ἰλαρχὸν Σούτσον ἢ ἐνέργεια, ὅπως οἱ λησταὶ συλληφῶσι καὶ παραδοῶσιν εἰς τὰ δικαστήρια καὶ ὅπως μὴ αἱ ληστεῖαι ἀποσοβῶνται μόνον πρὸς στιγμὴν, φροντίση δὲ ὅπως οἱ τε ἀξιωματικοὶ καὶ ὑπαξιωματικοὶ συλλέγωσι τὰς ἀμέσους καὶ ἐμμέσους ἐνδείξεις παράπαντα καὶ διαβιβάζωσιν αὐτὰς εἰς τὰ δικαστήρια.

Ταχεῖαν ἀνάρρωσιν εὐχεται ὑμῖν

Ὁ εὖνους ὑμῖν
Ἄθων

3.

Κύριε στρατηγέ Σμάλτς,

Ἐπιθυμῶ νὰ μάθω τάχιστα, ἂν εἶνε ἀρχαιότερος ὁ λοχαγὸς Νικόλαος Χατηριάδης τοῦ πρώτου ἀκροβολιστικοῦ τάγματος ἢ ὁ Γεώργιος Σέχος, παρτηρῶ δ' ἐν τούτοις, ὅτι ἡ σημείωσις τοῦ βιβλίου ποιότητος, καθ' ἣν οὗτος (προήχθη εἰς λοχαγὸν) τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1838 φαίνεται ἀνακριθῆς.

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 17/29 Νοεμβρ. 1838.

Ἄθων

Υ. Γ. Ὡς πρόεδρος ἐξέλεξα τὸν Καρατζᾶν, ἐπειδὴ ὁ Σκαρβέλλης ἦτο πρότερον ἐκ τοῦ κόμματος, εἰς δ' ἀνήκουσιν οἱ ὑποπτοὶ ὡς ἀναμειγμένοι εἰς τὴν προκειμένην ὑπόθεσιν, ἐν προτέρῳ δὲ χρόνῳ ἐφάνη κομματικός.

Ἄθ

4.

Athen d. 19/31 März 1839.

Herr Staatssekretär v. Schmalz.

Anliegend sende ich Ihnen das mir heute vorgelegte Schreiben des Major Deligiorgi zurück mit dem Bemerkten, dasz ich es für das zweckmässigste halte, Oberst Andreas-Iskos u. Oberstlieutenant Stratos an Ort und Stelle zu laszen, sie aber zugleich aufmerksam zu machen, dasz die Regierung ein Auge auf sie gerichtet hat; denn, wenn sie in Athen wären, könnten sie noch viel ungenirter durch ihre dortigen Verwandte und Freunde intriguiren, während sie sich von jedem Verdacht sicher glauben würden. Daher beauftrage ich Sie, H. General, ungesaumt zu sorgen, dasz durch Staatssekretär Klarakis die drey mit der Kolonisation v. Valtos beauftragten Officiere aufgefordert werden, «wegen der umlaufenden Gerüchte mit der gehörigen Umsicht die Kolonisation zu betreiben, indem es ihre Pflicht sey und ich von ihnen erwarte, dasz sie ihren Aufenthalt in der Grenze überhaupt auch dazu benutzen, mit allen Kräften zur Aufrechterhaltung der Ruhe und Ordnung zu sorgen.»

Auf diese Weise werden auch jene unter den fraglichen Männer, die nicht Gutes im Schilde führen sollten, an ihre Pflicht gemahnt, ohne dasz sie auf den Gedanken gebracht werden, dasz die Regierung sie für besonders wichtige, unentbehrliche Personen halte.

Ihr wohlgeneigter
Otto

'Εν 'Αθήναις, τῇ 19/31 Μαρτίου 1839.

Κ. γραμματεὺ τῆς ἐπικρατείας Σμάλτς,

Συνημμένον ἐπιστρέφω ὑμῖν τὸ ὑποβληθέν μοι σήμερον ἔγγραφο τοῦ μοιράρχου Δελιγεώργη μετὰ τῆς παρατηρήσεως, ὅτι θεωρῶ λυσιτελέστατον, ὅπως ὁ συνταγματάρχης Ἀνδρέας Ἴσκος καὶ ὁ ἀντισυνταγματάρχης Στράτος μείνωσιν ὅπου εὐρίσκονται, ἀλλὰ συγχρόνως ἐπιστηθῆ ἡ προσοχὴ αὐτῶν εἰς τοῦτο, ὅτι ἡ κυβέρνησις ἔχει ἐστραμμένον ἐπ' αὐτοὺς τὸ ὄμμα ταῦτα δ' ἐπειδὴ, ἂν ἤρχοντο εἰς Ἀθήνας, θὰ ἠδύνατο νὰ σκευωρῶσι πολὺ μᾶλλον ἀπαξενόχλητοι διὰ τῶν αὐτῶν συγγενῶν καὶ φίλων αὐτῶν, ἅτε μέλλοντες νὰ θεωρῶσιν ἑαυτοὺς ἀσφαλεῖς ἀπὸ πάσης ὑπονοίας. Διὰ ταῦτα δίδω εἰς ὑμᾶς τὴν ἐντολήν, κ. στρατηγέ, ὅπως φροντίσῃτε ἀμελλητὴ νὰ κληθῶσι διὰ τοῦ γραμματέως τῆς ἐπικρατείας Γλαράκη οἱ τρεῖς τὴν ἐποικίσι τοῦ Βάλτου ἐπιτετραμμένοι ἀξιωματικοὶ ἵνα ἐνεργῶσι τὰ τῆς ἐποικίσεως μετὰ τῆς προσηκούσης περισκέψεως ἕνεκα τῶν κυκλοφορουσῶν διαδόσεων, καθότι εἶνε καθήκον αὐτῶν καὶ ἐγὼ ἀναμένω παρ' αὐτῶν νὰ χρησιμοποιοῦσιν τὴν κατὰ τὰ σύνορα διαμονὴν των καθόλου καὶ εἰς τὸ νὰ φροντίσωσι πάσῃ δυνάμει περὶ ἀποκαταστάσεως τῆς ἡσυχίας καὶ τάξεως.»

Κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον ὑπευθυμίζεται τὸ καθήκον καὶ εἰς ἐκείνους τῶν περὶ ὧν ὁ λόγος ἀνδρῶν, ὅσοι δὲν ἔχουσι κατὰ νοῦν ἀγαθὰ, χωρὶς νὰ γεννηθῆ ἐν αὐτοῖς ἡ σκέψις, ὅτι ἡ κυβέρνησις θεωρεῖ αὐτοὺς ὡς ἰδιαζόντως σπουδαῖα καὶ ἀπολύτως ἀναγκαῖα πρόσωπα.

Ὁ εὖνους ὑμῖν
Ὁθων

5.

H. Staatssekretär v. Schmalz.

Da die Hitze bereits begonnen hat, so ist es nöthig, die Garnison von Vornitza sogleich zu vermindern u. für den häufigen Wechsel der Besatzung zu sorgen. Indem Sie hiezu die geeigneten Befehle geben werden, werden Sie jedoch eine gehörige Anzahl Truppen in der Nähe der Festung belassen, so dasz sie stets schnell derselben zu Hülfe eilen können.

Athen d. $\frac{19 \text{ Juny}}{1 \text{ July}}$ 39.

Otto

Herr General v. Schmalz.

Vorgestern gab ich meinem Adjutanten Oberst Kolokotroni Urlaub nach Tripolitza, um dort zur Entdeckung von Räubern odern Helfern besonders dadurch zu wirken, dasz er seine Verwandten u. Bekannte zu gerichtlichen Depositionen bewege. Seinem Ansuchen gemäsz beauftrage ich Sie daher, den Mirarchen Tsinos durch einen Kolokotroni mitzugeben den Privatschreiben hievon in Kenntnis zu setzen, u. ihn aufzufodern, dem genannten Obersten wegen seiner Verbindungen in dortiger Gegend, u. Ergebenheit gegen mich zu vertrauen, u. möglichst behülflich zu seyn.

Athen d. $\frac{7}{19}$ Aug. 39.

Otto

Herr General.

Ich benöthige die Namen der zur Beförderung in den Grenzcorps vor-

Κ. γραμματεὺ τῆς ἐπικρατείας Σμάλτς,

Ἐπειδὴ ἤρχισεν ἤδη ὁ καύσων, εἶνε ἀνάγκη ὅπως ἐλαττωθῆ ἀμέσως ἡ φρουρὰ τῆς Βονίτζης καὶ ληφθῆ φροντίς περὶ τῆς συχνῆς ἀλλαγῆς τῶν ἐν αὐτῇ φρουρῶντων. Παρέχοντες δὲ πρὸς τοῦτο τὰς ἀναγκαῖας διαταγὰς, πρέπει ἐν τούτοις νὰ φησῆτε ἐν τοῖς πέριξ τοῦ φρουρίου ἱκανὸν ἀριθμὸν στρατιωτῶν οὕτως, ὥστε νὰ δύνανται πάντοτε νὰ σπεύσωσι ταχέως εἰς βοήθειαν αὐτοῦ.

'Εν 'Αθήναις, τῇ $\frac{19 \text{ Ἰουνίου}}{1 \text{ Ἰουλίου}}$ 1839.

Ὁθων

6.

Κύριε στρατηγέ Σμάλτς,

Προχθές παρέσχον εἰς τὸν ὑπάσπιστήν μου συνταγματάρχην Κολοκοτρώνην ἄδειαν ἀπουσίας εἰς Τριπολιττάν, ὅπως ἐνεργήσῃ αὐτόθι πρὸς ἀνακάλυψιν ληστῶν ἢ λησταποδόχων, ἰδίως πείθων τοὺς ἐν τῇ πόλει ἐκείνῃ συγγενεῖς του καὶ φίλους εἰς καταθέσεις ἐνώπιον τῶν δικαστηρίων. Διὸ δίδω εἰς ὑμᾶς συμφώνως πρὸς τὴν αἰτήσιν του τὴν ἐντολήν, νὰ καταστήσῃτε ταῦτα γνωστὰ εἰς τὸν μοίραρχον Τζῖνον δι' ἰδιωτικῆς ὑμῶν ἐπιστολῆς δοθησομένης εἰς τὸν Κολοκοτρώνην καὶ νὰ παρακελεύσῃτε αὐτὸν, ὅπως εἰς τὸν ῥηθέντα συνταγματάρχην παρέχῃ πᾶσαν ἐμπιστοσύνην ἕνεκα τῶν σχέσεών του ἐν τῇ χώρᾳ ἐκείνῃ καὶ τῆς πρὸς ἐμὲ ἀφοσιώσεώς του καὶ φανῆ εἰς αὐτὸν ἐπίκουρος πάσῃ δυνάμει.

'Εν 'Αθήναις, τῇ 7/19 Αὐγ. 1839.

Ὁθων

7.

Κύριε στρατηγέ,

Ἐχω ἀνάγκην τῶν ὀνομάτων τῶν πρὸς προβιβασμὸν ἐν τῶν κατὰ τὰ σύγ-

geschlagenen Offiziere u. Junker ; bis morgen früh um 6 Uhr wollen Sie also dieselben mir abschriftlich senden. Auch wünsche ich, dasz Sie mir bey der morgigen Conferenz darüber Aufschusz geben, ob der junge Georg Lappas aus Lewadien ist.

Athen d. $\frac{17}{29}$ Sp. 39.

Otto

Athen d. $\frac{22 \text{ Dez. } 39}{3 \text{ Jan. } 40}$

H. General.

Ich setze Sie in Kenntniz dasz heute bey Oberst Nikitas Hausuntersuchung angestellt wurde, und man auch beim Begriffe ist, dasselbe bey Graf G. Capodistria zu thun. Der Zweck ist, sich der Papiere zu bemächtigen, die sich auf einē geheime Gesellschaft beziehen. Vor der Hand beauftrage ich Sie nur zu sorgen, dasz den Zusammenrottungen u. einem etwaigen Versuche den Schlag der Verzweiflung zu wagen vorgebeugt werde ; jedoch auf eine alles Aufsehen möglichst vermeidende Art.

Auch wird es zweckmässig seyn, den genannten Obersten nach eingebrochener Dunkelheit zu arretiren.

Otto

Paicos wird Ihnen nähere Aufschlüsse geben können. Jedenfalls ist es nöthig über den Zweck der Gesellschaft Stillschweigen zu bewahren. Ich erwarte sie um 7 Uhr um Ihnen weg. Nikitas Verhaftung einen bestimmten Auftrag zu geben.

Ot

ορα σώμασι προτεταμένων αξιωματικών και ανθυπασπιστών εύαρεστήθητε λοιπόν να μοι στείλητε αντίγραφον αυτών μέχρι της έκτης πρωινής ώρας της αύριον. Έπ' ίσης δ' επιθυμώ, όπως κατά την αύρινην ύμών παρουσίαςιν μοι γνωρίσητε, αν ο νέος Γεώργιος Λάππας είνε εκ Λεβαδείας.

Έν Αθήναις, τῆ 17/29 Σεπτ. 1839.

Όθων

8.

Έν Αθήναις, τῆ $\frac{22 \text{ Δεκεμ. } 1839}{3 \text{ Ιαν. } 1840}$

K. στρατηγέ,

Γνωρίζω ύμιν, ότι σήμεραν ένηργήθη κατ' οίκον έρευνα παρά τῷ συνταγματάρχῃ Νικήτῃ και ότι παρασκευάζεται τοιαύτη και δια τὸν κόμιστα Γ. Καποδίστριαν. Σκοπὸς δὲ τῆς έρεύνης ταύτης είνε ἡ κατάσχεσις τῶν εἰς μυστικὴν τινα εταιρίαν αναφερομένων έγγραφῶν. Έπὶ δὲ τοῦ παρόντος εντέλλομαι ύμιν να φροντίσητε, όπως προληφθῶσι συναθροίσεις και τυχὸν ἀπόπειρά τις πρὸς διενέργησιν ἀπελπιστικοῦ τινος τολμήματος, ἀλλὰ δια τρόπου κατὰ τὸ δυνατόν ἀποφεύγοντος πᾶν σκάνδαλον.

Θὰ είνε δὲ λύσιτελής και ἡ μετὰ τὴν ἐπίσηψιν τοῦ σκότους σύλληψις τοῦ εἰρημένου συνταγματάρχου.

Όθων

Ό Παίκος θὰ δυνηθῆ να παράσχη ύμιν πλειοτέρας ἐξηγήσεις. Πάντως δ' είνε ἀνάγκη να τηρηθῆ σιγή περὶ τοῦ σκοποῦ τῆς εταιρίας. Περιμένω ύμᾶς τὴν 7 ὡραν, όπως δώσω εἰς ύμᾶς ὠρισμένην έντολήν περὶ τῆς φυλακίσεως τοῦ Νικήτῃ.

Όθ

Η ανάγνωσις τῶν ἀνωτέρω παρατεθειμένων ἐπιστολῶν είνε πολλὰ ὡς διδακτικὴ, εἰ και μέχρι τινὸς ἰδιωτικὸς και ἀνεπίσημος είνε αὐτῶν ὁ χαρακτήρ. Ἀληθῶς αὐταὶ είνε ἀπλῶς ἐπιστολικά δελτάρια πρὸς τὸν ἐμπιστον ὑπουργὸν τῶν στρατιωτικῶν περὶ πραγμάτων ὑπηρεσιακῶν ἢ ἐνίοτε ἐμπιστευτικῶν ὑποθέσεων. Τοῦτο καταφαίνεται ἐξ αὐτοῦ αὐτῶν τοῦ σχήματος. Εἶνε ἐπιστόλια μικρὰ εἰς σχῆμα δέκατον ἔκτον, πλὴν τοῦ ὑπ' ἀρ. 6 γεγραμμένου ἐν σχήματι μεγάλου ὀγδού, και οὐδὲν φέρουσιν ἐπίσημον τῆς βασιλικῆς ἀρχῆς, κατὰ τοῦτο δὲ μόνον ὁ χάρτης αὐτῶν διαφέρει τοῦ συνήθους ἐπιστολικῶ τῶν Ἄγγλων, ὅτι ἡ κόψις αὐτοῦ ἔχει χρυσὴν παρυφήν. Η συντηρικότης αὐτῆ τοῦ βασιλέως περὶ τὴν χρῆσιν ὁμοιομεγέθους πάντοτε χάρτου ἐνθυμίζει τὴν τοῦ πατρὸς Λουδοβίκου, περὶ οὗ ῥητῶς παρατηρεῖ ὁ Trost, ὅτι συνήθως μετεχειρίζετο ἐπιστελλῶν τὸ αὐτὸ σχῆμα χάρτου¹. Ἀλλὰ πλὴν τούτου δὲν ἔχει ὁ Όθων ἐν τῷ ἐπιστελλεῖν τὴν τάξιν και καθαρότητα και περὶ αὐτὰ τὰ μικρὰ προσοχὴν τοῦ Λουδοβίκου, ὅστις ἐν τινι τῶν ἐπιστολῶν του, γράφων πρὸς τὸν υἱὸν, ἐζήτει συγγνώμην, ὅτι ἐστελλε πρὸς αὐτὸν ἐπιστολὴν κηλιδοθεῖσαν ὑπὸ τοῦ μέλανος². Ἀπ' ἐναντίας δ' αἱ πλείοται τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Όθωνος αἱ ἀνωτέρω ἐκ τοῦ γραμματοφυλακίου τοῦ Σμάλτς ἐκδοθεῖσαι δεικνύουσιν ἀταξίαν και ἀπροβουλίαν, σπουδὴν και ἐξαπίνης ὑπὸ ἐπιγινόμενων ἐνδοιασμῶν και ἐπιφερομένων νέων σκέψεων ἐπερχομένην ἀμφιγνωμοσύνην. Διασβέσματα και ἐπανορθώσεις τῶν ἤδη γεγραμμένων, προσθήκαι και ὑστερόγραφα δεικνύουσι τὴν ψυχικὴν σύγχυσιν, τὴν βαθμιαίαν ἐν τῷ γράφειν ἀνέλιξιν λογισμῶν ἀλλήλους συμπληρούντων ἢ ἀναιρούντων. Ποιά τις περὶ τὸ σκέπτεσθαι ἀταξία, προφανῆς τις περὶ τὸ ἀποφασίζειν ἀστάσια και ἐφεκτικότης γίνεται κατὰφωρος ἐπ' αὐτῇ τῇ ἀναγνώσει τῶν ἐπιστολῶν, πολὺ δὲ μᾶλλον ἐπὶ τῇ θεᾷ τῶν πρωτοτύπων.

Όλη ἡ πολυθρύλητος τοῦ Όθωνος ἀστάθεια ἐν τῷ χαρακτήρι και ἐκ τῆς δειλῆς καχυποψίας ταχεῖα μεταβολὴ γνωμῶν καταφαίνεται ἐκ τοῦ ὕφους, ἐξ αὐτοῦ τοῦ ἐξωτερικοῦ τῶν ἐπιστολῶν. Οὐδὲ γίνονται ταῦτα μόνᾳ δῆλα ἐκ τῆς ἐξετάσεως τοῦ μικροτάτου τούτου τμήματος τοῦ γραμματοφυλακίου τοῦ βασιλέως, ἀλλ' ἐπ' ίσης και ἄλλα ἐξάγονται περὶ αὐτοῦ διδάγματα οὐκ ἀνάξια λόγου. Σαφέστατα φανεροῦται ἐκ τῶν γραμμάτων αὐτοῦ ἡ προσωπικὴ γνώσις τῶν προσώπων και πραγμάτων, ἢ ἐξ εἰαυτοῦ ἐξάρτησις και ὑπὸ τὰς ἐμπνεύσεις αὐτοῦ διενέργησις και τῶν κατὰ τὸ φαινόμενον ἀσημοτάτων λεπτομερειῶν ἐν τῇ διοικήσει τῶν τοῦ κράτους. Μετὰ δὲ τῆς ἐμφόθου μερίμνης περὶ τοῦ τί θὰ πράξῃ ὁ μὲν

¹ Trost ἐνθ' ἀν. σ. V.

² Trost ἐνθ' ἀν.

καί τί θά εἶπη ὁ δὲ, μετὰ τῆς λεπτεπιλέπτου ἀνησυχίας καὶ φροντίδος περὶ τῆς καταστολῆς παντός στασιαστικοῦ κινήματος καὶ τῆς εἰς ἀνδρας παντελῶς εἰς τὸν θρόνον ἀφωσιωμένους ἀναθέσεως πάσης ὑπηρεσίας διαλάμπει ἢ ἔμφυτος τοῦ βασιλέως ἀγαθότης καὶ ἡ ἄκρα αὐτοῦ δικαιοσύνη. Ἐπιθυμῆι τὴν διάσωσιν ἑαυτοῦ καὶ τὴν ἡσυχίαν τοῦ βασιλείου, ἀλλ' ἀπεχθάνεται πᾶν σκάνδαλον, προσεῖται πρὸς πᾶσαν ἐσπευσμένην τυχὸν αὐστηρότητα, γεραίρει τὴν εἰς ἑαυτὸν πίστιν καὶ θεωρεῖ ἄξιαν πάσης τιμῆς καὶ προστασίας τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ καθήκοντος, μισάττεται τὴν ἀδικίαν καὶ θέλει τὴν ἐκάστῳ ἀπόδοσιν τοῦ πρᾶξοντος, ἐκλέγει τὴν ὁδὸν τῆς μετριοπαθείας καὶ ἐξοικονομήσεως τῶν πραγμάτων καὶ τῆς ἀναβολῆς μᾶλλον τῶν δυσχερειῶν ἢ τῆς ὀριστικῆς διὰ γενναίων μέτρων λύσεως αὐτῶν. Τέλος δ' ἐγείρει ἀληθῶς τὸν θαυμασμόν τοῦ ἀναγνώστου ἢ φιλεργία τοῦ βασιλέως, ἧς καὶ ἡ παράδοσις τῶν γνωρισάντων αὐτὸν καὶ μετ' αὐτοῦ ἐργασθέντων ἐτήρησεν εὐλαβῆ ἀνάμνησιν καὶ αἱ ἐπιστολαὶ αὐταὶ νέα παρέχουσι τεκμήρια. Δικαίως ἔγραφε περὶ αὐτοῦ ὁ ὑπασπιστής του Γενναῖος Κολοκοτρώνης ἐν ὑπομνήματι ἀπευθυνθέντι τῇ 22 Ὀκτωβρίου 1843 πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Βαυαρίας Μαξιμιλιανὸν τὸν Β' «Μεγαλειότατε, ἔσχον τὴν τιμὴν νὰ ὑπηρετήσω παρ' αὐτῶ ἐπὶ ἑπτὰ ἔτη ὡς ὑπασπιστής, καὶ γνωρίζω ἐντεῦθεν ἀκριβῶς τοὺς μύχθους, εἰς οὓς ὑπέβαλλεν ἑαυτὸν ὁ βασιλεὺς, ὅπως μετὰ δικαιοσύνης κυβερνήσῃ τὸν λαόν του καὶ διοικήσῃ τὰ τῆς τάξεως, πράξῃ δὲ πᾶν ὅ,τι ἡδύνατο νὰ συντελέσῃ εἰς εὐμερίαν τῶν ὑπηκόων του. Εἰργάζετο δὲ οὐ μόνον τὴν ἡμέραν ὅλην, ἀλλὰ πολλάκις καὶ μέρος τῆς νυκτός. Δὲν ἔζη ὡς βασιλεὺς καὶ οὐδεμίαν παρεῖχεν ἑαυτῶ διασκέδασιν, διὸ καὶ προσεβλήθη ἕνεκα τῆς μεγάλης κοπώσεως ἢ ὑγίεια αὐτοῦ· ἀλλὰ χάριν τῆς εὐτυχίας τῆς χώρας περιεφρόνει ὁ βασιλεὺς πάντα κάματον καὶ αὐτὴν τὴν περὶ τῆς υγείας αὐτοῦ φροντίδα¹».

Αὐτὸς δὲ ὁ Ὄθων, περιγράφων ἐν ἐπιστολῇ πρὸς τὴν βασίλισσαν τῆς Βαυαρίας Μαρίαν τὴν κόπωσιν καὶ τὰς συγκινήσεις τῶν ἐπὶ τῇ εἰκοσιπενταετηρίδι τῆς εἰς τὸν θρόνον ἀναβάσεως ἑορτῶν ἐν ἡμέραις καθ' ἃς ἦτο αὐτόχρονα ἀσθενῆς, προσθέτει, ὅτι παρὰ πάντα ταῦτα τὴν νύκτα τῆς παραμονῆς τῆς εἰκοσιπενταετηρίδος διήλθεν ἐργαζόμενος μέχρι τῆς μιᾶς μετὰ τὸ μεσονύκτιον².

Τοιαῦται διὰ βραχείων αἱ ἐντυπώσεις, ἃς ἐμποιεῖ ἡ μελέτη τῶν ἐνταῦθα δημοσιευμένων ἐπιστολῶν τοῦ πρώτου τῆς Ἑλλάδος βασιλέως. Ἡ μικρὰ αὕτη συλλογὴ χρησιμεύει ἄριστα εἰς χαρακτηρισμόν τοῦ Ὄθω.

¹ Frost ἐνθ' ἂν σ. 142 x ε.

² Frost ἐνθ' ἂν. σ. 187.

νος, καὶ ὑπὸ τοιαύτην ἔποψιν τὰ ὀλιγόστιχα ταῦτα ἐπιστόλια, ἅτινα καὶ ἄλλως διαφωτίζουσιν ἄξια γνώσεως ἐπεισόδια τῆς ἱστορίας τῶν τότε χρόνων, εἶνε περισπούδαστα. Καὶ ἐκ τούτων ἄπαξ ἔτι δύναται νὰ καταδειχθῇ, ὅτι ἂν δι' ἄλλους λόγους ἢ Ἑλλάς δὲν ἔτυχεν ἐπὶ τοῦ Ὄθωνος τῆς ποθουμένης εὐμερίας, ἀλλ' ὁ βασιλεὺς ἦτο πάντως ὡς πρὸς τὴν ἀγάπην τῆς Ἑλλάδος γνήσιος υἱὸς ἐκείνου, ὅστις ἔγραφε τῷ 1841 «καὶ ἂν ἔμελλεν ὁ οἶκός μου νὰ ποθᾶλη ποτὲ τὸν ἑλληνικὸν θρόνον, οὐδεὶς ἤθελέ με καταλάβει μετὰ μέλος δι' ὅσα ἔπραξα ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος.»

Σπυρ. Π. Λάμπρος.

ΣΙΔΗΡΟΔΡΟΜΙΚΑΙ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Πρό τιμων ἀκόμη ἐτῶν ἐκεῖνος, ὅστις ἤθελε τολμήσει νὰ δημοσιεύσῃ εἰς φύλλον ἑλληνικόν, ἔστω καὶ μίαν σελίδα περὶ σιδηροδρόμων, θὰ κατετάσσετο πιθανῶς εἰς τὴν μακαρίαν τῶν σχολαστικῶν χορείαν, ἢ δὲ πτωχῇ αὐτῇ σελίς του θὰ ἐθάπτετο εἰς τὴν αἰωνιότητα ἄκοπος, ἄφαιστος, ἀόρατος.

Καὶ τί μᾶς ἐνδιέφερον οἱ σιδηροδρόμοι, ἀφοῦ τοιούτους δὲν εἶχομεν, οὐδὲ ἐσκεπτόμεθα νὰ ἔχωμεν. Ἀληθές εἶνε, ὅτι ἀπὸ τῆς πρώτης ἐτι βασιλείας τὸ σιδηροδρομικὸν ζήτημα εἶχε τεθῆ ἐπὶ τοῦ τάπητος, ἀλλ' ἀπέμενεν ἐκεῖ ἐρριμμένον ἐν ἀπελπιστικῇ ἀδρανείᾳ, μεταξὺ ζωῆς καὶ τάφου, κατὰ τὸν ποιητὴν, μὴ ἔχον τὴν τόλμην νὰ ζήσῃ, ἀλλ' οὐδὲ καὶ νὰ ἐκπνεύσῃ. Σχέδια ἐπὶ σχεδίων κατεστρώννυντο, συμβάσεις ἐπὶ συμβάσεων ὑπεγράφοντο καὶ ἐκυροῦντο καὶ ἐδημοσιεύοντο καὶ . . . ἕως ἐκεῖ. Μέχρι τοῦ 1884 τὸ σιδηροδρομικὸν σύμπλεγμα τῆς Ἑλλάδος ἐξείλισετο εἰς τὴν καταπληκτικὴν ἔκτασιν τῶν 10 χιλιομέτρων.

Σήμερον ὅμως τὸ πρᾶγμα ἀλλάζει· πᾶς πρακτικὸς καὶ φιλοπρόσδος Ἕλλην δύναται, θωπεύων ἐν ἀγαλλιάσει τὸ στήθος του, ν' ἀναφωνήσῃ: Ζῶμεν, ζῶμεν καὶ θὰ ζήσωμεν· ἔχομεν ἀρτηρίας σιδηροδρομικάς, αἵτινες ὁσημέραι ἐνδυναμοῦνται καὶ τρέφονται καὶ ἐπεκτείνονται.

Οἱ σιδηροδρόμοι ἐνδιαφέρουσι πλέον καὶ ἀπασχολοῦσιν ὅλην τὴν ἑλληνικὴν κοινωνίαν, πᾶν δὲ ὅ,τι περὶ αὐτῶν γραφῆ, δὲν διατρέχει τὸν κίνδυνον νὰ μὴ εὕρῃ ἀναγνώστας. Τόσον πολὺ μάλιστα τῶρα μᾶς ἐπῆρε τὸ σιδηροδρομικὸν βεῦμα, ὥστε καὶ χάριν μικρᾶς τινος προσεκτάσεως σιδηροδρόμου μόνον, δὲν τὸ ἔχομεν τίποτε νὰ ἀποφασίσωμεν ὀλόκληρον καὶ σωστὴν κοσμογλασίᾳ.

Ὁ σιδηρόδρομος, ἐν τῇ πραγματικῇ τῆς λέξεως ἐννοίᾳ, δὲν εἶνε τὸσον νέα ἐπινοήσις. Πρὸ πολλῶν ἤδη αἰώνων ἐχρησίμευε πρὸς εὐχερῆ μετακίνησιν μεγάλων βαρῶν. Δι' αὐτοῦ οἱ Αἰγύπτιοι μετέφερον ἐν τοῖς ὄρισμένοις πρὸς τοποθέτησιν σημείοις τοὺς θαυμασίους ὀβελίσκους των, οἱ αὐτοῦ οἱ Ῥωμαῖοι μετεκίνουν τὰς πολεμικὰς μηχανὰς των καὶ τοὺς κολοσσαίους λίθους πρὸς ἀνέγερσιν τῶν ἀθανάτων μνημείων των.

Περὶ τὰ μέσα τοῦ 17ου αἰῶνος ἀπαντῶμεν τὸν σιδηρόδρομον λειτουργοῦντα ἐν τοῖς ἀγγλικαῖς ἀνθρακωρυχείοις ὡς μέσον μεταφορᾶς μεταξὺ αὐτῶν καὶ τῶν σημείων τῆς φορτώσεως. Ἐπεκτείνεται δὲ βαθμῶδ' ἡ χρῆσις αὐτοῦ ὡς μέσου μετακομιδῆς καὶ τῷ 1825 παραδίδεται εἰς κοινήν χρῆσιν ἐν Ἀγγλίᾳ ὁ πρῶτος ἵπποσιδηρόδρομος, συνδέων τὸ Darlington μὲ τὸ Stockton.

Ὁ σιδηρόδρομος λοιπὸν δὲν εἶνε τι νέον. Τὸ ἔνδοξον ἐφεύρημα τοῦ ἰδικοῦ μας αἰῶνος εἶνε ἡ ἀτμομηχανή. Ἀλλά, παραδόξως πως, αὕτη, καίτοι ἐκ βάρων μεταβαλοῦσα τὰς συνθήκας τῆς λειτουργίας τοῦ σιδηρόδρομου, καίτοι μεταβαλοῦσα αὐτὴν τὴν ἀνθρωπίνην κοινωνίαν ὁλόκληρον, κατ' οὐδὲν ἴσχυσε νὰ μεταβάλῃ τὴν κρατήσασαν ἐπωνυμίαν σιδηρόδρομος, ἥτις, μὴ ἐμφαίνουσα πλέον εἰμὴ τὸ ἦττον οὐσιῶδες ἥμισυ τοῦ ὄλου, ἐπέζησε κατὰ συνθήκην καὶ ἐκυριάρχησε.

Καὶ δὲν εἶνε μέγα ἀδίκημα διὰ τὴν καυμένην τὴν ἀτμομηχανήν, εἰς τὴν ὅποιαν τόσα καὶ τόσα οφείλομεν, νὰ μὴ τὴν λαμβάνωμεν ποσῶς ὑπ' ὄψει ἐν τῇ ἐπωνυμίᾳ τοῦ ἐνδόξου ἔργου τῆς; Διατί, ἀντὶ σιδηρόδρομος, νὰ μὴ τῇ κάμνωμεν τὴν μικρὰν καὶ δικαιοτάτην χάριν νὰ λέγωμεν ἀτμοδρομος ἢ ἐπὶ τέλους ἀτμοσιδηρόδρομος;

Ἄλλ' εἰς ποῖον νὰ ὑποβάλῃ τις τὴν πρότασιν ἐν Ἑλλάδι τοῦλάχιστον, ἀφοῦ οἱ πρῶτοι, καὶ τελευταῖοι ἴσως, Ἕλληγες ἀκαδημαῖκοί, ἤλθον εἰς τὸν κόσμον ὑπὸ μορφῇν φθοροποιῶν ἐντόμων καὶ κατεδικάσθησαν ἤδη εἰς θάνατον ὑψηλῇ διαταγῇ τοῦ κ. Χρηστομάνου!

Πρῶτος ὁ γάλλος Cugnot ἐν ἔτει 1770 συνέλαβε τὴν ἰδέαν τῆς χρήσεως τοῦ ἀτμοῦ ἐν τῷ σιδηρόδρομῷ καὶ κατεσκεύασε φορτηγὸν ἄμαξαν διὰ τοιοῦτου κινουμένην.

Ἄλλ' ἡ φορτηγὸς αὕτη, οὔσα ἐν πλείστοις ἀτελής, δὲν ἐπέπρωτο νὰ δράσῃ. Ἰδίᾳ ἐπαισθητῇ ἐν αὐτῇ καθίστατο ἡ τῆς ἐστίας ἔλλειψις, ὡς ἐκ τῆς ὁποίας ἔδει νὰ ἴσταται ἀνὰ βραχέα διαστήματα, ἵνα ἀνανεοῖ τὸν ἐν τῷ λέβητι ἐξαντλούμενον ἀτμόν.

Ὅπωςδήποτε ὁμως τὸ ἔργον τοῦ Cugnot, καίτοι ἀνάπηρον καὶ ἀσθε-

νές, ἔθηκε τὰς βάσεις τοῦ προβλήματος πρὸ τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος, τὸ ὅποιον ἐπεδόθη ἀκαταπόνητον εἰς τὴν μελέτην καὶ βάσανον αὐτοῦ.

Ἀπὸ τῆς Γαλλίας μετεδόθη εἰς Ἀγγλίαν καὶ Ἀμερικὴν ὁ πυρετὸς τῶν πρὸς τελειοποίησιν τῆς ἀτμομάχης προσπαθειῶν, ἀπὸ βελτιώσεως δὲ εἰς βελτίωσιν ἀγομένη αὕτη, συνεπληρώθη ἐν ἔτει 1828 διὰ τῆς ἐφευρέσεως τοῦ γάλλου Séguin. Οὗτος, ἵνα αὐξήσῃ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θερμάνσεως εἰς ἀνωτέρας ἀναλογίας, ἔθεσε τὴν ἐστίαν εἰς ἀμεσοτέραν πρὸς τὸ ὕδωρ κοινωνίαν, διὰ σειρὰς σωλήνων διερχομένων αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ ἐνόθ' εἰς τὸ ἔτερον ἄκρον.

Τὸ ἐπόμενον δὲ ἔτος ὁ Στέφενσον, ἐφαρμόζων ἀπάσας τὰς νεωτέρας συνθήκας, κατεσκεύασε τὸν Πύραυλόν του, ἀτμομηχανήν, ἐν τῇ ἀπολύτῃ ἐπιτυχίᾳ τῆς ὁποίας, ἐθεωρήθη λελυμένον τὸ σιδηροδρομικὸν πρόβλημα.

Ἐκτοτε δὲν παρήλθε χρόνος μακρὸς, ὅτε καταπεπληγμένοι οἱ ἀγωγιᾶται εἶδον τὸ ἄσπλαγχνον αὐτὸ τέρας, τὴν ἀτμομηχανήν, καταδικάζον εἰς ἀχρηστίαν τὰ λεωφορεῖα καὶ τὰς ἀμάξας των. Ἐντὸς δεκαετίας τὸ σιδηροδρομικὸν σύμπλεγμα τῆς Γαλλίας ἐξείλισσέτο εἰς 573 χιλιόμετρα, τὸ τῆς Ἀγγλίας εἰς 1000, τὸ τῆς Ἀμερικῆς εἰς 5000, ἐνῶ ἐξ ἴσου μετὰ θερμῆς καὶ σπουδῆς ἠκολούθουν τῶν χωρῶν τούτων τὸ παράδειγμα ἡ Ῥωσσία, τὸ Βέλγιον, ἡ Αὐστρία καὶ τὰ πλείστα τῶν γερμανικῶν κρατῶν. Πεντήκοντα δὲ καὶ ἐξ ἔτη ἀπὸ τῆς ἐμφανίσεως τοῦ «Πυραύλου» τοῦ Στέφενσον, ἦτοι τῷ 1886, ἡ ἔκτασις τῶν ἐν Εὐρώπῃ σιδηροδρόμων ἀνῆρχετο εἰς 195.158 χιλιόμετρα.

Καὶ εἰς τί τάχα καὶ πόσον οἱ σιδηρόδρομοι ἠδυνήθησαν νὰ ἐπιδράσωσιν, ὥστε τόσον νὰ ἐνθουσιάσωσι τὸν κόσμον καὶ ἐλκύσωσι μυθῶδη κεφάλαια εἰς τὴν κατασκευὴν καὶ ἐκμετάλλευσιν αὐτῶν; Εἰς πολλὰ ἢ μᾶλλον εἰς ὅλα γενόμενοι ἀφορμὴ ἀληθοῦς ἐπαναστάσεως ἐν τε τῷ κοινωνικῷ καὶ πολιτικῷ βίῳ τῶν λαῶν.

Εἰς τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν βιομηχανίαν ἔδωκαν νέαν ζωὴν, νέαν ὄψιν, ἰσχυρότερα νεῦρα, τὴν εὐζωίαν κατέστησαν κοινότερον κτήμα, ἴσχυσαν νὰ συντελέσωσιν εἰς αὐτὴν τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ πνεύματος, εἰς αὐτὴν τὴν ἀναμόρφωσιν τῶν ἠθῶν, εἰς αὐτὴν τὴν ἐξάπλωσιν καὶ ἐδραΐωσιν τῆς πολιτικῆς ἐλευθερίας.

Μετὰ τὴν τυπογραφίαν, οἱ σιδηρόδρομοι εἶνε τὸ ἰσχυρότερον τοῦ πολιτισμοῦ ὄργανον, τὸ ὅποιον ὁ ἀνθρώπινος ναῦς ἠδυνήθη νὰ δημιουργήσῃ, ἔλεγεν ἐνώπιον τῆς Γαλλικῆς Βουλῆς ἐν ἔτει 1838 ὁ μέγας μηχανικὸς Legrand. Καὶ ὄντως ἐν διαστήματι ὀλίγων δεκάδων ἐτῶν ὤθησαν τόσον

πολύ εμπρός τόν κόσμον ἐν τῇ ὁδῷ τοῦ πολιτισμοῦ, ὅσον ὀλόκληροι αἰῶνες πρὸ αὐτῶν δὲν ἠδυνήθησαν νὰ κατορθώσωσι.

Ἡ μαγικὴ τῶν σιδηροδρόμων δυνάμις εἶνε ἡ ταχύτης. Δι' αὐτῆς ἤνωσαν ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον καὶ κατὰ πᾶσαν διεύθυνσιν τὸ ἔδαφος ἐκάστης χώρας, ἐνῶ συγχρόνως καταρρίψαντες τοὺς ἐν τοῖς συνόροις φραγμούς, κατέστησαν εὐχερῆ τὴν ἐπικοινωνίαν καὶ τὸν συγχρωτισμὸν τῶν διαφόρων λαῶν, εἰς τρόπον ὥστε αἱ ἀνθρώπινοι κοινωνίαι ἀπετέλεσαν μιαν καὶ μόνην, ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἀνάπτυξιν καὶ κυκλοφορίαν τῶν ἠθικῶν καὶ ὕλικῶν κεφαλαίων.

Ἐκ τοῦ μεγάλου δὲ τούτου ἀποτελέσματος ἀπορρέουσιν ἅπαντα τὰ ὠφελήματα, τῶν ὁποίων οἱ σιδηρόδρομοι ἐγένοντο πρόξενοι εἰς τὸν καθόλου βίον τῶν ἐθνῶν.

Ὁ γεωργὸς ἢ ὁ βιομήχανος, ἔχων εἰς τὴν διάθεσιν του τὸ μέσον ταχέας καὶ οὐχὶ ὑπερβαλλόντως δαπανηρᾶς συγκοινωνίας, δὲν διστάζει νὰ ἀποφασίσῃ ὅπως, ἐπισκεπτόμενος ἔστω καὶ τὰς μᾶλλον μεμακρυσμένας χώρας, ἐν ταῖς ὁποίαις τυχὸν τὸ εἶδος τῆς καλλιέργειας ἢ βιομηχανίας του ἔφθασεν εἰς ἀνώτερόν τινα βαθμὸν προόδου, καταστήσῃ ἴδιον κτήμα τὴν γνῶσιν τῶν νεωτέρων συστημάτων καὶ ἐφαρμόσῃ αὐτὰ ἐν τῇ πατρίδι του, εἰς τὴν γῆν του ἢ τὸ ἐργαστάσιόν του.

Ὁ γεωργὸς ἢ ὁ βιομήχανος, ἀφ' ἧς ἡ ἀτμομηχανὴ ἐνίκησε τὰς ἀποστάσεις, δὲν ἐργάζεται ἔχων ὑπ' ὄψει μόνον τὰς περιορισμένας ἀνάγκας τοῦ τόπου του, ἀλλὰ βλέπων τὸ ἀτμόπνουν τέρας κομίζον ἀστραπιαίως τὰ προϊόντα του εἰς πᾶν ζητήσεως σημεῖον, ἐντείνει τὴν φιλοπονίαν του καὶ ἀσφαλίζει τὴν εὐημερίαν του.

Ὁ ἔμπορος ἀπηλλάγη σχεδὸν ἐντελῶς τοῦ δαπανηροῦ ζυγοῦ τῶν μεσαζόντων προσώπων. Δύναται νὰ ἔλθῃ εἰς ἄμεσον συνάφειαν πρὸς τοὺς ἐργοστασιάρχας, πρὸς τοὺς καταναλωτάς. Ἡύρυνε τὸν κύκλον τῶν ἐργασιῶν του καὶ ὑπετίμησε τὰ εἶδη τοῦ ἐμπορίου του, εἰς κατωτέρας τιμὰς προμηθευόμενος καὶ οὗτος αὐτά.

Ὅπου διέρχεται ὁ σιδηρόδρομος ἐξημερῶνει τὰ ἤθη, διότι καὶ ὁ μᾶλλον πτωχὸς καὶ ἀγροῖκος ἄνθρωπος, βλέπων καθ' ἐκάστην πολιτισμένους ὁμοίους του καὶ ἀναστρεφόμενος πρὸς τοιοῦτους, ἐξυπνᾷ βαθμηδὸν καὶ πολιτίζεται. Ἡ σιδηροδρομικὴ συγκοινωνία ἠνέφξεν εὐρὺν ὀρίζοντα πρὸ τοῦ ἐπιστήμονος, τοῦ καλλιτέχνου, τοῦ φιλομαθοῦς ἐπιτρέπουσα εἰς αὐτοὺς νὰ συμπληρῶσι τὰς γνώσεις των ἢ ἀντλῶσι τὴν ἔμπνευσίν των καὶ ἐν ταῖς μᾶλλον ἀπεχούσαις χώραις, ἐνθα ἀκμάζει ἡ ἐπιστήμη, ἡ τέχνη, ὁ πολιτισμὸς.

Διὰ τοῦ σιδηροδρόμου οἱ διάφοροι λαοὶ εἰς διηγετικῇ ἐρχόμενοι συνά-

φειαν ἀνένηψαν ἐκ τοῦ ληθάργου, ἀντελήφθησαν τῆς ἰσχύος των καὶ ἀνεκῆρυξαν ἀκλόνητον τὴν πολιτικὴν ἐλευθερίαν των, καταλύσαντες τὸ ἀπόλυτον καὶ εἰδεχθὲς τῶν ἀρχόντων κράτος.

Αὐτὸς ὁ δημόσιος θησαυρὸς ἀκόμη, πόλλα ἐκ τῶν σιδηροδρόμων προσπορίζεται ὑπὸ διαφόρους τύπους, ὅπερ δὲ τὸ σπουδαιότερον, μετὰ τινῶν δεκάδων ἐτῶν παρέλευσιν πρόκειται νὰ περιέλθωσιν ἀνεξέδως εἰς τὴν κατοχὴν αὐτοῦ μία πρὸς μιαν ἅπασαι αἱ σιδηροδρομικαὶ γραμμαὶ.

Ἄλλὰ δὲν θά μοι ἤρουν ὀλόκληροι τοῦ Παρνασσοῦ τόμοι ἂν ἐπεχείρουν νὰ καταστρώσω καὶ ἀναπτύξω ἅπαντα τὰ εὐεργετικά τῆς σιδηροδρομικῆς συγκοινωνίας ἀποτελέσματα, τὰ ὁποῖα ἐν συντόμῳ σημειώσῃ περιέλαβον ἀνωτέρω.

Δὲν πρέπει ἐν τούτοις νὰ μὴ ὑπομνήσω πρὸς ὑμᾶς, ὧ ἀπειροπληθεῖς ὅμοιοι μοι ἐν τῇ ἰδιοτροπιᾷ τοῦ στομάχου, ὅτι οφείλετε ἰδιαίτερος μεγάλως εἰς τὸν σιδηρόδρομον χάριτας καὶ δι' ἕτερον σπουδαιότατον λόγον, ὅτι δύνασθε δι' αὐτοῦ νὰ διανύητε τὰς μακροτέρας τῶν ἀποστάσεων, χωρὶς οὐδ' ἐπὶ στιγμήν νὰ αἰσθανθῆτε τὴν ἀγωνίαν ἐκείνην τὴν ἀπερίγραπτον, ἣτις σᾶς καταλαμβάνει ἐντὸς κλυδωνιζομένου ἀτμοπλοίου.

Δὲν ἔχομεν ἀνάγκην πλέον νὰ ἐξετάζωμεν τὴν ἔκτασιν τοῦ οὐρανοῦ καὶ μελετῶμεν καὶ τὸ ἀραιότερον ἐπ' αὐτῆς νέφος, ὅπως ὀρίσωμεν τὴν ἡμέραν τοῦ ταξειδίου μας, οὐδὲ νὰ τρέμωμεν καθ' ὁδὸν εἰς τὸ ἐλάχιστον ἀνέμου φύσημα. Ὅσω θέλουν ἄς μαίνωνται τὰ πέλᾳγη, ὁ σιδηρόδρομος ἔχει αἰωνίαν γαλήνην. Δὲν θά μεταβληθῶμεν ποτὲ ἐπ' αὐτοῦ εἰς πτώματα ἐμοῦνται ἂν πάθωμέν τι, ἢ πάθῃσις μας θά εἶνε ἀκατανίκητος ὄρεξις ἢ τὸ πολὺ πολὺ ὀλίγον μούδιασμα.

Ἐν τῇ σιδηροδρομικῇ ἀμάξῃ πόση ποικιλία! Καὶ τέρπεται τις καὶ πλήττει. Τοῦτο ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν τύχην του. Βλέπει πόλλα, ἀκούει περισσότερα. Εἰς τόσον μικρὸν χώρον θέλετε δὲν θέλετε λαμβάνετε ἐνδιαφέρον διὰ τοὺς ἀγνώστους συντρόφους σᾶς. Τοὺς μελετᾶτε περιέργως διὰ τῶν ὀφθαλμῶν, προσπαθεῖτε νὰ μαντεύσητε τίνος ἐθνικότητος, τίνος παιότητος εἶνε, διατι καὶ διὰ ποῦ ταξειδεύουν, εἶνε ἄνθρωποι τῆς κουθέντας ἢ πρόκειται νὰ σᾶς καταδικάσουν εἰς ἄλυτον ἀφασίαν. Ἄλλοτε ἀνατέλλουν ἀπέναντί σας, ὡς φωτεινοὶ ἀστέρες, φυσιογνωμίαι γλυκεῖαι, συμπαθεῖς, γελασταί, ἄλλοτε προβάλλουν τύποι περιέργοι ἢ πρόσωπα κάτιστα, εἰδεχθῆ, μὲ μορφασμούς γκρίνιας καὶ κακίας. Εἰς τὴν πρώτην περίστασιν δὲν σᾶς καταλαμβάνει ποτὲ ὕπνος, εἰς τὴν δευτέραν τὸν ζητεῖτε συνήθως διὰ πικρὸς μέσου.

Ἀκούετε πολλάκις πράγματα εὐχάριστα, ἐνδιαφέροντα, ἄγνωστα εἰς σᾶς καὶ τείνετε προσεκτικὸν τὸ οὖς, ἐνῶ μὲ τρόπον βάζετε καὶ σεῖς κἀνὲν λογάκι. Ἔστιν ὅτε ὁμως εὐρίσκεσθε εἰς ἀμηχανίαν, διότι ἐννοεῖτε συνδιαλέξεις, τὰς ὁποίας θὰ ἐπεθυμεῖτε νὰ μὴ ἐννοεῖτε. Συνέπεσεν εἰς φίλον μου ταξειδεύσαντα εἰς Εὐρώπην νὰ παρακολουθήσῃ ὅλως ἀκουστικῶς λίαν πρωτότυπον καυγᾶν ἑλληνικοῦ ἀνδρογύνου, τὸ ὁποῖον οὐδολως ὑπώπτευεν, ὅτι συνεταξείδευε μετὰ Ἑλληνας. Ἡ κυρία εἶχεν ἀπόλυτον ἀνάγκην διὰ μιαν ἀνάγκην καὶ ἀπήτει παρὰ τοῦ μακαρίου συζύγου νὰ τῇ εὐρῆ τὸ μέσον τῆς ἀπελευθερώσεως. Τὸ πρᾶγμα ἦτο ἀδύνατον, ἀλλ' ἡ κυρία δὲν τὸ ἐθέλωρει τοιοῦτον καὶ ἤρξατο νὰ ἀπειλῇ τὸν συζυγικὸν πῖλον, ἐν ἣ περιπτώσει δὲν θὰ τῇ ἐπήρχετο βοήθης ἢ συζυγικῆ ἐτοιμότητος.

Εἰς ἐμὲ δὲ συνέπεσε νὰ συνταξείδευσω ἀπὸ Παρισίων εἰς Ἰταλίαν μετὰ δύο Ἀγγλων, οἵτινες ὅταν δὲν ἐκοιμῶντο, ἀνέπτυσσον χυδαῖον ὕβρεολόγιον κατὰ τῶν ἐν Ἀγγλίᾳ Ἑλλήνων, ὡς κλεπτῶν καὶ παληανθρώπων. Ἐννοεῖται, ὅτι ἐπὶ τέλους ἔσκασα καὶ τοὺς ἔλousα πλουσιώτατα.

Καὶ μία ἀδιακρισία συνήθης, ὅσον τυραννικῆ καὶ ἀπάθθρωπος. Ἐνῶ κατέχεσθε ἀπὸ λυσσώδη πείναν καὶ μετράτε μὲ ἀγωνίαν τὰ λεπτὰ τῆς ὥρας, δὲν τὸ ἔχουν τίποτε οἱ ἀπέναντί σας νὰ ξεδιπλώσουν μὲ ὅλην τὴν ἀφέλειαν τὰ ὀρεκτικώτερα τῶν ἐδεσμάτων καὶ νὰ τὰ τελειώσουν χωρὶς νὰ βαστάξῃ ἡ ψυχὴ των νὰ σᾶς εἴπωσιν: Δὲν πέρνετε κάτι τι;

Ἄλλ' ἐὰν ἦσθε μὲ ἓνα μόνον συνεπιβάτην ἐν τῷ διαμερίσματι, ἢ σύμπτωσις αὕτη ἀπαιτεῖ ὀλίγην προσοχήν. Τίς οἶδε τοὺς σκοποὺς του. Τότε ἀποφεύγετε ὅσον δύνασθε τὴν ἀγκάλην τοῦ Μορφέως, ὅστις εἶνε ὁ κυριώτερος συνένοχος τῶν κλεπτῶν, τῶν ἀσκούντων τὸ ἐντιμον ἐπάγγελμά των ἐπὶ τῶν σιδηροδρομικῶν συρμῶν. Ἀνέρχονται ἐπ' αὐτῶν εἰς οἰονδήποτε σταθμὸν μὲ λίαν ἀνύποπτον ἦθος καὶ περιβολήν, ὅταν δὲ σᾶς ἴδουν παραδιδόμενον εἰς τὸν ὕπνον, σᾶς κτυποῦν, σᾶς κλέπτουν καὶ εἰς τὴν πρώτην ἐπιβράδυνσιν τῆς ταχύτητος τοῦ συρμοῦ, πηδῶσιν ἀφίνοντες εἰς ἄλλους τὴν φροντίδα νὰ σᾶς θάψουν.

Σπανιώτατα βεβαίως εἰσὶ τὰ παραδείγματα τοιοῦτων ἐπιθέσεων, ὅσημέραι δὲ τὰ τῆς ἀσφαλείας μέτρα συμπληροῦνται, οὐχ ἤττον ὀλίγη προφύλαξις δὲν ἤθελε παρεξηγηθῆ ὡς ἄλογος.

Ἐν τοῖς γαλλικοῖς σιδηροδρόμοις ἀπὸ τοῦ 1860 μέχρι τοῦ 1885, ἔλαβον χώραν δολοφονίαι καὶ ἀπόπειραι φόνου περὶ τὰς εἴκοσι καὶ πέντε, σκοπὸν πάσαι ἔχουσαι τὴν κλοπὴν.

Οὐδὲν καλὸν ἐν τῷ κόσμῳ κακοῦ ἀμιγές. Διὰ τῶν σιδηροδρόμων, διὰ τοῦ θαυματουργοῦ αὐτοῦ μέσου συγκοινωνίας, οὐκ ὀλίγοι μεταβάλλοντες

ἀκουστικῶς διεύθυνσιν, ἀπέρχονται κατ' εὐθείαν εἰς τὰς ἀνερευνήτους τοῦ Ἄδου χώρας.

Ἡ Ἑλλὰς δὲν ὑπέστη ἔτι σιδηροδρομικὰς συμφορὰς ἀξίας λόγου. Αἱ γραμμαὶ ἡμῶν δὲν ἔχουσι τὴν πυκνότητα ἐκείνην, πρὸ τῆς ὁποίας ἐν ἄλλαις χώραις καταπλήσσεται ὁ θεατῆς, οὐδὲ κινοῦνται ἐπ' αὐτῶν οἱ συρμοὶ μεθ' ὅσης ἀλλαγῆς ταχύτητος. Οὕτω δὲ πολλοὶ τῶν ἀπειλούντων τοὺς σιδηροδρόμους κινδύνων ἐκλείπουσι. Εἰς ἄλλα κράτη ὁμως τυγχάνει ὁπωσοῦν ἐπαισητὸς ὁ εἰς τοὺς σιδηροδρόμους ἀποτινόμενος φόρος τοῦ αἵματος. Ἐν Γαλλίᾳ π. χ. ἐντὸς πενταετίας, ἀπὸ τοῦ 1880—1884, ὁ μέσος ὄρος τῶν θυμάτων ἀνέρχεται ἐτησίως εἰς 6,000, ἦτοι εἰς 16 περίπου καθ' ἐκάστην ἡμέραν. Ἐκ τούτων οἱ φονευμένοι ἀναλογοῦσιν εἰς 10 τοῖς ἑκατὸν πρὸς τοὺς τραυματίας.

Τὴν μεγαλειτέραν φθορὰν ὑφίστανται συνήθως οἱ σιδηροδρομικοὶ ὑπάλληλοι καὶ διότι ὡς ἐκ τῆς ὑπηρεσίας των ὑπόκεινται πλείτερον παντὸς ἄλλου εἰς τὸν κίνδυνον καὶ διότι βαθμηδὸν ἐξοικειούμενοι πρὸς αὐτὸν ἀμελοῦσι νὰ λαμβάνωσι τὰς δεούσας προφυλάξεις.

Οὕτως ἐν Γαλλίᾳ μετὰ τὸ ἐτησίον ἀριθμοῦ τῶν 6,000 θυμάτων, ἔχομεν 92 τοῖς ἑκατὸν ὑπαλλήλους τοῦ σιδηροδρόμου.

Τὰ πλείστα ἐν τούτοις τῶν ἀτυχημάτων δὲν προέρχονται ἀμέσως ἐκ τῆς ἐκμεταλλεύσεως, ἀλλ' ἐκ σφάλματος ἢ ἀπερισκεψίας αὐτῶν τῶν θυμάτων. Ἐν Γαλλίᾳ οἱ ἐξ ἴδιου σφάλματος ἢ ἀφροσύνης παθαίνοντες ἀναλογοῦσι κατὰ μέσον ὄρον εἰς 94 τοῖς ἑκατὸν.

Ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ Ἀμερικῇ τὰ σιδηροδρομικὰ ἀτυχήματά εἰσι πλείονα ἢ ἐν πάσῃ ἄλλῃ χώρᾳ, διότι πλὴν τῆς ἐκτάκτως πυκνῆς κινήσεως, αἱ ἐταιρίαι, ἐλευθέρως συναγωνιζόμεναι, πλειοδοτοῦσιν οὕτως εἰπεῖν εἰς τὴν ταχύτητα, διὰ τοῦ μέσου τούτου ζητοῦσαι νὰ ἐλκύωσι τοῦ κοινοῦ τὴν προτίμησιν.

Αὐτὰ τὰ πράγματα ὁμως δὲν τρομάζουν καὶ πολὺ τὸν κόσμον, οὔτε ἀξίζει τὸν κόπον νὰ τὸν τρομάζουν. Εἰς πᾶν βῆμά του ὁ ἄνθρωπος ἀπειλεῖται ὑπὸ κινδύνων δὲν εἶνε μόνον ὁ σιδηροδρόμος ὁ θέτων κᾶπως εἰς ἀμφιβολίαν τὴν ἀσφάλειαν τῆς ζωῆς του. Μήπως ἢ δι' ἀτμοπλοίων ἢ ἰστιοφόρων, ἢ δι' ἀμαξῶν ἢ ζῶων συγκοινωνία δὲν παρακολουθεῖται ἐπίσης ὑπὸ μεγάλων καὶ δυσἀποφεύκτων κινδύνων. Ἄν μάλιστα λάβῃ τις ὑπ' ὄψει τὴν τεραστίαν ἀνάπτυξιν τῆς διὰ τοῦ σιδηροδρόμου μεταφορᾶς, θέλει εὐρεῖ ἐλάχιστον τὸν ἀριθμὸν τῶν θυμάτων αὐτοῦ, ἐν συγκρίσει πρὸς τὰ θαλάσσια ἀτυχήματα.

Δ. Ε. Ἡλιόπουλος.

Η ΕΝ ΑΡΓΕΙ ΣΦΑΓΗ ΚΑΤΑ ΤΟ 1833

Δ'

Ἡ 4 Ἰανουαρίου 1833 ἀνέτειλε χρυσήλιος, αἶθριος καὶ γλυκυτάτη ἡμέρα τοῦ χειμῶνος ἐξ ἐκείνων, ἃς μόνον ὁ Ἀργολικὸς ὄριζων γνωρίζει· ἔμελλε δὲ νὰ γίνῃ μάρτυς παγερᾶς καὶ ἀποτροπαίου διὰ τὴν φρίκην αὐτῆς σκηνῆς.

Ὁ τρόπος τῆς καταλήψεως τῆς οἰκίας-Καλλέργη καὶ ὁ ἀπαισιὸς τουφεκισμὸς τοῦ ἀνδρείου Καλλισγοῦρου καὶ τῶν συνθανατωθέντων πολιτῶν κατασυνεκίνησαν τὴν πόλιν τοῦ Ἄργους καὶ πάντες ἔντρομοὶ ἐφαντάζοντο, οἷα ἠπέλουν αὐτοὺς δεινὰ καὶ ἐπίστευον, ὅτι οἱ Γάλλοι κατέλαβον τὴν πόλιν ὡς κατακτηταὶ καὶ δυνάσται. Ἀφίκετο δὲ ἀπὸ τῆς προτεραίας ἐκ Σολυγείας καὶ ὁ ὄπλαρχηγὸς Κριεζώτης μετὰ τοῦ στρατεύματός του καὶ ἡ ἀφίξις αὐτοῦ κάμιστα διέθετο τοὺς Γάλλους, συνδυάσαντας αὐτὴν μετὰ τῆς προκαταλήψεως αὐτῶν, ὅτι οἱ ἐν Ἄργει ὄπλαρχηγοὶ ἐξῆφαινον δῆθεν κατ' αὐτῶν συνωμοσίαν. Οἱ ῥηθέντες ὄπλαρχηγοὶ ἐν τούτοις, ὅσῳ καὶ ἂν ἐδυσφόρουσαν διὰ τὴν ἀφίξιν τοῦ Γαλλικοῦ στρατοῦ, ὡς καταλύοντος τὴν ἐξουσίαν καὶ ἐπιρροὴν αὐτῶν, οὐδέποτε ἐσκέφθησαν, οὐδὲ ἦσαν ἄλλως ἱκανοὶ νὰ ἐγείρωσιν ὄπλα κατὰ τῶν Γάλλων, τὸ μὲν διότι δὲν εἶχον ἐκδεδηλωμένας παρ' ἐκείνων σοβαρὰς ἀφορμάς, ἦσαν δὲ ἀπέναντι συμμάχων καὶ εὐεργετῶν τῆς πατρίδος, τὸ δὲ διότι ἐτύγχανον ἀσθενέστεροὶ τῶν Γάλλων, ἀποτελούντων στρατὸν τακτικόν, διωργανωμένον ἄριστα καὶ μαχιμώτατον, ἐνισχυόμενον δὲ καὶ ὑπὸ πυροβολικοῦ. Ἄλλ' ἐν ᾧ τόσῳ καλῶς ἐστάθμιζον τὴν περίστασιν αὐτοί, δεινῶς οἱ Γάλλοι ἐπλανῶντο καὶ περὶ τὰ πρόσωπα καὶ περὶ τὰ πράγματα καὶ ἐπίστευον, ὅτι ἠπέλκει αὐτοὺς ἄμεσος κίνδυνος· ἐκ τοιαύτης δὲ ἐλαυνόμενοι σκέψεως καὶ λίαν δυσμενῶς προδιατεθειμένοι, παρεξήγουν τὰ πάντα καὶ ἀπὸ τῆς ἀφίξεως αὐτῶν ἔκτακτον μετῆλθον βιαιοπραγίαν καὶ σκληρότητα. Οὕτως ἡ ὑπόνομος ἦτο πλήρης καὶ σπινθήρ ἀπρητεῖτο διὰ τὴν ἐκρηξίν καὶ πυρκαϊάν.

Τὰ συνετὰ καὶ συνδιαλλακτικὰ μέτρα δὲν ἔλειψαν μολαταῦτα ἐν τῇ κρίσει· ἐκείνη περιστάσει. Οἱ ὄπλαρχηγοὶ τῆς Στρατιωτικῆς Ἐπιτροπῆς, κατ' ἄλλους δὲ μόνον οἱ Τσόκρης καὶ Κριεζώτης, ἅμα τῷ τουφεκισμῷ τοῦ Καλλισγοῦρου ἔσπευσαν, ὡς εἴρηται, εἰς ἐπίσκεψιν τῆς κυρίας Καλλέργη. Ἐκεῖ δ' ἔλαβον συνέντευξιν καὶ μετὰ τοῦ Γάλλου συνταγματάρχου Στοφὲλ καὶ συνωμίλησεν μετ' αὐτοῦ περὶ τῶν ληπτέων μέ-

τρων πρὸς καθήσυχασιν τῆς πόλεως· ἐκτιμῶντες δὲ βαθύτερον τὴν περίστασιν, ἀπεφάσισαν καὶ διεβεβαίωσαν τὸν Στοφὲλ, ὅτι τὴν ἐπιούσαν ἤθελον ἀναχωρήσει μετὰ τῶν στρατευμάτων εἰς Κορινθίαν διὰ νὰ κενωθῇ ἡ πόλις ἐκ τῶν περισσῶν στρατιωτικῶν σωμάτων. Ὁ Στοφὲλ ἐφάνη ἀποδεχθεὶς φιλοφρόνως τὴν ἀπόφασιν τῶν ὄπλαρχηγῶν καὶ ὑπεσχέθη αὐτοῖς πᾶσαν συνδρομὴν του.

Εἰς μάτην ὅμως τὸ ἀγαθὸν διάβημα. Ἄλλα ὁ κακὸς δαίμων τῆς δυστυχοῦς πόλεως ἐβυσσοδόμει φρικαλέα· συνέτρεξε δὲ αὐτῷ ἡ ἔλλειψις ἐμπιστοσύνης μεταξὺ τῶν συνδιαλλαγέντων.

Ἐνεκα τῶν προηγουμένων διαδόσεων, ἃς ἡ ἀθυρόστομος φήμη ἐμεγέθυσε καὶ ἐποίκιλλε τερατωδῶς καὶ πῶν συμβάντων τῆς ἡμέρας, οἱ ἄτακτοὶ στρατιῶται μετ' ἀπροκαλύπτου ἀποστροφῆς ὑπέβλεπον τοὺς Γάλλους, οὗτοι δὲ περιεφρόνουσαν ἐκείνους ἐπίδεικτικώτατα. Ἐπὶ πλέον οἱ ὑπὸ τὸν Κριεζώτην καὶ Στράτον Ρουμελιῶται βαρύτερον ἔφερον τὴν νέαν κατάστασιν, διότι πολλοὶ ἐξ αὐτῶν, ἐπωφελοῦμενοι τῶν ἀνωμαλιῶν τῆς ἐποχῆς καὶ ὡς ξένοι καὶ μὴ συνδεόμενοι μετὰ τοῦ τόπου, ἠγοῦντο πολυλάκις μετὰ τῶν συμπατριωτῶν των ὄπαδῶν τοῦ Γρίβα καὶ ἐφορολόγου καὶ ἐμάστιζον τὸν φιλήσυχον λαὸν ἀνευθύνως.

Ἐκ τῶν ἀνθρώπων τούτων προήλθεν ἀφορμὴ ῥήξεως. Θρασὺς στρατιώτης τοῦ Κριεζώτη, ὀνόματι Σπάρος ἢ Πάφιλας, ὑπῆρξεν ἡ ἐπάρατος τοῦ σκανδάλου πέτρα. Ἦτον οὗτος εἰς τῶν μᾶλλον παραφόρων καὶ ἀτιθάσσω ἀτάκτων· μικρὸς τὸ δέμας, ἀλλὰ σφριγῶν καὶ τολμηρότατος, θεοτρελλος, ὡς τὸν χαρακτηρίζουσιν ἐκφραστικώτατα ἐν τῇ δημῶδει γλώσσει οἱ γνωρίσαντες αὐτόν¹.

Κατὰ τὴν ἀπαισίαν ἐκείνην ἡμέραν ὁ Σπάρος μετὰ τινων συστρατιωτῶν του, οἰνοβαρεῖς πάντες, ἔπινον ἐν τινὶ οἰνοπωλείῳ τῆς ἀγορᾶς Γούβας, ἐθεῶντο δὲ μετὰ δυσφορίας πολλῆς τοὺς ἀγερῶχως διερχομένους Γάλλους. Τρεῖς τέσσαρες ἐκ τούτων ἔστησαν ἔξωθι διὰ νὰ πῶσιν. Ἐπὶ τῇ θῆα δὲ καὶ ἀγερωχίᾳ αὐτῶν ἐξάπτεται ὁ Σπάρος καὶ φωνάζει:

— Ὅρέ, ποῖος βάνει μιὰ ὀκᾶ κρασί νὰ τοῦ πάρω αὐτοῦ τοῦ Φραντζέζου ἐκεῖ τὸ κολοκίθι πῶχει στὸ κεφάλι;

— Ἐγὼ! μὲν ἀπεκρίθη εἰς τῶν συντρόφων, καὶ ὁ Σπάρος ἐκσφεν-

¹ Διηγῆθησάν μοι περὶ αὐτοῦ νόστιμον ἀνέκδοτον. Τὴν νύκτα τῆς προτεραίας κατέλυσε εἰς οἰκίαν πτωχῆς Ἀργείας. Ἀφοῦ δ' ἐποποθετήθη, ἐρωτᾷ, περισπρέφων τὸν μύστακα—Ὅρέ γρηᾷ, πόσων χρονῶν εἶσαι; Ἡ δυστυχῆς γυνή, ἥτις δὲν ἦτο καὶ πολὺ γραῖα, φοβηθεῖσα... ἀποκρίνεται—Ὅγδόντα, καπετάνιέ μου!—Καὶ ὁ Σπάρος τότε ἐντόνωσεν—Νὰ μοῦ κάνης, ὄρέ, ἀπόψε μιὰ πῆττα μὲ ὀγδόντα φύλλα καὶ μὲ κότσιαι!

δονίζει τὸ ποτήριόν του κατὰ τοῦ θυσανοφόρου πῖλου Γάλλου στρατιώτου.

Ὁ Γάλλος, ἂν καὶ τὸ ποτήριον ἠστόχησεν αὐτοῦ, ἠρεθίσθη καὶ ἀντέβαλε κατὰ τῆς κεφαλῆς τοῦ Σπάρου πορτοκάλιον, ὅπερ ἔφερεν εἰς χεῖράς του, ἀνακράζων λέξιν, ἀκατάληπτον εἰς τοὺς Ἑλληνας στρατιώτας «Μπαροῦφο!»

— Νά, μπαροῦφο! ἀπαντᾷ ὁ Σπάρος καὶ πυροβολεῖ κατὰ τοῦ Γάλλου διὰ τοῦ πιστολλοῦ του, ἀνεπιτυχῶς ὅμως ὡς ἐκ τῆς κραιπάλης του, κατὰ τινος δὲ καὶ ἐρράπισεν αὐτὸν καὶ ἔρριψε τὸν πῖλόν του εἰς τὸν πηλὸν τῆς οδοῦ¹.

Ἐπῆλθεν ἀμέσως συμπλοκὴ μεταξύ Ἑλλήνων καὶ Γάλλων· οὔτοι δέ, ἄοπλοι ὄντες καὶ πειθαρχικώτεροι, ἔσπευσαν εἰς τὸν στρατῶνα, λιθοβολούμενοι καὶ διωκόμενοι ὑπὸ τῶν ἀτάκτων καὶ ἀνήνεγκον τῷ διοικητῇ αὐτῶν τὴν σκηνήν. Ὁ διοικητὴς ἐταράχθη σφόδρα διὰ τὴν ἐπίθεσιν καὶ ἀποδοὺς αὐτῇ ἴσως εἰς γενικώτερον σχέδιον κατὰ τοῦ Γαλλικοῦ στρατοῦ, προῆλθεν εἰς σοβαρωτάτας σκέψεις καὶ μέτρα καὶ διέταξε γενικὴν συνάθροισιν.

Δυστυχῶς, εἰς ἐπίμετρον τῶν ἀλλοκότων συμπτώσεων καὶ παρανοήσεων, τῇ ὥρᾳ ἐκείνῃ ἠκούσθη βαρέως ἀντηχῶν ὁ μέγας κώδων τοῦ τότε μητροπολιτικοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου.

Ἡ ἔκτακτος αὐτῇ κωδωνοκρουσία οὐδεμίαν εἶχε σχέσιν πρὸς τὰ συμβάντα τῆς ἡμέρας, οὔτε καὶ τὸν Γαλλικὸν στρατὸν. Ἐκάλει ἀπλῶς τοὺς πολίτας εἰς τὸν ναὸν αὐτὸν πρὸς ἐκλογὴν δημογερόντων ἢ ἴσως ἐπιτροπείας τῆς πόλεως πρὸς ὑποδοχὴν τοῦ βασιλέως, ὅπερ ὑποθέτω ἔκ τινος ἀπὸ Τριπόλεως ἐπιστολῆς τοῦ Θεοδώρου Κολοκοτρώνη πρὸς τὸν στρατηγὸν Τσόκρη². Οἱ Γάλλοι ὅμως, ἀγνοοῦντες τὸν σκοπὸν τῆς κωδωνοκρου-

¹ Ἐξ ὧσων ἐξήτασα ἐμπεριστατωμένως περὶ τῆς σκηνῆς αὐτῆς εἰς μόνον βεβαιοῖ, ὅτι ἐφονεύθη ὁ ὑπὸ τοῦ Σπάρου πυροβοληθεὶς Γάλλος. Διὰ τοῦτο ἐστῆρίχθη εἰς τὴν μαρτυρίαν τῶν λοιπῶν, συνάδουσαν μάλιστα ὡς πρὸς τοῦτο καὶ πρὸς τὴν ἔκθεσιν τοῦ Διοικητικοῦ Τοποτηρητοῦ Δ. Καρατζᾶ, γαλλόφρονος κλπ. ὡς θὰ ἴδωμεν.

² Ἡ ἐπιστολὴ αὐτὴ ἔχει ὡς ἐξῆς

«Παῖδί μου Τσόκρη!

Πολὺν καιρὸν ἔχω νὰ λάβω γράμμα σου καὶ διὰ τοῦτο δὲν ἔχω ὕλην διὰ νὰ σοῦ γράψω εἰς πλάτος. Τὰ περὶ τοῦ Βασιλέως μας καὶ τῆς Ἀντιβασιλείας τὰ γνωρίζεις, εὐρισκόμενος πλησίον τοῦ Ναυπλίου. Ἡ λαμπρὰ ἡμέρα τοῦ φθασίματος τῶν εἶνε ἐγγὺς καὶ ἡμεῖς χρεωστοῦμεν νὰ εἴμεθα προετοιμασμένοι διὰ τὴν ὑποδοχὴν καὶ διὰ νὰ προσφέρωμεν τὴν ὑπόκλισίν μας. Αἱ ἐπαρχίαι ἐδῶθεν κάμνουν ἐκλογὰς ἐπιτροπῶν, αἵτινες νὰ γίνωσι τὰ ὄργανα τῶν αἰσθημάτων τῶν καὶ τῆς εὐπειθείας τῶν. Δὲν ἀμφιβάλλω, ὅτι αὐτὸ τοῦτο γίνεται καὶ εἰς τὰς ἐδικὰς σας.

σίας καὶ μηδὲλως συνεννοούμενοι μετὰ τῶν Ἀργείων διὰ νὰ ζητήσωσιν ἐξηγήσεις, ἐξέλαβον, ὅτι ὁ κρούμενος κώδων ἐσήμαινε μῆνυμα μεγάλου καὶ ἐκτάκτου κινδύνου καὶ πρόκλησιν τῆς πόλεως εἰς ἐξέγερσιν ἐναντίον αὐτῶν. Αἱ προκαταλήψεις αὐτῶν φαίνονται ἀπαισίως πραγματούμεναι ἤδη καὶ ἄνευ ἀναβολῆς πλέον ὁ Γαλλικὸς στρατὸς λαμβάνει τὰ ὄπλα καὶ παρατάσσεται μετὰ τοῦ πυροβολικοῦ του εἰς τὴν εὐρυτάτην πλατεῖαν τοῦ στρατῶνος.

Ε'

Ἦτο 1 μ. μ. περίπου ὥρα· ἀμέσως δ' ἐδόθη ὑπὸ τοῦ διοικητοῦ ἡ διαταγὴ τῆς προσβολῆς τῆς πόλεως.

Πολυάριθμα καὶ φοβερά τύμπανα καὶ σάλπιγγες ἠχηρόταται ἐσήμαναν τὸ ἀπαισίον σύνθημα. Ὁ Γαλλικὸς στρατὸς πάραυτα, διαιρεθεὶς εἰς τρεῖς στήλας, ἐκάστη τῶν ὁποίων συναδεύετο καὶ ὑπὸ κανονίων, διεχύθη ἀνὰ τὴν πόλιν μετ' ἀκρατῆτου μανίας, πάνοπλος. . . .

«Τρῶες δὲ προὔτυψαν ἀολλέες . . .

Ὡς δ' ὅτ' ἐπὶ προχοῇσι Διυπετέος ποταμοῦ
βέβρυχεν μέγα κύμα ποτὶ ῥόν, ἀμφὶ δὲ τ' ἄκραι
ἠϊόνες βόωσιν, ἐρευγομένης ἄλδος ἔξω,
τόσση ἄρα Τρῶες ἰαχῆ ἴσαν. . . .»

Τοὺς ἐνθυμοῦνται ἀκόμη οἱ Ἀργεῖοι τοὺς Γάλλους ἐκείνους! Ἦσαν ἄνδρες τρομεροὶ καὶ ἀκαταμάχητοι. Πελώριοι, εὐσωμοὶ, ἀνδρεῖοι, σκοπευταὶ ἄριστοι, μαχιμώτατοι, ἐπέπεσον ἀκάθεκτοι κατὰ τῆς δυσμαίρου πόλεως, ὡς ἐξολοθρευταὶ δαίμονες, καὶ ἐνέσπειραν ἐν ἀκαρεῖ τὸν πανικόν.

Κατέλαβον πάσας ἀνεξαιρέτως τὰς πλατείας καὶ οδοὺς καὶ συνέσφιξαν τὴν πόλιν ἐν παμμεγέθει ἀρπάγῃ. Ἦρξαντο δὲ ἀμέσως φρικώδους ὀλέθρου, μίαν ὄλοι προφέροντες ἀπαισίαν λέξιν ἀπὸ τὰ φρίζοντα χεῖλη των, «Μπαροῦφο!» Διέχυσαν πανταχοῦ τὸν θάνατον καὶ τὴν φρίκην.

Σοῦ περικλείω σχέδιον, τὸ ὁποῖον ἔκαμε μία ἐπαρχία. Κατὰ τὴν ἔνοιαν τούτου καὶ διαφορετικὰ τῆς μίας ἀπὸ τὴν ἄλλην, νὰ γίνῃ ἀπὸ τὸ Ἄργος, Κόρινθος, Ναύπλιον καὶ Κάτω Ναχαγιεῖ διὰ νὰ τὰς ἔχωσιν αἱ ἐπιτροπαί, αἱ ὁποῖαι θὰ παρουσιασθῶσι. Κάμε δὲ ὅσον ἀπὸ τὸ μέρος σου, ὥστε αἱ ἐπιτροπαὶ αὐταὶ νὰ ἐκλεχθῶσι τὴν ἀπὸ τὰς ἀνωτέρω ἐπαρχίας καὶ τὴν α' Ἰανοουρίου νὰ εὐρεθῶσιν αὐτοῦ, ὅπου θέλει εἶναι καὶ τῶν λοιπῶν ἐπαρχιῶν, διότι ἔως τότε σὺν Θεῷ φθάνει ὁ Βασιλεὺς μας. Αἱ ἐπιτροπαὶ νὰ ἦναι ἀπὸ τρία, πέντε ἕως ἐπτὰ μέλη, κατὰ τὴν ἔκτασιν τῆς ἐπαρχίας· κρίνω περιττὸν νὰ σοῦ γράψω περισσότερα, διό

ὡς πατήρ σου

Θ. Κολοκοτρώνης.

Τῇ 16 Δεκεμβρίου 1832, ἐν Τριπολιτζᾷ.

Ἐκανονιοβόλου, ἐτουφέκιζον, ἐλόγγευον μετ' ἀνηκούστου θηριωδίας. Καί φαίνεται μὲν ὅτι ἡ ἐπιθεσις διηυθύνετο κυρίως κατὰ τῶν ἀτάκτων Ἑλλήνων στρατιωτῶν, ἀλλὰ δυστυχῶς, ἐπειδὴ καὶ οἱ πολῖται τότε ἐν γενεῖ ἐφουστανελλοφόρου, ὡς ἐκείνοι, ἐφόνευον πάντας ὄσους συνήντων ἀδιακρίτως, στρατιώτας τε καὶ πολίτας. Ἐθραυον ἐπὶ πλέον τὰς θύρας τῶν οἰκιῶν καὶ εἰσέρχοντο εἰς αὐτὰς διὰ νὰ φονεύωσιν ἀπάνθρωπως ἀπλους καὶ ἀθώους. Κατήνησαν νὰ σφάζωσιν οἱ γενναῖοι Γάλλοι καὶ γέροντας καὶ παιδία καὶ νὰ ἐκκοιλιάσωσι καὶ γυναῖκας· οἱ δὲ μανιακώτεροι καὶ κύνες καὶ γαλαῖς ἀκόμη διελόγγευσαν! . . .

Ἄς φαντασθῆ ἕκαστος τὴν ταρτάρειον ἐκείνην σκηνήν, ἣτις διεδραματίσθη ὑπὸ τοιοῦτους ὄρους, διὰ νὰ συμπληρώσῃ τὴν εἰκόνα καὶ αἰσθανθῆ τὸν παγετὸν τῆς φρίκης καὶ τὴν σκοτίαν τοῦ Ἄδου, αἵτινες ἐσαθάνωσαν τὴν κακοδαίμονα πόλιν κατὰ τὴν ἀποφράδα ἐκείνην ἡμέραν. Δραματικώταται εἶνε αἱ λεπτομέρειαι τῆς φονικωτάτης σφαγῆς¹, ἥς ἡ ἀνάμνησις καὶ σήμερον ἀκόμη ἐκνευρίζει τοὺς δυστύχεις μάρτυρας αὐτῆς καὶ τὴν ὅποιαν χαρακτηρίζουσιν ὡς φοβεράν ὄργην τοῦ Θεοῦ κατὰ τοῦ πολυπαθοῦς Ἄργους.

Κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἐσφάγη καὶ εἰς ἐπιφανῆς τοῦ καιροῦ ἐκείνου λόγιος, ὁ ποιητὴς Θεόδωρος Μυτιληναῖος ἢ Ἀλκαῖος. Ὁ ἀνὴρ αὐτός ἦν πεντηκοντούτης περίπου, ὑψηλός, εὐτραφής, μελάγχρους καὶ ἐπιβλητικώτατος τὸ παράστημα μὲ τὴν πολύπτυχον φουστανελλαν του. Σπουδάσας ἐν Πάτμῳ, ἦτο γνωστός εἰς ὅλον τὸν τότε λόγιον κόσμον ὡς ποιητῆς, καὶ λέγεται μάλιστα, ὅτι εἶχε γράψῃ καὶ δραματικὸν ἔργον, διδάχθην ἐν Σύρῳ εἰς τὸ πρῶτον ἐκεῖ ἀπὸ τῆς ἐπαναστάσεως ἰδρυθὲν ἑλληνικὸν θέατρον, πρῶτον τὸ δρᾶμα ἐκεῖνο. Ἦτο δὲ τότε ὄπλαρχηγός καὶ αὐτός, διοικῶν ἴδιον σῶμα ἀτάκτων, ἀλλ' ὑπὸ τὴν στρατηγίαν τοῦ Κριεζώτη. Μίαν ὥραν πρὶν ἢ ἀρχίσῃ ἡ σφαγή, ὁ Ἀλκαῖος μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ (ἢ κατ' ἄλλους, γυναικαδέλφου) τοῦ Κωνσταντίνου, λογιῶν καὶ αὐτοῦ, καὶ δέκα περίπου ἄλλων ἐκ τῶν φιλτέρων ὁπαδῶν του ἐγευματίζον ἐν τινὶ πυργίσκῳ, ἐγγὺς τοῦ μέρους, ἐνθα ἐδόθη ἡ ἀφορμὴ τοῦ δράματος.

¹ Μεταξὺ τῶν ἄλλων διηγούνται καὶ τὰ ἐξῆς: Τρεῖς δυστύχεις ἐκρύβησαν ἐν τῶς μεγάλων οἰνοδοχείων, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖ εὗρον αὐτοὺς αἱ γαλλικαὶ σφαῖραι. — Ἄλλος εὗρέθη ἐν τῶς καλαμῶνος. Ὁ ἀνακαλύψας αὐτὸν Γάλλος, ἦττον ἄγριος, τὸν οἰκτεῖρει, τρέμοντα καὶ ὀλούζοντα καὶ τὸν ἐρωτᾷ «Μπαροῦφο;» «Μπαροῦφο», ἀποκρίνεται ὁ ἄθλιος, μὴ νοῶν τί λέγει καὶ ἐλπίζων νὰ σωθῆ. Ὁ Γάλλος τότε ἐξάπτεται καὶ τὸν σφάζει θηριωδῶς. — Ἐσώθησαν δὲ τινες, προσποιηθέντες παραφροσύνην. Οὕτως εἰς ἐξ αὐτῶν, εὐρεθὶς ἔνοπλος, ἀνέσυρε τὴν σπάθην του καὶ μεταχειριζόμενος αὐτὴν ὡς σκηπᾶνιον κήρυκος δημοπρασιῶν, ἀνεφώνει στεντορείως «Ἄλὰ σῶνα! . . . ἄλὰ ντούε! . . . ἄλὰ . . . ἄλὰ . . . ἄλὰ . . . τρέ!!!»

Ὅτε ἐστρώθη ἡ τράπεζα καὶ παρετέθη ἀμνὸς ὀβελλίας, ὁ Ἀλκαῖος ἐξαγαγὼν τὴν ὠμοπλάτην καὶ ἐξετάσας αὐτήν, ἐσκυθρόωσε καὶ ἐφώνησε σύννοους: — «Παιδιά, ἡ πλάτη ἔχει ἓνα μεγάλον μνήμα. Κακός, πολὺ κακός ὁ οἰωνός!» Ὅλοι συναφρώθησαν. Ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἐτράπησαν εἰς τὸ γεῦμα καὶ πίνοντες, ἐλησμόνησαν τὸν οἰωνόν καὶ ἠθύμουν. Ἄμα δὲ ἤρξατο ἡ σφαγή, εἰς τῶν συνδαιτυμόνων, ἀγνοῶν τὰ συμβαινόντα, ἐπυροβόλησεν ἐκ τοῦ παραθύρου. Ἀπόσπασμα ὅμως Γάλλων στρατιωτῶν, διερχόμενον, ἀνήλθε παράφορον καὶ ἐπιπεσὸν ἐξαπίνης, διελόγγευσε τὸν Ἀλκαῖον καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ πάντας. Οὕτως ὁ ποιητὴς ἀπέθανεν ἐν συμποσίῳ καὶ εὐθυμῶν, ὡς τὸ πτηνὸν τοῦ δάσους, ὅπερ ἄγριος καὶ ἀπροσδόκητος σπαράττει κυνηγός.

Οὐδεμία συστηματικὴ ἀντίστασις ἦ ἄμυνα κατὰ τῆς τοιαύτης καὶ τοσαύτης ἐπιθέσεως ἦτο δυνατή. Ὁ Τσόκρης ἐκρύβη, ὁ δὲ Κριεζώτης, ἰδὼν, ὅτι ἐστήθη κανόνιον ἀντικρὺ τοῦ οἰκήματος αὐτοῦ, πρόελαθε καὶ ἔφυγε μακρὰν τῆς πόλεως, ὡς καὶ ὁ Στράτος. Ἐπίσης ἔφυγε καὶ ὅλος σχεδὸν ὁ περὶ αὐτοὺς ἀτακτος στρατός, περὶ τοὺς 800 ἀνδρας, εἰς τὰ χωρία τοῦ Ἀργολικοῦ πεδίου, χάριν σωτηρίας, ὅτε μάλιστα σῶμα Γάλλων κατέλαβε τὸν λόφον τῆς Ἀσπίδος καὶ ἔστησεν ἐπ' αὐτοῦ πυροβόλα¹. Ἐκτὸς δὲ μεμονωμένων τινῶν ἀντεπιθέσεων, καθ' ἃς ἐφονεύθησαν καὶ ἐτραυματίσθησαν ὀλίγιστοι Γάλλοι καὶ αἵτινες προῆλθον ἐξ ἐσχάτης ἀπογνώσεως τῶν καταδιωκομένων, μία καὶ μόνη ὅπως οὖν ἀξία λόγου ἐγένετο ἀντίστασις. Ἐν τῇ παρὰ τοὺς πρόποδας τῆς Λαρίσης οἰκίᾳ τοῦ Ἀργεῖου Παναγ. Ψάλλη ἦσαν περὶ τοὺς εἴκοσι ἀτακτοὶ ξένοι, ἀνδρεῖοι καὶ μὲ πλοῦσια βαλάντια. Οὗτοι ἀντέστησαν καὶ ἐπυροβόλησαν κατὰ τῶν διελθόντων καὶ ἐφορμησάντων Γάλλων, ἐξ ὧν ἐφόνευσαν δύο καὶ τινὰς ἐτραυμάτισαν. Οἱ Γάλλοι τότε ἐνισχύθησαν, ἐκανονιοβόλησαν καὶ κατέστρεψαν τὴν οἰκίαν καὶ κατεκρεοῦργησαν ὅλους τοὺς ἀντιστάντας.

Ἡ λοιπὴ πόλις ἔμεινε ἀδρανῆς καὶ ἔντρομος ἐκ τῆς ἐνσηψάσης κεραινοβόλου σύμφορᾶς, καὶ ὡς ἡ Ραχὴλ ἔκλαιε τὰ τέκνα αὐτῆς. Οἱ ἀθῶοι κάτοικοι ἐκλείσθησαν εἰς τὰς οἰκίας των, ἀφεθέντες εἰς τοῦ Θεοῦ τὸ ἔλεος, ἐν ᾧ ἡ χώρα ὀλόκληρος εἶχε τὴν ὄψιν φοβεροῦ καὶ εὐρυτάτου μακελείου, «μηδενὸς ἰσχύσαντος νὰ χαλινώσῃ τὴν μανίαν τῶν Γάλλων», ὡς λέγει ὁ στρατηγὸς Πελλίδης.

Τέσσαρας δὲ ὅλας ὥρας διήρκεσεν ἡ ἀπάνθρωπος καὶ ἀγριωτάτη σφαγή, καθ' ἣν, κατὰ τοὺς θετικωτέρους ὑπολογισμούς, πλὴν τῶν τραυματισθέντων, ἐφονεύθησαν ἐκ τῶν ἡμετέρων πλέον τῶν διακοσίων πεντή-

¹ Χάριν περιεργείας σημειῶ, ὅτι μεταξὺ τῶν ἀποδράντων καὶ διασωθέντων ἦν καὶ ὁ πολυθρύλητος Σπάρος.

καντα, ἐξ ὧν ὀλίγιστοι ἀτακτοὶ στρατιῶται, οἱ δὲ λοιποὶ ἀθῶοι πολῖται.

... «πολὺς δ' ὀρυμαγδὸς ὀρώρει.

Ἐνθα δ' ἄμ' οἰμωγὴ τε καὶ εὐχολὴ πέλεν ἀνδρῶν,

Ὀλλύντων τε καὶ ὀλλυμένων· ῥέε δ' αἵματι γαῖα! ...»

Σ

Ὁ ἥλιος ἐξέπεμπε τὰς ὑστάτας αὐτοῦ ἀκτῖνας εἰς τὴν αἱματόφυρτον γῆν καὶ αἱ φοικαλεότητες τῶν Γάλλων ἐξηκολούθουν ἔτι.

Τῆ ὥρᾳ δ' ἐκείνῃ μάλιστα ἀνεφάνη σωτὴρ τῆς πόλεως ὁ ἀρχιερεὺς πρῶην Ἡλιουπόλεως Ἀνθιμος, μεγαλοπρεπεστάτου ἐξωτερικοῦ, νοήμων καὶ πλήρης θάρρους ἀνὴρ. Ὁ φιλόανθρωπος καὶ φιλόπατρις ἱεράρχης, βλέπων παρατεινόμενον τὸ ἀνήκουστον κακόν, περιεβλήθη τὴν μεγάλην ἀρχιερατικὴν του στολήν, ἔλαβε μεθ' ἑαυτοῦ τὸν διάκονόν του, φέροντα λευκὸν μανδήλιον ἐπὶ τῆς ῥάβδου του καὶ ἐξελθὼν τῆς οἰκίας του, μετέβη εὐθέως εἰς τὸν στρατῶνα, ἐν μέσῳ τῶν ἀνὰ τὰς ὁδοὺς πυροβολισμῶν, ἀλλαγαμῶν καὶ θρήνων. Ἐγένετο δ' ἀμέσως δεκτὸς παρὰ τῷ Γάλλῳ διοικητῇ, εἰς ὃν μετὰ παρρησίας ἐξήγησε τὴν ἀθωότητα τῆς σφαζομένης πόλεως, τὸν σκοπὸν τῆς παρανοηθείσης κωδωνοκουρίας καὶ τὰς θηριωδίας τῶν Γάλλων στρατιωτῶν καὶ ἐπεκαλέσθη τὴν δικαιοσύνην καὶ τὴν φιλανθρωπίαν του.

Ὁ Γάλλος διοικητὴς τόσο ἐξεπλάγη καὶ ἐλυπήθη ἐξ ὅσων ἔμαθεν ἐκ τοῦ στόματος τοῦ σεβασμίου ποιμενάρχου, ὥστε εὐθὺς διέταξε νὰ σημάνωσιν αὐστηρὰν ὑποχώρησιν. Αἱ σάλπιγγες ἀντήχησαν πάλιν καὶ πάραυτα ὅλοι ἀνεξαίρετως οἱ γάλλοι στρατιῶται ἐπανήλθον εἰς τὸν στρατῶνα καὶ ἀπηλλάγη τοῦ ἀνιλεοῦς ἐφιάλτου ἢ σφαγιαζομένη πόλις. Ἐπῆλθε δὲ ἡ νύξ καὶ ἐκάλυψεν αὐτὴν σιγὴ καὶ πένθος.

Ἡ ἐπαύριον ἀνέτειλε μετὰ συγκινήσεων οὐχ ἤττον ὀδυνηρῶν. Ἡρξάτο ἡ ἐνθεν ἀκείθεν περισυναγωγὴ τῶν νεκρῶν εἰς τὴν νοτιὰν πλευρὰν τῆς πλατείας τοῦ Ἀγ. Νικολάου¹ καὶ τὸν περίβολον τοῦ Ἀγ. Ἰωάννου.

Πενθιμωτέραν σκηνὴν οὐδεὶς εἶδὲ ποτε, μοι εἶπεν ἐπιζῶν ἔτι μάρτυς αὐτόπτης:

«Νᾶσουν ν' ἀκούσης κλάματα

κι' ἀνδρίκια μοιρολόγια ...»

Βαρυαλγεῖς καὶ περίτρομοι συνέρρεον οἱ πολῖται εἰς τοὺς ῥηθέντας ναοὺς πρὸς ἀνεύρεσιν τῶν ἀπωλότων συγγενῶν καὶ φίλων καὶ τὰ δάκρυα

¹ Ἡ πλατεία αὕτη εἶνε ἡ νῦν καλουμένη πλατεία τοῦ Ἀγ. Πέτρου. Πρὶν ἢ ἀνεγερθῆ ὁ μέγας αὐτοῦ ναός, ὑπῆρχεν ἐν αὐτῇ ἀρχαῖος ναός τοῦ Ἀγίου Νικολάου, κατεδαφισθεὶς εἰς τὰ ἐγκαίρια τοῦ Ἀγίου Πέτρου.

ὄλων ἔρρεον ποταμηδὸν καὶ εἰς ἕκαστον κομιζόμενον πτώμα λυγμοὶ καὶ στῆνοι ἀκράτητοι ἐτάραττον τὴν σιγὴν τοῦ θανάτου. Ἄλλ' ἀπηγορεύθη καὶ αὕτη ἡ συνάθροις τῶν τεθλιμμένων, ληφθέντος τοιοῦτου μέτρου ὑπὸ τῆς Γαλλικῆς φρουρᾶς, καὶ τὰ πτώματα ἐτάφησαν ἀκῆδευτα καὶ κυνῶν δίκην, οἱ δὲ πολῖται ἀπῆλθον εἰς τὰς ἐστίας των, ὅπου γυναῖκες καὶ ἄνδρες πολυήμερους ἔστησαν σπαρακτικούς θρήνους,

«Κωκυτῶ τ' εἶχοντο καὶ οἰμωγῇ κατὰ ἄστου»

καὶ εἰς μακροχρόνιον ἐβυθίσθησαν πένθος ἐπὶ τῇ φοικώδει τῆς πόλεως συμφορᾷ καὶ τῇ οἰκτρᾷ ἀπωλείᾳ τόσων φιλάτων, «ἀπὸ τοὺς τάφους τῶν ὁποίων ἐγεωργήθη ἡ γῆ τῶν δύο ναῶν τῆς πόλεως», ὡς ἔγραφον οἱ ἐν Ἄργει ὀπλαρχηγοὶ πρὸς τοὺς ἀντιπρέσβεις τῶν Συμμάχων Δυνάμεων.

Ὁ Γαλλικὸς στρατὸς οὐδόλως ἐώρτασε τὴν ἄδοξον καὶ ἠθικῶς Καδμείαν νίκην. Τόση ἦτο τῆς πόλεως ἡ κατῆφεια, ὥστε ἡ εὐφρων χώρα ὁμοίαζε πρὸς εὐρὺ νεκροταφεῖον, σιγηλὴ καὶ πενθοῦσα.

Ἐνεκα τούτου μετὰ τινὰς ἡμέρας οἱ Γάλλοι ἀνεχώρησαν εἰς Ναυπλιον. Ἐκείθεν δὲ μετὰ τὴν ἀφίξιν καὶ ἀποβίβασιν τοῦ βασιλέως Ὁθωνος, παραδόντες τὰ φρούρια τῷ Βαυαρικῷ στρατῷ, ἀπῆλθον εἰς Γαλλίαν.

Ἡ θλιβερὰ αὕτη ἱστορία ἠδύνατο νὰ λήξῃ ἐνταῦθα, διότι ἡ αὐλαία τῆς σκηνῆς ἤδη καταπίπτει. Ἄλλ' εἶνε ἀνάγκη νὰ προστεθῶσι καὶ τινὰ ἄλλα, συναφῆ καὶ ἀξιοπερίεργα, ἐξ ὧν καταδειχθήσεται πῶς ἔκριναν καὶ ἐχαρκτηρίσαν τὰ γεγονότα ἡ κοινὴ γνώμη τοῦ ἔθνους, ὁ σύγχρονος τύπος, ἡ ἐν Ναυπλίῳ κυβέρνησις, οἱ ἐν Ἄργει ὀπλαρχηγοὶ καὶ οἱ ἕξνοι. Εἶνε χρησιμώτατα διὰ τὴν κατανόησιν τῶν ἐλατηρίων, τοῦ χαρακτῆρος καὶ τῆς σοβαρότητος τοῦ ἐπαράτου συμβάντος καὶ τὴν μελέτην τῶν πολιτικῶν ἠθῶν τοῦ καιροῦ ἐκείνου.

Δ. Κ. Βαρδουγιώτης.

ΠΕΡΙ ΟΙΚΟΣΗΜΩΝ

Ἡ περιγραφή τῶν οἰκοσῆμων καὶ ἡ ἀπεικόνισις αὐτῶν ἐν τε τοῖς ἐπιπλοῖς τοῖς σκεύεσιν καὶ τοῖς μεγάροις τῶν εὐγενῶν οἰκογενειῶν, εἶχε καταστήσει κατὰ τὸν μεσαιῶνα τὴν περὶ τὰ τοιαῦτα γνώσιν οὐ μόνον ἀπαραίτητον παρὰ τοῖς τεχνίταις καὶ γλύπταις, ἀλλὰ καὶ στοιχεῖον ἀναπόσπαστον τελείας μορφώσεως διὰ πάντα καλῶς ἀνατετραμμένον νέον.

Ἡ ἐρμηγεία τῶν διαφόρων συμβόλων, τὰ διάφορα Στέμματα ποικίλονται ἀναλόγως τοῦ βαθμοῦ τῶν τίτλων, τὰ ἐμβλήματα τὰ ἐν ταῖς

ἀσπίσι τῶν εὐγενῶν, καὶ ἡ ἔννοια τῶν διαφορῶν χρωμάτων καὶ τῶν συνδυασμῶν αὐτῶν, εἶχε καταστῆ τέχνη, τὴν ὅποιαν ὀλοκληρὸς σειρὰ συγγραμμάτων ἐπραγματεύθη κατὰ τὸ διάστημα τῶν τελευταίων αἰῶνων.

Καὶ εἶνε μὲν ἀληθές ὅτι ἡ μεγάλη Γαλλικὴ ἐπανάστασις, καθιερώσασα τὴν ἰσότητά καὶ ἐλευθερίαν, κατήγγησε κατὰ τὸ πλεῖστον τὴν ἀπονομὴν νέων τίτλων καὶ ἐξωστράκισε τὰ παρακολουθήματα ταῦτα τοῦ Φεουδαλισμοῦ, ἀλλ' οὐχ ἤττον αἱ παραδόσεις, ἡ ἱστορία τῶν οἰκογενειῶν, καὶ ἡ δικαία ὑπερῆφάνεια τῶν ἀπογόνων μεγάλων ἀρχόντων κατὰ τῶν καὶ ἡρώων, τιμηθέντων διὰ τοιούτων παρασῆμων καὶ προνομίων, δὲν ἀπέσβεσαν καθ' ὀλοκληρίαν καὶ ἐκ τῶν νέων κοινωνιῶν τῆς Εὐρώπης τὰ ἴχνη τοῦ παρελθόντος.

Ὁ μεσαιὼν ἀφῆκεν ὡς γνωστὸν προλήψεις καὶ δεισιδαιμονίας κοινωνικὰς οὐκ ὀλίγας, δὲν δυνάμεθα ὅμως ν' ἀρνηθῶμεν ὅτι ἀφῆκε καὶ πλείστας ἀρετάς, οἷον τὴν καλλιέργειαν τῶν καλῶν τεχνῶν, τὴν καλαισθησίαν, τὴν λεπτότητα τῶν ἠθῶν, τοὺς τύπους τῆς καλῆς ἀγωγῆς καὶ συμπεριφορᾶς, καὶ ἐν γενεῖ τὸν Ἱπποτισμὸν, ἀναπτυχθέντα μέχρι τῆς ὑπερβολῆς ἐκείνης, ἣτις προεκάλεσε καὶ τὴν γελοιογραφίαν του.

Καὶ ἡ Ἑλλάς αὐτῆ τῆς ὁποίας ἡ ὑπαρξίς ἀπεπνίγη ἐπὶ τέσσαρας ἑλοὺς αἰῶνας ἕνεκα τῆς φοβερᾶς δουλείας, εἰς ἣν ὑπέκυψε, δὲν ἔλαβεν ἀσήμαντον μέρος εἰς τὴν περίοδον τῆς γεννήσεως καὶ ἀναπτύξεως τοῦ φεουδαλισμοῦ καὶ τῆς μεσαιωνικῆς εὐγενείας, καθ' ἣν διαφοροὶ καὶ τῶν ἡμετέρων οἰκογενειῶν σπουδαίαν ἐπεδείξαντο δράσιν. Μὴ προτιθέμενοι διὰ τῆς παρουσίας διατριβῆς νὰ περιγράψωμεν τὴν ἱστορίαν τῶν ἐν λόγῳ οἰκογενειῶν, ἀλλ' ἀπλῶς σκοποῦντες νὰ συνοψίσωμεν τὴν ἱστορίαν τῶν Οἰκοσῆμων καὶ Στεμμάτων, θέλομεν κάμει σύντομον μνεῖαν ἐν τῷ οἰκείῳ τόπῳ καὶ τῶν Ἑλληνικῶν οἰκογενειῶν ὅσαι ἐτιμήθησαν διὰ τίτλων καὶ οἰκοσῆμων, ἐφ' ὅσον συνδυάζονται ταῦτα μὲ τὸν σκοπὸν τοῦ προκειμένου θέματος.

Ἡ ἐξερεύνησις αὐτῆ καὶ μελέτη ἐπὶ τῶν οἰκοσῆμων ἐμβλημάτων κτλ. ὠνομάσθη παρὰ μὲν τοῖς Ἰταλοῖς *arte Araldica* ἐκ τοῦ *Araldo* τίτλου ἀποδιδόμενου ἐν ἀρχῇ εἰς τοὺς πρεσβυτέρους Ἱππῶτας καὶ πεπειραμένους, τοὺς ἀριστεύσαντας ἐν ταῖς μάχαῖς καὶ διακριθέντας ἐπὶ γενναϊότητι καὶ ἀρετῇ, οἵτινες ἐχρησίμευον ὡς διακίτηται καὶ πραγματογνώμονες ἐπὶ ἀναφυσόμενων μεταξὺ Ἱπποτῶν διαφορῶν καὶ ἐρίδων, παρίσταντο δὲ καὶ ὡς τελετάρχαι κατὰ τὰς διαφοροὺς ἐορτάς καὶ συναθροίσεις· παρὰ δὲ τοῖς Γάλλοις *Art Héraldique* ἢ *Art du Blason*, ἧπερ σημαίνει τὴν διακόσμησιν τῆς ἀσπίδος καὶ ἅπαντα τὰ ἐξαρτήματα αὐτῆς.

Παρὰ τοῖς Ῥωμαίοις οἱ *Araldi* ὑπὸ τὸν τίτλον τῶν *Ficiales* ἐχρησίμευον καὶ ὡς ἀγγελιοφόροι καὶ ἀπεσταλμένοι.

Ὅτι δὲ τὰ *Blasons* ἦσαν καθιερωμένα ἀπὸ ἀρχαιοτάτων ἐποχῶν, ἀποδεικνύεται καὶ ἐκ τοῦ Βιργιλίου, ὅστις, ποιούμενος μνεῖαν περὶ πολεμιστοῦ φέροντος ἀσπίδα μὴ κεκοσμημένην δι' ἐμβλήματος μαρτυροῦντος ἑκτάκτον ἡρωισμόν, λέγει. . . *Parma que inglorius alba*, ἐξ οὗ ἐμφαίνεται ὅτι τῆς δόξης οὐσῆς ἀδιασπαστοῦ τῆς ἀνδρείας, οἱ πρῶτοι πολεμισταὶ οἱ μεταχειρισθέντες τὴν ἀσπίδα ἐκόσμουν αὐτὴν οἰκοθεν διὰ σημείων εἴτε ἐμπνεόντων τὸν τρόμον, εἴτε μαρτυρούντων τὸ θάρρος, εἴτε τεκμηριούντων τὴν ἀποκτηθεῖσαν τοῦ πολεμιστοῦ δόξαν.

Οἱ πρῶτοι λοιπὸν οἱ χρῆσάμενοι ἐμβλημάτων καὶ ἐπιγραφῶν ὑπῆρξαν αὐτοὶ οὗτοι οἱ ἀνδραγαθήσαντες καὶ τοιαύτη ἐμφανίζεται ἡμῖν ἡ ἀρχὴ τῆς χρήσεως τῶν κεκοσμημένων ἀσπίδων, μεχρικοῦ τὸ δικαίωμα τῆς ἀπονομῆς τῶν οἰκοσῆμων καὶ τοῦ τίτλου τῆς Εὐγενείας ἐγένετο ἀποκλειστικὸν δικαίωμα τῶν ἡγεμόνων.

Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης ἡ διαρρύθμισις τῶν χρωμάτων καὶ τῶν συμβόλων ἐν ταῖς ἀσπίσιν ὑπέκυψαν εἰς κανόνας ἀπαραβάτους, ἡ δὲ διάγνωσις αὐτῆ ἀπέτελεσε τὴν λεγομένην *Αραλδικὴν τέχνην*. Οὐδεμίαν ὅθεν ἠδυνάτο τις ἔκτοτε νὰ κάμῃ παραλλαγὴν εἰς τὰ ἑαυτοῦ σύμβολα ἢ εἰς τὰ ἀπονεμηθέντα αὐτῷ χρώματα, χωρὶς νὰ γεννήσῃ σύγχυσιν ἢ νὰ ὑποπέσῃ εἰς τὸ γελοῖον.

Τὸ *Ecu* λοιπὸν «Ἀσπίς» ὑπῆρξεν ἡ βᾶσις τῶν συμβόλων τῆς εὐγενείας ἐκ τοῦ λατινικοῦ *Scutum* καὶ ἑλληνικοῦ *Σκυτός* (ἀσπίς ἐκ δέρματος), ἣτις εἶνε ἀπαραίτητον στοιχεῖον παντὸς οἰκοσῆμου, ἐξ οὗ καὶ καταφαίνεται, ὅτε ἡ ἀπονομὴ τῆς Εὐγενείας καὶ τῶν τίτλων βᾶσιν εἶχε κατὰ τοὺς πρώτους ἰδίως χρόνους τὴν προσωπικὴν ἀνδρείαν καὶ τὰς πολεμικὰς ἐκδουλεύσεις.

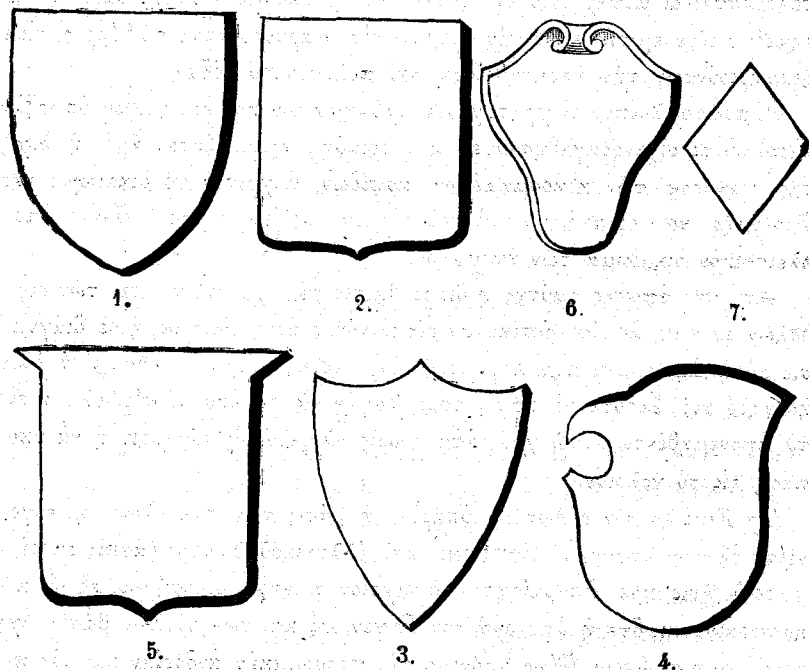
Τὸ λεγόμενον *Ecusson*, τὸ ἀναφερόμενον ἐνίοτε ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τῆς ἀσπίδος τῶν Ἱπποτῶν, δὲν εἶνε ἡ κυρίως ἀσπίς τῆς Εὐγενείας, ἀλλὰ ἀσπίδιόν τι τιθέμενον ἐντὸς τῆς ἀσπίδος, καὶ περὶ οὗ κατωτέρω θὰ ἀναφέρωμεν.

Τὸ σχῆμα τῆς ἀσπίδος ὑπέστη διαφορὰς παραλλαγὰς παρὰ τοῖς διαφοροῖς ἔθνεσιν, ἔνθα ἦτο καθιερωμένος ὁ θεσμὸς τῆς Εὐγενείας, οὐχ ἤττον δὲν παρεξέκλινε τοῦ ρυθμοῦ τῶν ἀρχαίων ἀσπίδων.

Καὶ παρὰ μὲν τοῖς Γάλλοις τὸ παλαιὸν σχῆμα ἀριθ. 1 μετερρυθμίσθη βραδύτερον εἰς τὸ τοῦ ἀριθ. 2. Παρὰ τοῖς Ἑλβετοῖς ἐν χρήσει ἦτο ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τὸ ὑπ' ἀριθ. 3 σχῆμα. Τὸ ἀρχαῖον παρὰ τοῖς Γερμανοῖς ἦτο τὸ ὑπ' ἀριθ. 4, τὸ παρὰ τοῖς Ἀγγλοῖς τὸ ὑπ' ἀριθ. 5 καὶ τὸ παρὰ τοῖς Ἰταλοῖς τὸ ὑπ' ἀριθ. 6.

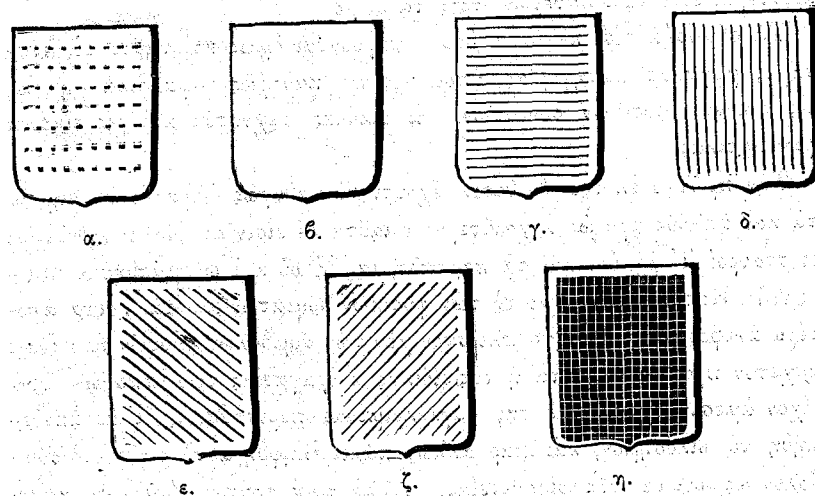
Τὸ ἔστυ τῶν ἀγάμων νεανίδων ἦτο βρομβοειδὲς ὡς τὸ ὑπ' ἀριθ. 7 σχῆμα. Οἱ δὲ ἐρευνηταὶ τῆς Ἀραλδικῆς τέχνης, οἱ θέλοντες νὰ δώσωσι τὴν ἐρμηνείαν τοῦ τοιοῦτου σχήματος, ἀνατρέξαντες εἰς τοὺς ἀρχαίους heraldistes δὲν εὗρον ἄλλον λόγον ἐρμηνευτικόν τούτου εἰμὴ ὅτι ἡ ἀσπίς τῆς τιμῆς τῆς νεανίδος ὄφειλε νὰ προσλάβῃ σχῆμα ἀρμόζον εἰς τὸ φύλον τῆς. Τοιοῦτον σχῆμα παρατηρεῖται καὶ εἰς τὴν ἀσπίδα τοῦ οἰκοσμήμου τῆς Jeanne d'Arc κεκοσμημένην διὰ δύο κρίνων καὶ ἐνὸς ξίφους.

Εἴπομεν ἀνωτέρω ὅτι οἱ πρῶτοι οἱ κοσμήσαντες τὰς ἑαυτῶν ἀσπίδας διὰ συμβόλων ἦσαν ἥρωες πολεμισταὶ ἢ κατακτηταί, γενόμενοι σεβαστοὶ ὡς ἐκ τῶν ἀρετῶν τῶν, καὶ ὑπὲρ ὧν καθιερώθησαν τὰ σύμβολα ταῦτα ὑπὸ τῶν κατόπιν ἡγεμόνων. Πλὴν ὅμως τούτων πολλοὶ ἔτυχον τοιοῦτων ἐμβλημάτων κατὰ τοὺς διαφόρους ἵππικους ἀγῶνας (Joutes, Giostre), ἔνθα εἰς τὸν νικητὴν, ἄγνωστον διατελοῦντα ὑπὸ τὴν προσωπίδα τῆς περικεφαλαίας, προσεφέρετο, ὑπὸ κυριῶν ἰδίως, τίτλος συνεπαγόμενος καὶ τὸ σχετικόν σύμβολον, οἷον: ὁ Ἴππότης τοῦ πυρίνου ξίφους ἢ ὁ Ἴππότης τοῦ Ὄρους δεῖνα, ὁ τῆς Ἐρυθρᾶς ἀσπίδος κτλ. Ὅτε βραδύτερον ἡ ἀπονομὴ τῶν συμβόλων καὶ τίτλων ἔλαβε χαρακτῆρα ἐπίσημου βραβεύσεως ἐκ μέρους τῶν Ἡγεμόνων καὶ Κυβερνήσεων, ἤρξατο ἡ ταξινόμησις καὶ κωδικοποίησις αὐτῶν, διαιρεθέντων εἰς τάξεις καὶ κατηγορίας καὶ συνο-

δευομένων ὑπὸ τῶν σχετικῶν διπλωμάτων Εὐγενείας, ἐν οἷς περιλαμβάνετο ὁ τίτλος ὡς ἀκίς ἀπενέμετο τοιοῦτος, τὰ χρώματα, ἅτινα ἐδικαιούτο νὰ φέρῃ ὁ Εὐγενὴς ὡς χρώματα τῆς οἰκογενείας, καὶ τὰ σχετικὰ σύμβολα μετὰ τῆς λεγομένης Devise, ἢτοι ἐπιγραφῆς (ῤητοῦ) ἢ ἀξιώματος.

Καὶ ὡς πρῶτον μὲν διακριτικὸν τῶν ἀσπίδων ὑπῆρξαν τὰ χρώματα παρ' ἄλλων μὲν ζωγραφιζομένης τῆς ἀσπίδος δι' ἐνὸς μόνου χρώματος, παρ' ἄλλων δὲ διὰ δύο ἢ περισσοτέρων, ἀναλόγως τῶν ἀπονεμηθέντων διὰ τοῦ διπλώματος χρωμάτων. Ἐπειδὴ δὲ διὰ τῶν χρωμάτων δὲν ἠδύνατο νὰ γίνῃ ἡ ἀπεικόνισις τῶν ἀσπίδων ἐν τοῖς μαρμάραις, ἐπίπλοις, κτλ., ἠναγκάσθησαν ἀπὸ τοῦ 15' αἰῶνος νὰ καταφύγωσιν εἰς γραμμὰς καὶ σημεῖα ἀντιστοιχοῦντα πρὸς τὰ διάφορα χρώματα. Οὕτω τὸ μὲν χρυσοῦν ἀντικαθίσταται διὰ στιγμάτων, ὡς ἐν τῷ ὑποδειγματι α· τὸ ἀργυροῦν διὰ τοῦ κενοῦ (ὑποδ. β)· τὸ κυανοῦν διὰ γραμμῶν ὀριζοντίων (ὑποδ. γ)· τὸ ἐρυθρὸν διὰ γραμμῶν καθέτων (ὑποδ. δ)· τὸ πράσινον διὰ γραμμῶν διαγωνίων ἐκ δεξιῶν πρὸς τὰ ἀριστερά (ὑποδ. ε)· τὸ ἰώδες διὰ γραμμῶν διαγωνίων ἐκ ἀριστερῶν πρὸς τὰ δεξιὰ (ὑποδ. ζ), καὶ τὸ μελανὸν διὰ γραμμῶν ὀριζοντίων διασταυρουμένων ὑπὸ καθέτων (ὑποδ. η.)

Παρὰ τοῖς Ἀγγλοῖς εἰσὶν ἐν χρῆσει καὶ ἕτερα δύο χρώματα: τὸ Tenny χρώματος πορτοκαλίου, σημειούμενον διὰ γραμμῶν διαγωνίων ἐκ ἀριστερῶν πρὸς τὰ δεξιὰ, διασταυρουμένων ὑπὸ ὀριζοντίων, καὶ τὸ Blood-Colour (αἱματόχρουν), σημειούμενον διὰ γραμμῶν διαγωνίων ἀντιστρόφου διευθύνσεως.

Τὰ χρώματα ταῦτα ὠνομάζοντο ἀρχικῶς Μετάλλα ὑπὸ τὴν εἰδικὴν ὀνομασίαν Emaux, καὶ εἶχον ἕκαστον εἰδικὴν τεχνικὴν ὀνομασίαν. Οὐ-

δέποτε όμως ἐτίθετο σύμβολον χρυσοῦν ἐπὶ ἀργυροῦ ἢ τανάπαλιν, οὔτε χρῶμα ἐπὶ χρώματος. Δι' ὃ ἐπὶ ἀσπίδος ἐχούσης χρῶμα ἐρυθρὸν ἢ κυανοῦν κτλ. τὸ ἐπ' αὐτῆς τιθέμενον σύμβολον ὄφειλε νὰ εἶνε εἴτε ἀργυροῦν εἴτε χρυσοῦν, ἐκπροσωπούντων τῶν δύο τούτων χρωμάτων τὸ λευκὸν καὶ τὸ κίτρινον.

Μετὰ τὰ χρώματα ἔρχονται αἱ διαιρέσεις καὶ ὑποδιαιρέσεις τῶν ἀσπίδων καὶ τὰ διάφορα σύμβολα, τῶν ὁποίων ἡ πληθὺς, τὰ σχέδια καὶ αἱ θέσεις εἶνε τοσαῦτα, ὥστε τὸ ὀνοματολόγιον αὐτῶν ἀποτελεῖ πλήρες λεξικὸν τῆς λεγομένης Ἀραλδικῆς τέχνης.

Ἡ παρούσα συνοπτικὴ διατριβή, σκοποῦσα μόνον τὴν σύνταξιν ἐξι-
στῶν τῶν οἰκοσήμεων καὶ στεμμάτων, δὲν ἐπιτρέπει ἡμῖν νὰ ἐπεκ-
ταθῶμεν ἐπὶ λεπτομερειῶν ἀναγομένων καθαρῶς εἰς τὸ τεχνικὸν μέρος
τῶν οἰκοσήμεων. Ὅπως δώσωμεν όμως ἀμυδρὰν τινα ἰδέαν θέλομεν ἀνα-
φέρει ἐν συνόψει ὀλίγα τινὰ καὶ περὶ αὐτοῦ.

Αἱ ἀσπίδες διαιροῦνται εἴτε ὀριζοντίως εἰς δύο ἢ τρία τμήματα, εἴτε
καθέτως εἰς δύο ἢ τέσσαρα, ἀποτελοῦσαι τέταρτα, εἴτε ὑπόκεινται εἰς
χωρισμὸν ἐνὸς μόνου τετάρτου, εἴτε τέμνονται λοξῶς ἐκ δεξιῶν πρὸς τὰ
ἀριστερά, εἴτε ἐξ ἀριστερῶν πρὸς τὰ δεξιά.

Τὰ σύμβολά εἰσι πλείστα ὅσα διαιροῦνται ὅμως καὶ ταῦτα εἰς τέσ-
σαρας μεγάλας κατηγορίας, ἧτοι: εἰς τὰ καθαρῶς Ἀραλδικὰ σημεῖα,
εἰς εἰκόνας φυσικῶν σωμάτων, εἰς εἰκόνας τεχνητὰς καὶ εἰς εἰκόνας
φανταστικάς.

Τὴν πρώτην ἐκ τούτων θέσιν ἔχουσι τὰ καθαρῶς Ἀραλδικὰ σημεῖα
τὰ καὶ ἀπλούστερα ὡς ἀρχαιότερα· τοιαῦτα δὲ εἰσιν αἱ ζῶναι, αἱ ταινίαι
οἱ σταυροί, οἱ ῥόμβοι καὶ τὰ παραπλήσια, ἐξ οὗ καὶ ὠνομάσθησαν ονο-
γενολί. Κατόπιν ἔρχονται τὰ τῶν φυσικῶν σωμάτων καὶ τὰ λοιπὰ ἀνω-
τέρω ἀναφερόμενα. Καὶ τὸ πλείστον μὲν τῶν συμβόλων τούτων ἦτο ὅλος
ἄσχετον πρὸς τὰ ὀνόματα ἢ τὰς εἰδικὰς ἀνδραγαθίας τῶν ἵπποτῶν· τινὰ
εἶχον ἄμεσον σχέσιν μὲ τὰς συγκεκριμένας περιστάσεις, δι' ἧς ἀπενε-
μήθη τὸ οἰκόσημον, καὶ παρ' ἄλλων πάλιν ἐλήφθη αὐτὸ τοῦτο τὸ σύμ-
βολον ὡς ὄνομα τῆς οἰκογενείας. Ἀλλὰ περὶ τούτων θέλομεν κάμει
ἰδιαιτέραν μνείαν ἐν τῷ οἰκείῳ κεφαλαίῳ.

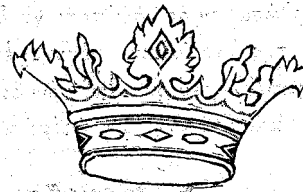
Τὰ λεγόμενα Ecusson (ἀσπίδια) ἦσαν μικραὶ ἀσπίδες, ἔχουσαι τὸν
αὐτὸν ῥυθμὸν καὶ ὑποκείμενα εἰς τὰς αὐτὰς διατυπώσεις, εἰς ἧς καὶ αἱ
κυρίως ἀσπίδες, τοποθετούμενα δὲ ἐν τῷ κέντρῳ αὐτῶν. Ἐγένετο δὲ κυ-
ρίως χρῆσις τῶν ἀσπίδιων πρὸς ἔνωσιν δύο τίτλων ἢ δύο διαφόρων οἰ-
κοσήμεων εἴτε λόγῳ κληρονομικοῦ δικαιώματος, εἴτε ἕνεκα ἐνώσεως ἐκ
γάμου.

Ἡ προσθήκη ἐν τῷ οἰκόσημῳ τοῦ τετάρτου Quartier ἐγένετο ὁσά-
κις ἀπενέμετο εἰς ὠρισμένον κλάδον οἰκογενείας ἐχούσης ἤδη προπατορι-
κὸν οἰκόσημον εἰδικὸν σύμβολον, ἕνεκα ὠρισμένης ἐκδουλεύσεως προσενε-
χθείσης ὑπὸ τοῦ ὠρισμένου τούτου κλάδου.

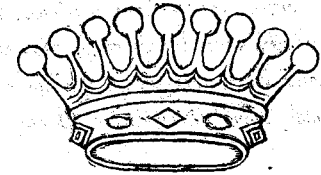
Μετὰ τὴν ἀσπίδα καὶ τὰ σχετικὰ αὐτῆς ἐμβλήματα ἀνάγκη νὰ εἴ-
πωμεν ὀλίγα τινὰ καὶ περὶ τῶν ἐξωτερικῶν στολισμῶν αὐτῆς.

Οἱ παρατηρήσαντες εἴτε πραγματικά εἴτε φανταστικά οἰκόσημα, εἶ-
δον βεβαίως ὅτι πλὴν τῆς ἀσπίδος καὶ τῶν σχετικῶν ἐμβλημάτων, ὑπάρ-
χουσι καὶ ἄλλα κοσμήματα, ἐν οἷς κυρίως πρωτεύει τὸ ἐπὶ τῆς κεφαλίδος
τῆς ἀσπίδος ἢ περικεφαλαία κατὰ διάφορα συστήματα καὶ ῥυθμούς, καὶ
ἐκ διαφόρων μετάλλων ἀναλόγως τοῦ βαθμοῦ καὶ τῆς κλάσεως ἐκάστου
εὐγενοῦς. Ἀπὸ δὲ τοῦ ΙΣ' αἰῶνος τὸ Στέμμα ἀντικατέστησε τὴν πε-
ρικεφαλαίαν ἐν γένει κατὰ τοὺς ἐξῆς κανόνας:

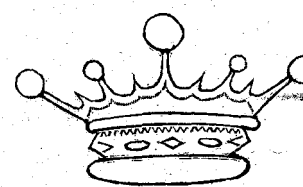
Τὸ μὲν Στέμμα τοῦ ἀπλοῦ Εὐγενοῦς ἄνευ τίτλου, ἀπετελεῖτο ἐκ πέντε
κέντρων, ὡς ἐν τῷ ὑποδείγματι ἀριθ. 1, τὸ ὁποῖον ἦτο καθιερωμένον καὶ
διὰ τοὺς Μαρκησίους· τὸ τοῦ Κόμητος ἐξ ἑννέα κέντρων, ὡς ἐν τῷ ὑπο-
δείγματι ἀριθ. 2· τὸ τοῦ Ὑποκόμητος ἐκ πέντε κέντρων μεγάλων καὶ
τεσσάρων μικρῶν, ὡς ἐν τῷ ὑποδείγματι ἀριθ. 3· τὸ δὲ τοῦ Βαρόνου
ἐκ κύκλου χρυσοῦ κεκοσμημένου διὰ πολυτίμων λίθων καὶ τελευταίως
ἐξ ἑπτὰ κέντρων, ὡς ἐν τῷ ὑποδείγματι ἀριθ. 4.

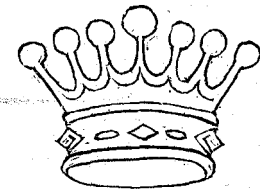
1.

2.

3.

4.

Ἡ καθιέρωσις τῶν Στεμμάτων ἐπὶ τῆς ἀσπίδος ἤρξατο ἀπὸ Καρόλου
τοῦ Φαλακροῦ, ἀπονεύσαντος τὸ δικαίωμα τοῦτο κατ'ἀρχάς, ἧτοι περὶ τὸ
τομοσ 14'. Ὀκτώβριος

840, εἰς τοὺς Δούκας, ἔξ οὗ καὶ ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἐπεξετάθη καὶ εἰς τοὺς λοιποὺς τιτλοφόρους, εἶτα δὲ καὶ εἰς τοὺς λοιποὺς εὐγενεῖς.

Τὰ Βασιλικά Στέμματα εἰσι τοῖς πᾶσι γνωστά, δι' ὃ περιττὸς πᾶς περὶ αὐτῶν λόγος· τὰ Βασιλικά ὅμως οἰκὸσημα ὑπόκεινται καὶ ταῦτα εἰς τοὺς γενικοὺς περὶ Ἀραλδικῆς τέχνης κανόνας.

Ὁ Μανδύας, χρησιμεύων ὡς ἐξωτερικὸς στολισμὸς τοῦ οἰκὸσημου, ἀνῆκε μόνον εἰς τοὺς Βασιλεῖς καὶ Βασιλικούς Πρίγγιπας, ἐνούμενος ἐπὶ τῆς κορυφῆς μετὰ τοῦ Στέμματος ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν Padiglione.

Οἱ κατέχοντες διάφορα ἀξιώματα καὶ ἰδιαιτέρως τὰ διὰ Στρατιωτικὰς ἐκδουλεύσεις ἀπονεμόμενα εἶχον τὸ δικαίωμα τοῦ κοσμεῖν ἐξωτερικῶς τὰ ἑαυτῶν οἰκὸσημα διὰ διαφόρων εἰδικῶν συμβόλων, ἐν οἷς καθιερωμένα κυρίως ἦσαν διὰ τὸν ἱερατικὸν κλάδον (Καρδιναλίου, Ἐπισκόπου κτλ.) ὁ Πῖλος ἀντὶ τοῦ Στέμματος, καὶ οἱ Κροσσοί.

Αἱ ἐν χρεῖα διατελοῦσαι ἔφερον περὶ τὴν ἀσπίδα πλεκτὸν ἱμάντα, αἱ δὲ Καλογραφαὶ ὑπὸ τὴν ἀσπίδα ποιμενικὴν βάρθον, περιβαλλομένης τῆς ἀσπίδος ἐξωτερικῶς διὰ κομβολογίου· οἱ Ἰππῶται διαφόρων ταγματῶν ἠδύναντο νὰ κοσμήσωσι τὰς ἑαυτῶν ἀσπίδας διὰ περιλαιμίου μετὰ τοῦ παρασήμου τοῦ τάγματος, εἰς ὃ ἀνῆκον.

Ταῦτα καὶ πλεῖστα ἄλλα εἰδικὰ σύμβολα ἐτίθεντο ἔξωθι τῆς ἀσπίδος, τῶν ὁποίων καὶ ἡ περιγραφή καὶ ἡ ἀπαρίθμησις ἠδύναντο νὰ ἀποτελέσωσιν ὀλόκληρον πραγματεῖαν, διαφεύγουσαν ὅλως τὸν σκοπὸν τῆς παρούσης διατριβῆς.

Φρονούντες ὅτι, καίτοι ἀτελῶς, κατωρθώσαμεν ὅπως ὀλίποτε νὰ δώσωμεν ἀμυδράν τινα ἰδέαν περὶ τῶν ἀρχῶν τῆς Ἀραλδικῆς τέχνης, ἐπιφυλασσόμεθα ἐν προσεχεῖ φυλλαδίῳ νὰ ἐνδιατρίψωμεν καὶ ἐπὶ τῶν εἰδικῶν οἰκὸσημῶν τῶν Ἑλληνικῶν Οἰκογενειῶν καὶ ἐπὶ τῆς ἔρμηνείας αὐτῶν.

N. Κουρῆς.

ΚΑΛΔΕΡΩΝ

ΜΥΣΤΙΚΑ ΚΑΙ ΦΩΝΑΚΤΑ

(EL SECRETO A VOCES)

ΚΩΜΩΔΙΑ ΕΙΣ ΤΡΕΙΣ ΗΜΕΡΑΣ¹

(Μετάφρασις ἐκ τοῦ ἰσπανικοῦ ὑπὸ ἸΩ. Κ. ΚΑΜΠΟΥΡΟΓΛΟΥ)

ΠΡΟΣΩΠΑ

ΦΛΩΡΙΔΑ, δούκισσα Πάρμας	ΕΡΡΙΚΟΣ, δούξ τῆς Μαντούης	
ΛΑΟΥΡΑ	} κυρίαὶ	ΑΡΝΕΣΤΟΣ, γέρον
ΦΛΟΡΑ		ΦΑΒΙΟΣ, ὑπηρέτης Φρειδερίκου
ΛΙΒΙΑ	} ἱππῶται	ΜΟΥΣΙΚΟΙ
ΦΡΕΙΔΕΡΙΚΟΣ		
ΛΙΖΑΡΔΟΣ		

ΗΜΕΡΑ ΠΡΩΤΗ

ΣΚΗΝΗ Α'

(Κῆπος)

Εἰσέρχονται οἱ μουσικοί, εἶτα αἱ Κυρίαὶ, φέρουσαι πλατυγύρους πῖλους καὶ κρατοῦσαι μακρὰ βάρθια², εἶτα ἡ Δούκισσα δίδουσα τὴν χεῖρα εἰς τὸν Ἀρνέστον. Εἶτα, εἰς τὸ τέλος, τέλος, καὶ μετὰ τινα χρόνον, ὁ Ἐρρίκος, ὁ Φρειδερίκος καὶ ὁ Φάβιος.

Οἱ μουσικοὶ (ὅλοι ἄδοντες)

Καρδιά μου ξέρεις π' ἀγαπᾶς κι' ὅλα τὰ ὑποφέρεις
κόψε καὶ τὰ τραγούδια σου καὶ κάλλιο νὰ σιωπᾶς
γιατὶ σὰν ἀγαπᾶς κι' αὐτὰ δέν σ' ὠφελοῦν ποῦ ξέρεις,
τί ὠφελεῖ, καρδουλά μου, νὰ ξέρεις π' ἀγαπᾶς;

Φλόρα (ἄδουσα)

Ἄχ δὲ βαρέθηκες, καρδιά, καρδιά μου πικραμένη,
τόσον καιρὸν μὲ τοὺς καῦμοὺς ἀνώφελα νὰ ἐλπίζης;

Σώπα, νὰ κάμουνε φτερά, νὰ φύγουν πιά, καυμένη!

Μὲ τὰ τραγούδια σου φωλιὰ γιὰ νὰ γεννοῦν τοὺς χτίξεις

¹ Οἱ Ἴσπανοὶ διαιροῦσι τὰ δράματά των εἰς ἡμέρας, ἀντὶ πράξεων.

² Con muletilias y sombreros... κτλ.

Οἱ μουσικοὶ (ἐπαναλαμβάνοντες τὸ ᾄσμα)

Γιατὶ σὰν ἀγαπᾶς, κι' αὐτὰ δὲν σ' ὠφελοῦν ποῦ ξέρεις,
τί ὠφελεῖ, καρδοῦλά μου, νὰ ξέρεις π' ἀγαπᾶς;

(Ἡ δούκισσα, ὁ Ἄρνέστος, αἱ Κυρίαὶ καὶ ἡ μουσικὴ διασχιζοῦσι τὴν σκηνὴν
καὶ ἀπομακρύνονται)

Φρειδερίκος. Ἄφου ἐνεπιστεύθητε ὅλα εἰς ἐμέ, διὰ νὰ ἔλθετε καὶ
νὰ κατορθώσετε νὰ ἰδῆτε κρυφὰ τὴν ὠραίαν Φλορίδαν, πρέπει νὰ μει-
νετε εἰς αὐτὸ τὸ μέρος τὸ ἀπόκεντρον καὶ ἀπ' ἐδῶ θὰ τὴν ἰδῆτε πολὺ
καλὰ.

Ἐρρῖκος. Ἄχ, Φρειδερίκε, τί δὲν σοι ὀφείλω! Μὲ καθυπεχρέωσες.

Φρειδερίκος. Ἐγὼ σὰς ὀφείλω περισσότερο, διότι μ' ἐτιμῆσατε,
θεωρήσαντές με ἄξιον τῆς τόσῃ σας ἐμπιστοσύνης.

Ἐρρῖκος. Εἶνε ἀληθές, ὅτι εἰς κἀνένα ἄλλον δὲν θὰ ἐδείκνυα το-
σαύτην.

Φρειδερίκος. ὦ, σὰς εὐχαριστῶ ἄς ἔλθωμεν ὅμως εἰς τὸ προκεί-
μενον. Καλὸν εἶνε νὰ μὴ μάθῃ ὁ ὑπηρέτης αὐτὸς ποῖος εἰσθε.

Φάβιος (ἰδίᾳ). Σπάνω τὸ κεφάλι μου νὰ καταλάβω ποιὸς νὰ ἦνε αὐ-
τὸς ποῦ μᾶς ξεφύτρωσε κι' ὅλα φυλάγεται νὰ μὴ τὸν καταλάβουν καὶ
θαρρεῖς ἔμπαίνει ἔς τὰ κρυφὰ, χωρὶς νὰ ἦνε οὔτε διάκος, οὔτε παππᾶς¹.
Ἔσπασα τὸ κεφάλι μου, τοῦ κάκου!

Φρειδερίκος. Πῶς σὰς φαίνεται ὁ κῆπος αὐτός; σὰς ἀρέσει;

Ἐρρῖκος. Δὲν διστάζω νὰ εἶπω, ὅτι εἰς ὅλας τὰς μυθοπλαστίας, τὰς
ὁποίας ἀνέγνων πρὸς τέρψιν μου ἐν ὧραις σχολῆς, ὅτε ἐκαλλιέργουν
ἀκόμη τὸ πνεῦμά μου, δὲν εὔρον, δὲν ἀπῆντησα περιγραφόμενόν τι τό-
σον ὠραῖον, τόσον μεγαλοπρεπές, τόσον λαμπρόν, ὅσον παρίσταται πρὸ
τῶν ὀμμάτων μου ὁ κῆπος οὗτος ὁ ἐξαίσιος. Νομίζω, ὅτι βλέπω τὰ ἄλση
τῆς Ἀρτέμιδος καὶ τοὺς ἀνθῶνας τῆς Ἀφροδίτης.

Φρειδερίκος. Ἡ ὠραία Φλορίδα εὐρίσκεται βυθισμένη εἰς τόσῃ με-
λαγχολίαν—ὁ Θεὸς βεβαίως τῇ ἐξαπέστειλε τὴν μελαγχολίαν ταύτην,
ἵνα τὴν τιμωρήσῃ διὰ τὴν τελειότητά της εἰς ὅλα—ὥστε ἐπιζητεῖ καὶ
ἐπιζητοῦμεν ἀδιακόπως ὑπὲρ αὐτῆς νέας διασκεδάσεις, καὶ πρὸς τὸν
σκοπὸν τοῦτον, τὴν ὠραίαν ταύτην πρῶϊαν τοῦ Μαΐου, κατελθοῦσα εἰς
τὰ γαλήνια καὶ μαγευτικὰ ταῦτα μέρη, εὔρε διωργανωμένην φωνητι-
κὴν καὶ ὀργανικὴν συναυλίαν.

Ἐρρῖκος. Ἐκπλήττομαι, τῇ ἀληθείᾳ, ὅτι τόσον νέα, ὡς εἶνε τὴν
ἡλικίαν, τόσον ὠραία καὶ εὐφυής, ἐπέτρεψε νὰ τὴν κυριεύσῃ ἐπὶ τοσοῦτον

¹ Ἐδῶ λέγει: «κἀμνεῖ τόσα μυστήρια χωρὶς νὰ ἦνε παππᾶς κτλ.» παιζῶν μὲ
τὴν λέξιν *mystera*.

ἢ θλιψίς. Ἐκ γενετῆς δὲ μάλιστα δούκισσα τῆς Πάρμας καὶ πεπρωκι-
σμένη ἐξ Οὐρανοῦ διὰ τόσῃ θαυμαστῶν προσόντων, δὲν ἠδυνήθη ν' ἀπο-
φύγῃ τὰς δυσμενεῖας τῆς τύχης! Δὲν εἰμπορῶ νὰ ἐννοήσω τὸ πῶς εἶνε
δυνατὸν οὐδεὶς ποῦ νὰ γνωρίζῃ τὸ αἴτιον τῆς λύπης της!

Φρειδερίκος. Κάνεις δὲν τὸ γνωρίζεις.

Φάβιος. Πῶς κάνεις; τὸ γνωρίζω ἐγώ!

Φρειδερίκος. Ἐσύ;

Φάβιος. Βέβηος!

Φρειδερίκος. Λέγε το λοιπόν! τί περιμένεις;

Ἐρρῖκος. Ἔλα, ν' ἀκούσωμεν γρήγορα!

Φάβιος. Δὲν θὰ τὸ πῆτε πῶς σὰς τὸ εἶπα;

Φρειδ. καὶ Ἐρρῖκος. Καλὰ, δὲν τὸ λέμε.

Φάβιος. Λοιπὸν ἀκούστε: εἶνε λυπημένη ἐξ αἰτίας...

Φρειδερίκος. Λέγε ντέ!

Φάβιος. Μάλιστα λοιπόν, εἶνε λυπημένη ἐξ αἰτίας, ὅτι ἐρωτεύθηκε
μ' ἐμένα! Φοβᾶται τὴν ἀδιαφορίαν ποῦ τῆς δείχνω καὶ δὲν τολμᾷ νὰ μὲ
τὸ πῆ καθαρά.

Φρειδερίκος. Ἄ, νὰ χαθῆς!

Ἐρρῖκος. Πήγαιν' ἀπ' ἐδῶ, ἀνόητε.

Φάβιος. Καλὲ μὴν κάνετ' ἔτσι ἂν δὲν ἦνε αὐτὴ ἡ αἰτία, θὰ ἦνε
κἀμμιά ἄλλη...

Ἐρρῖκος. Ἴδού, ἐπανέρχονται πρὸς τὸ μέρος μας.

Φρειδερίκος. Σὰς παρακαλῶ ἀποσυρθῆτε ὀλίγον. Ἐγὼ λέγω νὰ εἰς-
χωρήσω πάλιν ἐντέχνως πλησίον των, διὰ νὰ μὴ παρατηρηθῇ ἡ ἀπου-
σία μου ἄλλως τε καὶ χάνω τὴν ζωὴν μου, ἂν χάσω τὴν εὐκαιρίαν νὰ
ὀμιλήσω πρὸς μίαν ἀπὸ τὰς κυρίας αὐτάς.

Ἐρρῖκος. Δὲν ἐννοῶ νὰ σ' ἐνοχλήσω καθόλου. Σὲ ἀφίνω, καὶ μετ'
ὀλίγον θὰ ἔλθω νὰ ὀμιλήσω μαζί της. Ἄφου εἶδα τὴν σπανίαν καλλο-
νήν της, εἶμαι περιέργος πολὺ νὰ χαρῶ καὶ τὰ κάλλη τοῦ πνεύματός
της. Τὸ στρατήγημα, τὸ ὁποῖον ἐπενοήσαμεν χθὲς τὴν νύκτα, δηλαδὴ νὰ
τῆς γράψω τὴν ἐπιστολὴν αὐτήν, γενόμενος ἐγὼ γραμματεὺς τοῦ ἑαυτοῦ
μου, αὐτὸ θὰ γίνῃ τὸ μέσον, διὰ τοῦ ὁποῖου θὰ τῇ ἀποτείνω τὸν λόγον.
Τέλος πάντων, τώρα ὅπου εὐρίσκομαι τόσον πλησίον της, θέλω νὰ ἰδῶ
ἂν εἶνε ἀληθές, ὅτι ἡ τύχη εὐνοεῖ τὴν τόλμην.

(Ἐξέρχεται)

Φρειδερίκος. Εὐρίσκομαι εἰς μεγάλην στενοχωρίαν. Ἐὰν ἀποκαλύψω
ποῖος εἶνε ὁ δούξ, προδίδω τὸ μυστικόν, τὸ ὁποῖον μοῦ ἐνεπιστεύθη. Ἄν
τὸ ἀποσιωπήσω, πάλιν προδίδω τὴν πίστιν, τὴν ὁποῖαν χρεώσθῃ εἰς τὴν

δούκισσαν, τῆς ὁποίας εἶμαι θεράπων, ὑπήκοος καὶ συγγενής¹. Πῶς νὰ κάμω; . . . Ἄλλα τί διατάζω; Δὲν προτιμᾶται τὸ καθήκον μου τῆς ἐμπιστοσύνης, τὴν ὁποίαν μοῦ ἔδειξε; Καὶ ὅμως, ἂν χάσω τὴν προστασίαν τοῦ δουκός, χάνω ταυτοχρόνως καὶ πᾶσαν ἐλπίδα, ὅτι ὁ οἶκος τοῦ εἴμπορεῖ ποτε νὰ γίνῃ τὸ ἄσυλον τοῦ ἔρωτός μου, ἅμα ἡ Λάουρα. . . Τί λέγω; τί λέγω; Ἄς ἐπανεισδύσῃ εἰς τὰ βᾶθη τοῦ στῆθους μου ἡ λέξις αὕτη, διότι μοι φαίνεται, ὅτι τὴν προσβάλλω καὶ μόνον ἂν προσφέρω τὸ ὄνομά της!

Φάβιος. Κύριέ μου, σᾶς παρακαλῶ, δέ με λέτε, ποῖος εἶνε αὐτός ὁ ξένος ποῦ μᾶς ἤλθε χθές νύκτα, νύκτα, μὲ ἄλλα ρούχα, καὶ τώρα δὲν θέλει νὰ τὸν ἴδῃ κανεὶς καὶ μάλιστα καὶ κρύβεται;

Φρειδερίκος. Εἶνε ἓνας φίλος μου, εἰς τὸν ὁποῖον ἔχω πλῆθος ὑποχρεώσεις.

Φάβιος. Τὸν ἔγνωρίσατε ἀπὸ μικρὸ;² . . . Ἐπὶ τέλους τί θέλω κ' ἀνακατόνουμε; τί μὲ μέλει ποῖος εἶνε! ὅποιος κ' ἂν εἶνε, καλῶς ὤρισε τὸ κάτω-κάτω, θάχωμε νὰ τρῶμε καὶ καλλίτερο φαγὶ τῆς ἡμέρας ποῦ θὰ τὸν ἔχομε' ἐδῶ.

Φρειδερίκος. Ἐλα τώρα, σιώπαινε, Φάβιε, κ' ἔρχονται ἡ κυρία. (Εἰσὸδος πάλιν τῆς Δουκίσσης καὶ τῆς ἀκολουθίας της).

Δούκισσα (μετὰ τὴν ἐπανάληψιν τοῦ ἄσματος). Τίνος εἶνε οἱ στίχοι αὐτοί;

Φρειδερίκος. Ἴδιοί μου, κυρία.

Δούκισσα. Παρατήρησα, ὅτι εἰς ὅλα σας τὰ ποιήματα, τὰ ὁποῖα μοῦ τραγουδοῦν, παραπονεῖσθε πάντοτε κατὰ τοῦ ἔρωτος.

Φρειδερίκος. Διότι δὲν ἔχω περιουσίαν μεγάλην, κυρία. . . .

Δούκισσα. Ἀδιάφορον τοῦτο, ὅταν ἀγαπᾶ κανεὶς. . .

Φρειδερίκος. Ἐνδιαφέρει ὅμως πολὺ, ὅταν θέλῃ νὰ ἦνε ἄξιος τῆς ἀγάπης. Βλέπετε, κυρία, παραπονοῦμαι, ὅχι ὅτι ἀγαπῶ, ἀλλὰ διότι δὲν εἶμαι ἄξιος νὰ ἀγαπῶ!

Δούκισσα. Καὶ λοιπόν, ἀγαπᾶτε πρόσωπον τόσο ἀνάξιον, ὥστε εἰς τὸ συμφέρον τοῦ νὰ ἀποβλέπῃ μόνον;

Φρειδερίκος. Ὁχι, δὲν λέγω ὅτι ἐκείνη τὴν ὁποίαν ἀγαπῶ προσέχει εἰς τὴν πενίαν μου. . .

Δούκισσα. Ποῖος προσέχει λοιπόν;

¹ Κατὰ τὸν 12' αἰῶνα ἐν Γαλλίᾳ ὡς καὶ ἐν Ἰσπανίᾳ οἱ μεγιστάνες εἶχον πολυτάκεις ἐν τῇ θεραπείᾳ τῶν συγγενεῖς τῶν τινάς.

² Ἐδῶ ὑπάρχει, φαίνεται, αἰσχροὺς τις ὑπαινιγμοὺς «Le puviste doncel», δηλ. τὸν εἶχατε παιδί σας (page). Ἄλλὰ doncel σημαίνει πιθανῶς καὶ ἄλλο.

Φρειδερίκος. Ἐγὼ, κυρία.

Δούκισσα. Καὶ διατί;

Φρειδερίκος. Διότι μ' ἐμποδίζει νὰ ἐκδηλώσω τὸν ἔρωτά μου, ὄχι εἰς ἐκείνην, ὄχι εἰς τοὺς γονεῖς της, ἀλλ' οὔτε κἂν εἰς τὴν ταπεινοτέραν δούλην της. Διότι, τὸ ἔξυρω αὐτὸ πλέον: Ἐραστής, ὅστις ζητεῖ νὰ εἰσχωρήσῃ χωρὶς νὰ δίδῃ, δὲν εἴμπορεῖ τίποτε νὰ ζητήσῃ ὅπταν εἰσχωρήσῃ.

Δούκισσα. Ἐγὼ νομίζω, ὅτι ἐραστής, ὅστις οὔτε τοῦτο ἀκόμη δὲν ἀπῆλαυσε, δικαιοῦται νὰ ἐξομολογηθῇ εἰς τὸ ἀντικείμενον τῆς λατρείας του. Δὲν παραβαίνει τὸν κανόνα τοῦ σεβασμοῦ, τὸν ὁποῖον τῷ ὀφείλει, ὅταν ὁμολογῇ ὅτι τόσο ὀλίγον ἐπρόσεξεν εἰς αὐτόν καὶ ἀπορῶ πολὺ, Φρειδερίκε, πῶς τόσο καιρὸν νὰ ἀγαπᾶς καὶ μὴ δυνάμενος νὰ συνεννοηθῆτε, ὡς λέγετε, δὲν ἐξεμυστηρεῦθητε τούλαχιστον εἰς ἄλλον κανένα ποῖον εἶνε τὸ ἀντικείμενον αὐτὸ τοῦ ἔρωτός σας.

Φρειδερίκος. Μοι φαίνεται, κυρία, ὅτι ὀφείλω νὰ κρατήσω τὸ μυστικὸν αὐτὸ τοσοῦτον μυστικόν, ὥστε χιλιᾶκις ἀπεφάσισα νὰ μὴν ὀμιλῶ πλέον, ἐκ φόβου μήπως μὲ τὰς λέξεις μου ἐκφύγῃ τῶν χειλέων μου κανὲν τῶν αἰσθημάτων μου. Καὶ τόσο ἱερὸν μοι φαίνεται ὁ ἔρωτός μου, ὥστε ἐπιτηρῶ ἀκόμη καὶ τὸν ἀέρα αὐτόν, ὃν ἀναπνέω, καὶ μετὰ πολλῆς δυσκολίας τὸν ἀφίνω νὰ εἰσβάλλῃ εἰς τὸ στῆθος μου. Διότι καὶ ὁ ἀῆρ αὐτός μοι εἶνε ὑποπτος, καὶ δὲν θέλω οὔτε ὁ ἀῆρ αὐτός νὰ μάθῃ ποῖα εἶνε ἐκείνη, τῆς ὁποίας φέρω ἐν τῇ καρδίᾳ μου τὴν εἰκόνα μὲ τόσην μυστικότητα.

Δούκισσα. Ἄρκεϊ, ἀρκεϊ! αὐτὰ εἶνε προσποιήσεις καὶ πολλὴ ἀφέλεια. Ἀπορῶ πῶς ἐνώπιόν μου τολμᾶτε νὰ ὀμιλῆτε οὕτω περὶ τοῦ ἔρωτός σας. Λησμονεῖτε, παρακαλῶ, ποῖα εἶμαι;

Φρειδερίκος. Δὲν πταίω ἐγὼ, κυρία, μὲ ἐρωτήσατε καὶ ἀπήντησα.

Δούκισσα. Ἀπηντήσατε εἰς πράγματα, τὰ ὁποῖα δὲν σᾶς ἠρώτησα. . . (φωνάζει) Ἄρνέστε. . .

Ἄρνέστος. Κυρία!

Δούκισσα. Φροντίσατε νὰ δοθῇ τὸ ταχύτερον εἰς τὸν Φρειδερίκον. . .

Φρειδερίκος (ἰδίᾳ). Τετέλεσται!

Δούκισσα. . . τὸ ποσὸν δύο χιλιάδων δουκάτων, ὡς δῶρον, διὰ νὰ δυνηθῇ οὕτω νὰ ἐξαγοράσῃ τὰς ὑπηρετίας τῆς ἐρωμένης της. Δὲν ἐπιθυμῶ πλέον ἢ ἀτολμία τοῦ νὰ τὸν ἐξωθήσῃ εἰς λόγους τοιούτους πρὸς ἐμέ, ὁποῖους πρὸ μικροῦ ἐπρόφερε, καὶ, ἐνῶ εἶνε τόσο δειλὸς πρὸς ἐκείνην του, νὰ παρουσιάζεται τόσο θρασύς πρὸς ἐμέ.

Φλόρα (χαμηλοφώνως πρὸς τὴν Λιβίαν). Ἡ μελαγχολία τοῦ τὸν παραφέρει ἀπὸ τοῦ ἐνός εἰς τὸ ἄλλο ἄκρον.

Λιβία (χαμηλοφώνως τῇ Φλόρα). Δὲν τὸν εἶχον ἰδῆ τόσοσ ζωηρόν ποτέ!

Λάουρα (ἰδίᾳ). Δυστυχῶς δι' ἐμέ, ἐγὼ διαβλέπω τὴν αἰτίαν τῆς τοιαύτης του καταστάσεως, τὴν ὁποίαν ὅλοι ἀγνοοῦν.

Φρειδερίκος. Κύπτω καὶ φιλῶ χιλιάκις ταπεινῶς τὴν γῆν, ἐφ' ἧς ἡ ψαῦσις μόνη τῶν χαριτωμένων σας ποδῶν παράγει τόσα ἄνθη ἐν μιᾷ στιγμῇ ὅσα δὲν φέρει ὅλος ὁ ἀπρίλιος.

Φάβιος. Ἐγὼ, γαληνοτάτῃ μου κυρία, δὲν τολμῶ νὰ πῶ, ὅτι φιλῶ τὴν γῆν ὅπου πατοῦν τὰ βήματά σας, ἐπειδὴ δὲν εἶνε πλέον γῆ αὐτῆ, εἶνε οὐρανός· ἀλλ' ἀρκοῦμαι νὰ φιλήσω ἐκείνην, τὴν ὁποίαν θὰ πατήσουν τὰ βήματά μας. Σᾶς παρακαλῶ λοιπόν, πρὸς ποῖον τώρα μέρος λέγετε νὰ πάτε; διὰ νὰ τρέξω ἐγὼ ἐμπρὸς καὶ νὰ φιλῶ τὸν δρόμον ποῦ θὰ πάρετε!

Λιζάρδος. Κυρία, ἰππότης ἔξω λαμπρός, λέγων ὅτι εἶνε συγγενῆς τοῦ δουκὸς τῆς Μαντούης, ζητεῖ τὴν ἄδειαν νὰ σᾶς ἐγγχειρίσω μιαν ἐπιστολὴν ἐκ μέρους τοῦ δουκὸς.

Δούκισσα. Ὡχ, αὐτός ὁ δουξ τῆς Μαντούης, πόσον μ' ἐνοχλεῖ μὲ τὰς ἐπιστολάς του καὶ τοὺς ταχυδρόμους του!

Ἄρνέστος. Πλὴν διατί, κυρία μου, ἀφοῦ ὁ δουξ, ὡς ἐκ τῆς τάξεως εἰς ἣν ἀνήκει, εἶνε ὁ μόνος ὅστις σᾶς ἀρμόζει ὡς συμβίος;

Δούκισσα. Διὰ τὸν ἀπλούστατον λόγον, ὅτι δὲν θέλω νὰ ὑπανδρευθῶ. Εἰπέτε του νὰ ἔλθῃ, Λιζάρδε.

Φρειδερίκος (ἰδίᾳ). Δὲν θὰ τὸν προδώσω, ὅχι· πρέπει ἀπαραιτήτως νὰ τηρήσω τὴν φιλίαν του.

(Εἰσέρχεται ὁ Ἐρρῖκος)

Ἐρρῖκος (τῇ δουκίσσῃ). Τρέμων, κυρία, πίπτω εἰς τοὺς πόδας σας, ὅπου ἡ ἀτυχία μου εὐρίσκει καταφύγιον.

Δούκισσα. Ἐγερθήτε.

Ἐρρῖκος. Ὁ δουξ ὁ κύριός μου μὲ ἀποστέλλει κομιστὴν πρὸς ὑμᾶς τῆς ἐπιστολῆς του ταύτης.

Δούκισσα. Πῶς εἶνε εἰς τὴν υγείαν του ὁ δουξ;

Ἐρρῖκος. Ἦθελον νὰ σᾶς ἀπαντήσω, ὅτι θὰ ἀπέθνησκεν ἐξ ἔρωτος, ἂν ἡ ἐλπίς δὲν συνεκράτει τὴν ζωὴν του.

Δούκισσα. Μὴ μένετε γονυπετῆς, παρακαλῶ, ἐνῶ θὰ ἀναγινώσκω τὴν ἐπιστολὴν.

Ἐρρῖκος (ἰγειρόμενος, ἰδίᾳ). Ὁ ζωγράφος, ὅστις ἀπεπειράθη ν' ἀποτυπώσῃ τοὺς χαρακτῆράς της, δὲν τὴν ἐκολάκευσε ποσῶς· εἶνε πολὺ ὠραιότερα καὶ τῆς ὠραιότητος εἰκόνας της.

Λιζάρδος (χαμηλοφώνως τῷ Ἄρνέστῳ). Κύριε Ἄρνέστε, ὁ πατήρ μου ἔστειλε πρὸ μικροῦ τὰ πληρεξούσια ὅπου ἐπεριμέναμεν.

Ἄρνέστος (ὁμοίως). Ἄ, χαίρω πολὺ, ὅτι ἔφθασαν τέλος πάντων.

Φλόρα. Κύτταξε τί ὠραῖος ποῦ εἶνε, Λάουρα, ὁ ἰππότης ὅστις ἔφερε τὴν ἐπιστολὴν.

Λάουρα. Δὲν ἐπρόσεξα νὰ τὸν ἰδῶ.

Φλόρα. Αἶ βέβαια, διότι εἶνε ἐδῶ ὁ ἐξάδελφός σου, καὶ ὁ πατήρ σου Ἄρνέστος ἐνδιαφέρεται τόσοσ πολὺ νὰ γίνῃ ὁ γάμος σας, ὥστε θὰ ἦτο ἐκ μέρους σου μεγάλη περιφρόνησις ἂν ἐπρόσεχες εἰς κἀνένα ἄλλον, ἐκτὸς αὐτοῦ.

Λάουρα. Οὔτε ὁ ἐξάδελφός μου, σᾶς βεβαιῶ, ἐπισύρει τὴν προσοχὴν μου, οὔτε μὲ μέλει καθόλου.

Φρειδερίκος (ἰδίᾳ, ἐνῶ ἡ δούκισσα ἀναγινώσκει τὴν ἐπιστολὴν καὶ ὁ Ἄρνέστος μετὰ τοῦ Λιζάρδου συνομιλοῦν). Ἄς μοὶ ἐμπνεύσῃ θάρρος ὁ ἔρωσ μου (τῇ Λάουρα). Μοῦ ἔχεις ἔτοιμον γράμμα;

Λάουρα (ὁμοίως τῷ Φρειδερίκῳ). Ὅ,τι τὸ ἔγραψα.

Φρειδερίκος. Πῶς εἰμπορεῖς νὰ μοῦ τὸ δώσης;

Λάουρα. Δὲν ἔχεις ἓνα χειρόκτι;

Φρειδερίκος. Τὸ ἔχω βέβαια.

Λάουρα (ὁμοίως). Λοιπὸν μὲ τὸ χειρόκτι προσποιοῦμαι ...

Φρειδερίκος. Ἐννόησα, ἀρκεῖ.

Ἄρνέστος (πρὸς τὸν Λιζάρδον). Πολὺ καλὰ, πολὺ καλὰ.

Λιζάρδος. Ὁραία Λάουρα, ἐλπίς μου· ὁ ἔρωσ μου ἀρχίζει νὰ μετρᾷ πᾶσαν στιγμὴν ὡσὰν ὀλόκληρον αἰῶνα.

Δούκισσα (τῷ Ἐρρῖκῳ). Μοὶ λέγει ὁ δουξ εἰς τὴν ἐπιστολὴν του αὐτῆν, ὅτι εἴσθε στενὸς συγγενῆς του καὶ ὅτι ἐνδιαφέρεται πολὺ νὰ μείνετε ὀλίγας ἡμέρας μακρὰν τῆς Μαντούης, ἵνα λάβῃ καιρὸν ν' ἀναστείλῃ τὴν καταδίωξιν, ἥτις γίνεται καθ' ὑμῶν, ἐνεκεν μιᾶς μονομαχίας εἰς τὴν ὁποίαν σᾶς ἐξώθησεν ὁ ἔρωσ.

Ἐρρῖκος. Εἶνε ἀληθές, ὅτι ὁ ἔρωσ μόνος εἶνε ἡ αἰτία τοῦ ἁμαρτήματός μου κ' ἐνεκ' αὐτοῦ καὶ μόνοῦ εἰμ' ἐδῶ κ' εὐρίσκομαι ἐνώπιόν σας.

Δούκισσα. Τόσον πρὸς χάριν σας, ὅσον πρὸς χάριν τοῦ δουκὸς, σᾶς παρέχω τὴν προστασίαν μου ἐν Πάρμα καὶ οὕτως ἀπὸ τῆς σήμερον σᾶς ἐπιτρέπω νὰ μένετε εἰς τὴν αὐλήν μου. Μετ' ὀλίγον θὰ γράψω εἰς τὸν δοῦκα καὶ θὰ τοῦ στείλω τὸ γράμμα μου.

Ἐρρῖκος. Ὁ Θεὸς διασῶζι ὑμᾶς, κυρία, εἰς ἀτελεύτητον σειράν αἰῶνων, καὶ εἶθε οἱ εὐγενεῖς ὑπήκοοι τοῦ δουκὸς τῆς Μαντούης νὰ εὐτυχίσωσι ταχέως νὰ ...

Δούκισσα. Έως εδώ σταθήτε... Και σās είδοποιώ, προσέχετε, ἐφ' ὅσον θὰ φιλοξενήσθε παρ' ἐμοί, νὰ μὴ μὲ ὀμιλήτε ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου, ἐκτός ἐὰν ἐγὼ σās ὀμιλήσω πρώτη.

Ἐρρῖκος. Οἱ λόγοι σας διαταγαί.

Δούκισσα. Καὶ διὰ νὰ δυνηθῆτε νὰ εἰπῆτε εἰς τὸν δούκα, ὅταν θὰ τοῦ γράψετε, πῶς διέρχομαι τὰς ὥρας τῆς σχολῆς μας, ἐπειδὴ ὑποθέτω θὰ ἔχετε ὁδηγίαι καὶ περὶ τούτου... (πρὸς τοὺς ἰππῶτας). Κύριοι, καθήσατε ὅλοι, καθήσατε καὶ σεῖς, κυρίαί, καθήσατε ἀπ' αὐτὸ τὸ μέρος. Σεῖς, Ἄρνεστε, τῶρα προτείνετε μίαν ἐρώτησιν¹.

Ἄρνεστος. Ἡ κόρη μου ἡ λευκὴ ἴσως ἠδύνατο νὰ ἦνε δι' ἐμὲ λόγος ἐξαιρέσεως ἀπὸ τοιοῦτου παιγνιδίου· ἀλλ' ὅμως δὲν ἐπικαλοῦμαι τὴν τοιαύτην πρόφασιν, εὐτυχῆς ὅτι συντελῶ εἰς τὰς τέρψεις σας. Ἴδου λοιπὸν ἐρωτῶ· «ποῖον εἶνε τὸ μεγαλύτερον ἐκ τῶν δεινῶν τοῦ ἔρωτος;»

Δούκισσα (τῷ Ἐρρῖκῳ). Σεῖς, κύριε, ἀπαντήσατε πρῶτος.

Ἐρρῖκος. Ἐγὼ, κυρία;

Δούκισσα. Ὡς ξένος ὁποῦ εἴσθε, ἔχετε καὶ τὰ πρωτεῖα.

Ἐρρῖκος. Μεγάλῃ μου τιμῇ ὁ τίτλος οὗτος καὶ ἵνα μὴ φανῶ ἀνάξιος αὐτῆς, σπεύδω νὰ ἀπαντήσω λέγων, ὅτι τὸ μεγαλύτερον δεινόν, ἐκεῖνο, ὅπερ ὑποφέρω, εἶνε τὸ νὰ μὴ ἀγαπᾶται τις.

Φλόρα. Ἐγὼ σās λέγω ὅτι εἶνε τὸ ν' ἀγαπᾶται καὶ νὰ μὴ ἀγαπᾶ.

Λιζάρδος. Ἐγὼ λέγω εἶνε ἡ ζηλοτυπία.

Λιβία. Κ' ἐγὼ ἡ ἀπουσία.

Φρειδερίκος. Κ' ἐγὼ τὸ ν' ἀγαπᾶ τις δίχως νὰ ἐλπίζει.

Δούκισσα. Κ' ἐγὼ τὸ ν' ἀγαπᾶ τις καὶ νὰ μὴ ἐκφράζη τὴν ὀδύνην του, ἀδυνατῶν νὰ ἐκμυστηρευθῆ.

Λάουρα. Κ' ἐγὼ τὸ ν' ἀγαπᾶ τις ὅταν ἀγαπᾶται ἀληθῶς.

Δούκισσα. Ἄρκετὰ πρωτοφανές θὰ ἦνε πρὸς ὑποστήριξιν τὸ θέμα σου, Λάουρα, ὅτι εἶνε δεινὸν πρᾶγμα τὸ νὰ ἀγαπᾶ τις ὅταν καὶ ἀνταγαπᾶτ' ἐξ ἴσου!

Λάουρα. Ἐλπίζω νὰ τὸ ἀποδείξω ἀληθές ἐντὸς μικροῦ.

Ἄρνεστος. Τώρα λοιπὸν καθένας ἄς ὑποστηρίξη τὸ ἀξιωματικόν του.

Ἐρρῖκος. Ἐπειδὴ πρῶτος εἶπα περὶ τῶν δεινῶν τοῦ μὴ ἀγαπωμένου, πρῶτος καὶ ἀρχίζω.

Φάβιος (ἰδίᾳ). Προσοχή! ἐδῶ εἶνε ποῦ καὶ ὁ πλέον ἔξυπνος λέγει ἀνοησιαίς.

Ἐρρῖκος. Ὁ ἔρωτος εἶνε ὁ ἀστὴρ τῆς εὐτυχίας ἢ τῆς δυστυχίας τῶν

¹ Τὸ παιγνίδιον τῶν Pregundas (ἐρωτημάτων, ζητημάτων) ἦτο πολὺ τοῦ συρμού τότε. Ἡ ἐπομένη σκηνὴ δεικνύει πῶς ἐξετελεῖτο.

θητῶν. Τὸ μεγαλύτερον λοιπὸν ἀπάντων τῶν δεινῶν τοῦ ἔρωτος εἶνε νὰ ἀγαπᾶ τις ὑπὸ δυσμενῆ ἀστέρα. Ὁ ζῶν ὑπὸ τὴν ἀδιαφορίαν τῆς λατρευομένης του, ἐκεῖνος ἀγαπᾶ παρὰ τὴν μοῖραν τοῦ ἀστέρος του, ἄρα μεγαλύτερα λύπη δὲν ὑπάρχει· ἀγαπᾶ παρὰ τὸ θέλημα τοῦ οὐρανοῦ, ὁ δυστυχῆς!

Φλόρα. Τὸ ν' ἀγαπᾶ τις καὶ νὰ μὴ ἀνταγαπᾶται εἶνε κἂν ἀξία τις, τοῦλάχιστον διὰ τὸ μέλλον, ἐπειδὴ θὰ ὑπολογισθῆ αὐτῷ ποτε ὅτ' ὑποφέρει χάριν τοῦ ἀντικειμένου τῆς ἀγάπης του. Ἄλλ' ὅστις ἀδιαφορεῖ ἐὰν τὸν ἀγαποῦν, διότι φεῦ! αὐτὸς δὲν ἀγαπᾶ, αὐτὸς σās λέγω ὑποφέρει, καὶ χωρὶς αὐτὸ ποῦ ὑποφέρει νὰ τοῦ τὸ ὑπολογίζη τις καὶ ὡς ἀξίαν του. Συμπέρασμα λοιπὸν, ὅτι ὁ μὴ ἀνταγαπώμενος δὲν εἶνε τόσο δὲ ἀξιολύπητος, ὅσον ἐκεῖνος ποῦ δὲν ἀγαπᾶ ὅποταν ἀγαπᾶται.

Λιζάρδος. Ἐγὼ λέγω, ὅτι καὶ ὁ μὴ ἀνταγαπώμενος καὶ ὁ μὴ δυνάμενος νὰ ἀγαπήσῃ, εἴμποροῦν ἀμφότεροι νὰ ὑποφέρωσι τὴν λύπην των, ἥτις ἄνωθεν τοῖς ἐδόθη· ἀλλὰ ὁ αἰσθανόμενος ζηλοτυπίαν, δὲν εἴμπορεῖ· διότι ὄχι μοῖρα ἐκ Θεοῦ, ἀλλ' ἄλλος, ὀλιώτερος αὐτοῦ θνητὸς εἶνε αἰτία τῶν δεινῶν του· καὶ φθονεῖ αὐτόν. Λοιπὸν ἡ λύπη του θὰ ἦνε καὶ πολὺ μεγαλύτερα, ἐπειδὴ ὁπόση εἶνε ἡ διαφορὰ ἀνθρώπων καὶ Θεοῦ, τοσαύτη καὶ ἡ μεταξὺ τῶν δύο ἀτυχούντων ἀφ' ἑνός, οἰοῦ μᾶς εἶπατε, καὶ τοῦ ζηλοτυποῦντος ἀφ' ἑτέρου.

Λιβία. Ὁ κόσμος εἶδε μυριάκις τὴν ἀγάπην τρεφομένην κ' ὑποκαίωμένην ὑπὸ τῆς ζηλοτυπίας· ἀλλὰ ποτὲ καὶ ὑπὸ τῆς λειαν παρατεινομένης ἀπουσίας. Ἡ ἀπουσία ὠνομάσθη θάνατος τοῦ ἔρωτος, λοιπὸν εἶνε ἡ δεινότερα του πληγὴ. Ἄφου ἡ μὲν ζηλοτυπία τοῦ ζωογονεῖ τὴν φλόγα του, τὴν σβύνει δὲ ἡ ἀπουσία, ἡ πρώτη ἄρα εἶνε ἡ ζωὴ του καὶ ἡ ἄλλη εἶν' ὁ θάνατός του.

Φρειδερίκος. Ὁ ἀγαπῶν καὶ μὴ ἀνταγαπώμενος, ἡ ἀγαπῶσα καὶ μὴ δυναμένη νὰ ἀνταγαπᾶ, ὁ πάσχων ἐκ ζηλοτυπίας κ' ἡ θρηνοῦσα δι' ἀπόντα ἐραστήν, ἅπαντες οὗτοι δύνανται νὰ ὑποφέρωσι τὰ δεινὰ των ταῦτα, ἐπὶ τῇ ἐλπίδι, ὅτ' ἡ θέσις των αὐτῇ θέλει, ταχέως ἢ ἀργά, μεταβληθῆ· ἄρα τί ὅλα ταῦτ' ἀποδεικνύουσιν, εἰμὴ ὅτι ἡ δεινότερα τῶν βασάνων εἶνε τὸ νὰ ἀγαπᾶ τις δίχως νὰ ἐλπίζει τι;

Δούκισσα. Ὁ ἀγαπῶν χωρὶς καὶ νὰ ἐλπίζει δύναται τοῦλάχιστον νὰ τὸ ἐκφράσῃ, ὅτι δὲν ἐλπίζει· καὶ οὕτως ἐκφραζόμενος, τοῦλάχιστον μικρὸν ἀνακουφίζεται. Ἄλλ' ὅστις εἶνε ὑποχρεωμένος νὰ σιγᾷ, νὰ τρέφῃ καὶ νὰ διασώζῃ τὴν ἀγάπην του ἐν σιωπῇ, οὗτος θὰ ὑποφέρῃ τόσο μᾶλλον λύπην καὶ δεινὰ, καθόσον καὶ ἐλπίδα οὐδεμίαν ἔχει καὶ νὰ τὸ εἰπῆ ὅτι δὲν ἔχει εἶν' ἀδύνατον.

Λάουρα. Ὁ ἀγαπῶν, συγχρόνως δὲ κι' ἀνταγαπώμενος, ζῆ ὑπὸ κρά-
τος διαρκoῦς ἀνησυχίας. Ἐνίοτ' ἐν τῇ εὐτυχίᾳ του προδιαθλέπει καὶ
στιγμὴν, καθ' ἣν θὰ ἦνε ἴσως δυστυχῆς, καὶ βλέπων, ὅτι πιθανῶς τῷ ἀφαι-
ρεῖται τὸ καλὸν ὅπερ κρατεῖ, ἀδημονεῖ καὶ τὸ μισεῖ. Λοιπὸν ὁ ἀγαπώ-
μενος ὑφίσταται συνάμα καὶ τοῦ μὴ ἀγαπωμένου τὸν καυμὸν καὶ τὴν
ἀδημονίαν τοῦ μὴ δυναμένου νὰ ἀνταγαπήσῃ. Ἄν λέγετε διὰ ζηλοτυ-
πίαν, μάρτυς ὁ Θεός, ὅπόσον τὴν αἰσθάνεται κι' ὁ ἀγαπῶν κι' ἀνταγα-
πώμενος, διότι οὗτος καὶ τὸν ἴδιον ἀκόμη ἑαυτὸν του τὸν ζηλεύει· καὶ
ἂν στιγμὴν καὶ μόνην ἀποχωρισθῆ τοῦ προσφιλοῦς τοῦ ὄντος, αἰῶνα
τὴν νομίζει τὴν στιγμὴν αὐτήν. Λοιπὸν τί δυστυχετέρος; αἰσθάνεται
συγχρόνως τὰς ὁρμὰς τοῦ πάθους τῆς ζηλοτυπίας καὶ τοὺς πόνους ἐκ
τῆς ἀπουσίας καὶ τοῦ χωρισμοῦ. Καὶ μήπως ἔχει ὑπὲρ ἑαυτοῦ, θὰ ἴπητε,
τὴν ἐλπίδα; ἡ εὐτυχία του αὐτῆ σὰς ἀποκρίνεται· διότι τί ζητεῖτε νὰ
ἐλπίσῃ ὁ μὴ ἔχων τι τὸ περιπλέον νὰ ἐλπίσῃ; Συνάμα ὅμως πάσχει,
ἐπειδὴ δὲν εἴμπορεῖ νὰ τὸ εἴπῃ, δὲν εἴμπορεῖ νὰ ἐκμυστηρευθῆ τὴν οὐ-
ρανίαν, ἄρρητον εὐδαιμονίαν, ἧς ἀπολαμβάνει ἄπληστος. Κατὰ συνέπειαν,
ὁ ἀγαπώμενος ὑφίσταται καὶ τὰ δεινὰ τοῦ μὴ ἐλπίζοντος μηδὲν καὶ τὰς
πικρίας, ναί, τοῦ ἀποσιωπῶντος τὰ δεινὰ αὐτοῦ. Θὰ μὲ εἴπητε πῶς δὲν
εἶνε δυστυχῆς, διότι βλέπει ὅτι ἀγαπᾶται. Ναί, ἀλλὰ καὶ βλέπει ὅτι
ἀπειλεῖται ἀδιάκοπα νὰ χάσῃ τὴν ἀγάπην του αὐτήν. Ἴδου λοιπὸν τὸ
τί καὶ πῶς ὁ ἀγαπῶν καὶ ἀγαπώμενος ἐξ ἴσου ὑποφέρει μόνος του αὐ-
τὸς τόσα δεινὰ ὅσα συγχρόνως πάσχουσιν ὁμοῦ καὶ ὁ μὴ ἀγαπώμενος
κι' ὁ μὴ δυνάμενος νὰ ἀγαπᾷ κι' ὁ ἀποχωρισμένος ἐκ τοῦ προσφιλοῦς
ἀντικειμένου τῆς λατρείας του, κι' ὁ μὴ ἐλπίζων κι' ὁ ζηλυτοῦν κι' ὁ
μὴ δυνάμενος νὰ ἐκστομίσῃ τὴν ἀγάπην του! (αἱ κυρίαί ἐγείρονται).

Δούκισσα. Ὅλα αὐτὰ, Λάουρα, εἶνε λεπτότητες διανοημάτων, μὲ
τὰς ὁποίας ἠθέλησες νὰ μᾶς ἀναπτύξῃς τὸ πνεῦμά σου ἀλλὰ κατὰ βιά-
θος εἰς ὅλα αὐτὰ δὲν ὑπάρχει τίποτε λογικόν.

Λάουρα. Ἐν τούτοις εἶνε σαφέστατον, ὅτι ἀφοῦ ὁ κυριώτερος σκο-
πὸς τοῦ ἔρωτος εἶνε νὰ ἀνταγαπηθῆ τις (ἀφίνει καὶ πίπτει τὸ χειρόκι της).

Δούκισσα. Τὸ χειρόκι σου.

Φρειδερίκος. Κύπτω καὶ τὸ λαμβάνω.

Ἄρνέστος. Σταθῆτε.

Λιζάρδος. Ἐμοῦ καθήκον εἶνε νὰ τὸ λάβω.

Φρειδερίκος. Ἐὰν εἶχα σκοπὸν νὰ τὸ κρατήσω ἀφοῦ τῷ λαβω, καὶ
τοῦτο ἴσως θὰ ἐδικαιούμην. Ὅμως ἐπειδὴ σκοπός μου δὲν εἶνε αὐτός,
δὲν θὰ ἐρίσωμεν, Λιζάρδε, πρὸς ἀλλήλους. Δὲν εἶνε ποσῶς ἀξία τὸ νὰ
εὔρεθῆ τις πρῶτος εἰς περίστασιν τοιαύτην. Εἶνε... δὲν εἶν' ἄλλο, εἰμὴ

τύχη ἀγαθῆ. Ἴδου καὶ ἀποδίδω τὸ χειρόκιον ἔς τὴν δεσποινίδα Λάουραν
(δίδει τῇ Λάουρᾳ ἄλλο χειρόκιον ὁμοίωτον πρὸς ἐκεῖνο ὅπερ τῆς ἔπεσε). Δέ-
ξασθε, κυρία· τὸ κατ' ἐμέ, ἀρκούντως ἀντημεῖφθην πρόθυμος φανεῖς, διότι
εὔρον ἀφορμὴν νὰ σὰς ὑπηρετήσω καὶ χωρὶς ποσῶς νὰ σὰς προσβάλω.

Λιζάρδος. Μὲ ἐξηγάγετε πολὺ εὐφύως, κύριε Φρειδερίκε, ἐκ δυσκό-
λου θέσεως.

Δούκισσα. Ἐγὼ ὅμως, σὰς λέγω, δὲν εἶμαι καθόλου εὐχαριστημένη,
οὔτε ἀπὸ ἐκείνον, οὔτε ἀπὸ σὰς. Πάρα πολὺ τὸ θράσος νὰ τολμᾷ τις
ἐπὶ παρουσίᾳ μου νὰ λαμβάνῃ ἀπὸ χαμαὶ πρᾶγμα ἐκ τοῦ στολισμοῦ
μῆς τῶν κυριῶν μου. Νὰ ἦσθε κ' εὐχαριστημένοι, ὅτι δὲν ἀποδεικνύω
περισσότερον τὸν θυμὸν μου, ἀρκοῦμαι δὲ διὰ τὴν φορὰν αὐτὴν ἐκφρά-
ζουσα εἰς Ὑμᾶς τὴν δυσἀρέσκειάν μου (κατ' ἴδιαν). ὦ θεέ μου, βοήθει
μοι, εἶμαι ἡ πρώτη γυνή, τὴν ὅποιαν ἡ σιωπὴ θὰ φονεύσῃ.

Ἄρνέστος. Ἡ Αὐτῆς Ὑψηλότης ἀπέρχεται δύσθυμος καὶ βεβαίως
δὲν ἔχει κἀνενα λόγον ν' ἀγανακτῆ. Μὴ τὴν ἀκολουθήσῃς λοιπὸν εἰς τὰ
δώματά της τοιαύτην στιγμὴν, Λάουρα. Πηγαίνωμεν καλλίτερα πρὸς
τὰ ἰδικά μας. Ἐγὼ ἐγνώριζα τὸν χαρακτήρα της καὶ πολὺ καλὰ εἶχα
προϊδῶ τὰ δυσἀρέστα αὐτὰ καὶ δι' αὐτό, ἀπαδεχόμενος τὰ τῆς διοική-
σεως τοῦ κράτους της καὶ κατοικίαν ἐντὸς τοῦ παλατιοῦ, δὲν συγκατε-
τέθην νὰ τὴν ὑπηρετῆς ἄλλως, ἢ ὡς ἐπίτιμος μόνον κυρία καὶ ἀμισθί.

Λάουρα. Ὅφειλω νὰ σὰς ὑπακούσω εἰς ὅλα (ἴδια). Αἶ παραφοραὶ τῆς
δουκίσσης αὐταὶ φανερόνουν καθαρὰ· τί τρέχει. Εἶθε εὐδοκῆσαι ὁ ἔρωσ νὰ
μὴν ἦνε ἐκεῖνο, τὸ ὅποιον ὑποπτεύομαι (ἀπερχομένων τοῦ Ἄρνέστου καὶ
τῆς Λάουρας, οἱ ἰππῶται ὄλοι τοὺς ἀκολουθοῦσι).

Ἄρνέστος. Ποῦ πηγαίνετε, ἰππῶται;

Φρειδερίκος. Σὰς ἀκολουθοῦμεν, πρόθυμοι εἰς τὰς διαταγὰς σας.

Ἄρνέστος. Εἶνε περιττὸν σὰς εὐχαριστῶ (πρὸς τὸν Λιζάρδον) καὶ
σύ, ἀνεψιέ μου, δὸς τὸ παράδειγμα.

Λιζάρδος. Καίτοι μὲ μεγάλην μου λύπην, ὅμως σὰς ὑπακούω.

Ἐρρῆκος. Κ' ἐγὼ ἐξ ὅλης μου καρδίας, ἐπιφύλαττόμενος νὰ διαμείνω
ὡς τὸ ἡλιοτρόπιον ἐστραμμένος πρὸς τὸν ὠραιότατον ἥλιον (ὁ Ἄρνέστος
καὶ ἡ Λάουρα ἐξέρχονται). Φρειδερίκε, ἐπανερχομαι ἐγκαίρως (ἐξέρχεται).

Λιζάρδος. Ἔως οὐ δὲν ἴδω ἀποσθεννυμένην καὶ τὴν ἀπωτάτην ἀ-
κτίνα ἐκ τοῦ φωτός, ὅπερ ἐκ σοῦ προβάλλει, Λάουρα, δὲν δύναμαι νὰ
σ' ἀποχωρισθῶ, διότι ἡ καλλονὴ σου εἶν' ὁ πολιτικὸς ἀστὴρ τῶν σκέψεών
μου (ἐξέρχεται).

Φρειδερίκος. ὦ τί χαρὰ μου, εἶμαι μόνος ἐπὶ τέλους κ' εἴμπορῶ
νὰ ἀναγνώσω τὴν ἐπιστολὴν αὐτήν.

Φάβιος. Ἄν δὲν χάσω καὶ τώρα πιά τὸν νοῦν μου, θὰ πῆ δίχως ἄλλο ὅτι δὲν ἔχω τίποτε νὰ χάσω.

Φρειδερίκος. Τί ἔπαθες καὶ ἀπορεῖς;

Φάβιος. Τὰ χάνω μὲ τὴν ἀπάθειάν σας, διότι ἀπὸ χθὲς τὴν νύκτα εἶνε ποῦ ἔχετε αὐτὸ τὸ γράμμα κι' ἀκόμη δὲν τὸ ἀνοίξατε νὰ ἰδῆτε.

Φρειδερίκος. Ξεύρεις τί εἶνε αὐτὸ τὸ γράμμα; τί γράμμα εἶνε αὐτὸ τὸ γράμμα;

Φάβιος. Ἄς εἶνε ὅ,τι θέλει· ἐγὼ ξεύρω κ' εἶνε βεβαίωτατον, ὅτι τὸ φυλάγετε ἀπὸ χθὲς, χωρὶς νὰ τὸ ἀνοίξετε.

Φρειδερίκος. Καθόλου, αὐτὴν τὴν στιγμὴν τὸ πῆρα.

Φάβιος. Θὰ μὲ κάμετε νὰ χάσω τὸν νοῦν μου· μὰ δὲν ξεύρω τάχατε ἐγὼ, ὅτι ἀπὸ τὸ πρῶτ' ἀνέναντος δὲν σὰς ἐπλησίασε; τί λοιπόν; ὁ ἀέρας σὰς τὸ ἔφερε;

Φρειδερίκος. Ὅχι ὁ ἀέρας, ἀλλὰ τὸ πῦρ μου· τὸ ἔφερε· τὸ πῦρ, εἰς τὸ ὅποιον καίω κι' ἀναλύομαι.

Φάβιος. Δηλαδή ἡ φωτιά;

Φρειδερίκος. Μάλιστα, φωτιά!

Φάβιος. Ἀρχίζω νὰ πιστεύω τώρα ὅτι εἶν' ἀλήθεια. . .

Φρειδερίκος. Τί ἀλήθεια, τί;

Φάβιος. Πῶς εἴσθε, ἀφέντη μου, τρελλὸς καὶ φαντασμένος καθὼς εἴσθε. Βάλατε μὲ νοῦ σας καὶ μιὰ ἐρωμένη, φάντασμα, ποῦ κατοικεῖ μὲς τὸ μυαλό σας, καὶ τὴν ἀγαπᾶτε μὲ τὴν φαντασίαν σας. Ἔχω λοιπόν νὰ σὰς παρακαλέσω νὰ μὲ κάμετε μιὰ χάρι . . .

Φρειδερίκος. Τί χάρι;

Φάβιος. Ἀφοῦ γυρίζει μιὰ κυρία ἔς τὸ κεφάλι σας καὶ οὔτε σῶμα ἔχει, οὔτε ψυχὴ, τοῦλάχιστον τὰ γράμματά της τὰ θέλουμε ὅλα μὲ λόγια ἀγάπης καὶ μὲ τρυφερότηταις, γιατί θὰ ἦνε ἀνυπόφορο ἐπὶ τέλους, ἐνῶ μπορεῖ νὰ μᾶς φέρεται μὲ τὸ καλὸ, νὰ μᾶς κἀνῆ τὸ βαρὺ.

Φρειδερίκος. Τραβήξου τώρα, πήγαίνε.

Φάβιος. Νὰ μὴ μὲ ἰδῆ τὸ γράμμα, ἢ ἐγὼ νὰ μὴν τὸ ἰδῶ;

Φρειδερίκος. Δὲν ἔχει φόβον, ἀφοῦ καὶ τὰ γράμματα εἶνε παραμορφωμένα· ἀλλ' ὅπωςδὴποτε τραβήξου.

Φάβιος. Ἔτσι μ' ἔρχεται νὰ σκάσω, γιατί εὐρίσκομαι ἔτσι, . . . μεταξὺ ζωῆς καὶ τάφου.

Φρειδερίκος (ἀναγινώσκων)· « Ἀγαπητέ μου φίλε· ἡ δυστυχία μου ἐκορυφώθη. Ὁ πατήρ μου ἐκβιάζει τὴν θέλησίν μου. Καὶ ἐνῶ τόνισσον ἀνθίσταμαι, πραγματεύεται τὰ τοῦ γάμου μου, καὶ αὔριον μέλλει νὰ υπογράψῃ τὰ συμβόλαια . . . » (κατ' ἴδιαν) Ἄ! δυστυχία, δυστυ-

χία μου! δὲν μ' ἀπομένουν πλέον ἀπὸ τοῦδε ἕως αὔριον, εἰμὴ στιγμαί, στιγμαί ζωῆς! (φωνάζων) Φάβιε!

Φάβιος. Ὅριστε!

Φρειδερίκος. Μετ' οὐ πολὺ ἀποθνήσκω.

Φάβιος. Ἄδικο θᾶχτετε, ἂν μπορεῖτε νὰ τ' ἀποφύγετε. Σὰς βεβαίωνω, δὲν εἶνε εὐχάριστο πρᾶγμα ὁ θάνατος.

Φρειδερίκος. Πῶς νὰ τὸν ἀποφύγω, πῶς, ὅταν αὐτὸ τὸ γράμμα ὅπου βλέπετε εἶνε καὶ ἡ καταδίκη μου εἰς θάνατον;

Φάβιος. Εὐκολώτατον. Ἀφοῦ τὴν ἔχετε ἔς τὸ χέρι σας τὴν ἀπόφασι, δὲν εἶνε ἔς τὸ χέρι σας; Βάλετ' ἐκεῖ δύο λέξεις λίγο πῶ ἀνθρωπινὰς κ' ἀλλάξτε τὴν καὶ κάμετέ τὴν . . . εἰς ἰσόβια δεσμὰ.

Φρειδερίκος. Καίτοι χωρὶς ζωῆν, χωρὶς ψυχὴν, ὅμως ἄς ἐξακολουθήσω (ἀναγινώσκων)· « Οὕτω λοιπόν, μολονότι πρόκειται νὰ ἐκθέσω τὸ μυστικὸν τοῦ δυστυχοῦς ἔρωτός μας, πρέπει χωρὶς ἄλλο νὰ εὐρωμεν τρόπον νὰ συνομιλήσωμεν ἀπόψε τὴν νύκτα περὶ τῆς διαγωγῆς, τὴν ὅποιαν νοφείλομεν νὰ τηρήσωμεν. Λοιπόν ἡ θύρα τοῦ κήπου ἢ κιγκλιδωτὴ θὰ ὄνῃε μισοανοιγμένη, τὸ ἀπεφάσισα, προτιμῶ, ἀντὶ νὰ σὲ χάσω, νὰ χάσω μᾶλλον τὴν ζωὴν μου. Εἰς ἔνδειξιν τῆς πίστεώς μου, σοὶ ἀποστέλλω συγχρόνως τὴν εἰκόνα μου, διὰ τὴν ὅποιαν θὰ μ' εὐχαριστήσης τὴν ὥραν ἐκείνην. » (κατ' ἴδιαν) Ὑπάρχει εὐτυχέστερος ἐμοῦ θνητός; (φωνάζει) Φάβιε, Φάβιε!

Φάβιος. Τί εἶνε, τί τρέχει; Ἀρχίσατε νὰ πεθαίνετε;

Φρειδερίκος. Ἀπ' ἐναντίας ζῶ καὶ ζῶ μεστὸς χαρᾶς.

Φάβιος. Αἶ, τὰ βλέπετε; δὲν ἦταν καλὴ ἢ συμβουλή μου; Δὲν εἶνε ἄλλο γιὰ τὸν ἄνθρωπο, παρὰ νὰ ἀγαπᾶ τὸν ἑαυτὸ του.

Φρειδερίκος. Ὁλβιος, τρισόλβιος, μεμαγευμένος καὶ καταχαρούμενος, θὰ δυνηθῶ τὴν νύκτα ταύτην νὰ λαλήσω πρὸς τὴν θείαν καλλονὴν ὅπου λατρεύω . . . ὦ Ἥλιε! σὺ ὅστις, ὡς ἂν ἦσο νικητὴς λαμπρὸς τοῦ οὐρανοῦ, τὸν διατρέχεις ἀταράχως καὶ σιγᾶ ἐν τῇ ὑπερηφάνῳ θριαμβευτικῇ πορείᾳ σου, εὐδόκησον νὰ συντομεύσης σήμερον τὸν δρόμον σου, ἀκούων πόσον εἶν' ὀλέθριον εἰς ἓνα ἄνθρωπον τὸ φῶς σου τὸ γλυκὺ! Καὶ σεῖς, ἀστέρες μάγοι, οἵτινες τῶσαυτὴν ἐξασκεῖτ' ἐπιρροὴν ἐπὶ τοῦ ἔρωτος, ὧ ἐγερωθῆτε κατὰ μοναρχίας ἄρπαγος τοῦ θρόνου, σχηματίσατε δημοκρατίας τόσας εἰς τὸν οὐρανόν, διότι παρεγνώρισεν ὁ ἥλιος τὰ δικαιώματά σας, διότι ἤρπασεν ὁ ἥλιος τὴν ἐξουσίαν, ἥτις εἰς ἐσᾶς ἀνήκει!

(Ἐξέρχεται).

Φάβιος. Εἶνε τρελλός, ὡς ὄλοι οἱ τρελλοὶ μαζί. Ἀλλὰ ἐκεῖνο ποῦ μὲ κάμνει ν' ἀπορῶ, δὲν εἶνε τόσον ποῦ τὸν βλέπω νὰ ἦνε τρελλός, ὅσον

φουρκίζομαι μ' ἐμένα, νὰ σοῦ εἶμαι τόσο ζῶο, τόσο κτήνος, μπέστιας, κοῦκκος, ποῦ νὰ μὴν ἔμπορῶ . . . (Εἰσέρχεται ἡ Φλόρα).

Φλόρα. Φάβιε !

Φάβιος. Τί ἀγαπᾶτε, κυρία ;

Φλόρα. Ἀκολουθεῖ με.

Φάβιος. Ἄν ἦνε γιὰ μονομαχία, δός τε με καιρὸν νὰ τρέξω ναῦρω δέκα φίλους μου.

Φλόρα. Ἀκολουθεῖ με, σὲ λέγω.

Φάβιος. Μὰ γιατί, γιατί ; . . . Τί εἶσθε καὶ νὰ σᾶς ἀκολουθήσω ; Εἶσθε ἐρωμένη μου, ποῦ μὲ κάνετε νὰ ζηλεύω, ἢ εἶμαι ἐραστής σας ποῦ σᾶς κάνω . . . τίποτε ;

Φλόρα. Ἡ Αὐτῆς Ὑψηλότης ἡ δούκισσα θέλει νὰ σ' ὀμιλήσῃ. Αὐτὴν τὴν στιγμὴν, ἐκεῖ ποῦ ἔγραφε, μὲ διέταξε νὰ ἔλθω νὰ σ' εὔρω.

Φάβιος. Ἡ Αὐτῆς Ὑψηλότης θέλει νὰ μὲ ἔμιλήσῃ, ἐμένα ! Βρὲ γιὰ τὸ Θεό, καὶ τί ἔχει νὰ γενῆ, ἂν τῆς ἔλθῃ νὰ μ' ἐξομολογηθῆ τὸν ἔρωτά της !
(Εἰσέρχεται ἡ δούκισσα κρατοῦσα ἐπιστολήν).

Δούκισσα. Φλόρα, ἐφώνηξες τὸν ὑπηρέτην ;

Φλόρα. Ἐδῶ εἶνε, κυρία.

Δούκισσα (τῇ Φλόρα). Ἄ, καλὰ πῆγαινε νὰ μὲ περιμένῃς ἐκεῖ πέραν σὺ, πῆγαινε (ἡ Φλόρα ἐξέρχεται. Πρὸς τὸν Φάβιον). Τώρα εἴμεθα μόνοι.

Φάβιος. Μάλιστα, κυρία, καὶ δὲν θὰ μὲ εὔρετε ἀχάριστον. Ἐπιθυμῶ νὰ μάθω εἰς τί εἴμπορῶ νὰ σᾶς χρησιμεύσω καὶ νὰ μ' ὀμιλήσετε ἐλευθερά, ἐλευθερά . . . Ἐγὼ εἶμαι ὁ πλεόν συγκαταβατικὸς ἄνθρωπος τοῦ κόσμου, θὰ ἰδῆτε. Δὲν θὰ κοπιᾶσετε πολὺ, διὰ ν' ἀπολαύσετε ἀπὸ ἔμένα ὅ,τι ὀρέγεσθε.

Δούκισσα. Πρέπει, Φάβιε, νὰ μὲ εἰπῆς ἐσὺ κάτι τι, τὸ ὅποιον ἐνδιαφέρομαι νὰ μάθω. Ἀφορᾷ τὴν ὑψηλὴν θέσιν μου καὶ πρέπει νὰ φωτισθῶ ἐπὶ μιᾶς ἀμφιβολίας, ἣτις μοῦ ἐγεννήθη.

Φάβιος. Ἄν δύναμαι νὰ σᾶς εὐχαριστήσω, δὲν ὑπάρχει κάμμιᾶ δυσκολία· διότι ὅσφ ἐπιθυμεῖτε σεῖς νὰ τὸ μάθετε, ἄλλο τόσο ἐπιθυμῶ κ' ἐγὼ νὰ τὸ ἰδῶ.

Δούκισσα. Πάρε αὐτὴν τὴν ἀλυσίδα.

Φάβιος. Μετὰ χαρᾶς, μπᾶ ! τί λόγος ! ἀφοῦ μάλιστα δι' ἐμένα εἶνε πολυτιμοτάτη, ἐπειδὴ εἶνε ἀπὸ τὸ χέρι σας καὶ εἶνε καὶ χρυσῆ. Ἐρωτήσατέ με λοιπὸν, κυρία, λέγετε πιθανόν νὰ εἰπῶ ὅ,τι καὶ ἂν ἔξέρω.

Δούκισσα. Ποῖαν ἀγαπᾷ ὁ Φρειδερίκος ;

Φάβιος. Ἄ ! τί δυστυχῆς φλύαρος ποῦ εἶμαι, κυρία ! Ἐνα πρᾶγμα μόνον δὲν γνωρίζω, καὶ ἔβρεθηκε αὐτὸ νὰ μ' ἐρωτήσετε ;

Δούκισσα. Θὰ σκάσω ! (μεγαλοφώνως) Πῶς εἶνε δυνατόν νὰ μὴ γνωρίζῃς, ἀφοῦ δὲν ἀφίνεις οὐδὲ στιγμὴν τὸν κύριόν σου ἀπὸ κοντά ;

Φάβιος. Μὰ καὶ πῶς θέλετε νὰ τὸ γνωρίζω, ἀφοῦ οὔτε αὐτὸς ὁ ἴδιος δὲν τὸ ξεῦρει ;

Δούκισσα. Δὲν εἶνε δυνατόν νὰ ἦνε τόσο μυστικὸς ὁ ἔρωτος του.

Φάβιος. Καλὰ λοιπὸν, ἐλάτε, πέτε μού το σεῖς, κυρία, καὶ σᾶς ἐπιστρέφω τὴν ἀλυσίδα. Ἐγὼ σᾶς λέγω, καὶ ἂν θέλετε πιστεύετε με, σὲ κάνένα δὲν ἔχει πῆ λέξι, καὶ γελᾷ μονάχος του καὶ μονάχος του κλαίει. Ἄν παίρῃ καὶ κάνένα γράμμα, κανεὶς δὲν βλέπει ποῖος τοῦ τῶδωκε, κ' ἂν στέλῃ καὶ ἀπάντησι, κάνενας δὲν ξεῦρει ποῦ πηγαίνει. Ἄπ' ὅσα ὀποῦ ἔξέρω, πάλι σήμερα ἔμαθα τὰ περισσότερα περὶ τοῦ ἔρωτά του· διότι σήμερα, ἀφοῦ ἐδιάβασε ἕνα γράμμα, τὸ ὅποιον χωρὶς ἄλλο βέβαια ὁ Βαραβᾶς ὄλος κ' ὄλος θὰ ἤλθε καὶ τοῦ τῶφερε, εἶπε ὅτι μιὰ θεῖα καλλονὴ—ἔξέρω γὰρ μὴν εἶνε καὶ θεῖά του ;— τὸν περιμένει ἀπόψε νὰ τὰ ποῦν καὶ νὰ τὰ γλυκοκοκουβεντιάσουν.

Δούκισσα. Τί ; Τί ; Ἀπόψε πρόκειται νὰ ὀμιλήσῃ μὲ τὴν ἐρωμένην του ;

Φάβιος. Μάλιστα, ἀπόψε· ἐκτός ἂν ὁ ἔρωτας τὰ φέρῃ ἀνάποδα καὶ τοὺς ἀναγκάσῃ νὰ μὴ κρατήσουν τὸ λόγο τους.

Δούκισσα (ἰδίᾳ). Ὡ βάσανα ! ἀποθνήσκω ! (μεγαλοφώνως) Θὰ γνωρίζῃς τοῦλάχιστον ποῦ κατοικεῖ, εἰς ποῖον δρόμον, ἢ κυρία αὐτῆ ;

Φάβιος. Αὐτό, μάλιστα κατοικεῖ εἰς τὸ παλάτι.

Δούκισσα. Πῶς τὸ ἔξέρεις ;

Φάβιος. Τὸ ἔξέρω κατὰ συμπερασμόν. Ἀγαπᾷ χωρὶς ἀπιστίαν, λατρεύει χωρὶς ἐλπίδα, ἀπολαμβάνει χωρὶς δουλειά, τέλος πάντων νύκτα ἡμέρα γράφει ὅσα ἕνα τρανὸ βιβλίον μέσα· συλλογίζομαι λοιπὸν καὶ λέγω· ὄλαις αὐταῖς ἢ τρέλλαις θὰ ἦνε τρέλλαις, ποῦ δὲν τῆς βλέπεις ἄλλοῦ, παρὰ μέσα ἔς τὸ παλάτι.

Δούκισσα. Λοιπὸν, ἄκουσέ με. Νὰ προσπαθήσῃς παντοιοτρόπως νὰ μάθῃς ποῖα εἶνε ἡ ἐρωμένη του· ἀπὸ σήμερον νὰ παρατηρῆς καὶ νὰ κατοπτρεύῃς ὅσον εἴμπορεῖς καλλίτερα τὴν διαγωγὴν του· καὶ ἅμα ἰδῆς τίποτε νέον, εἰς πᾶσαν περίστασιν, νᾶρχεσαι ἀμέσως νὰ μ' εὐρίσκῃς. Ἀπὸ τῆς στιγμῆς αὐτῆς σοὶ ἐπιτρέπω νὰ παρουσιάσῃς ἐνώπιόν μου ὅποταν θέλῃς.

Φάβιος. Δηλαδὴ, χάρις εἰς τὴν εὐνοϊάν σας αὐτὴν, γίνομαι ἐπεῖνω ποῦ λένε, ἂν δὲν ἀπατώμαι, ρεφερενδᾶριος ;¹

Δούκισσα. Κ' ἂν θέλῃς νὰ γνωρίζῃς ἀπὸ ποῦ δύνασαι καὶ νὰ ὤφε-

¹ Gentil-homme de placer, se llama, etc.

ληθής και να βλαφθής μεγάλως, άκουσέ με καλά. Από μέρους μου να περιμένης, Φάβιε, πᾶσαν ώφέλειαν, αν με υπηρετήσης καλώς, αλλά και πᾶσαν βλάβην συγχρόνως, αν τολμήσης ποτέ να είπης εις όποιοδήποτε την όμιλίαν μας αυτήν.

Φάβιος. Πιστεύσατέ με, κυρία, θα ήμαι ό πλέον βωδός από όλους τους περιέργους, αν υπάρχουν περιεργοί να ήνε και βωβοί.

Δούκισσα. Πήγαινε τώρα.

Φάβιος. Δούλός σας, κυρία, χαίρετε! (εξέρχεται).

Δούκισσα (μόνη). Ω τρελλή μου ιδέα! όποϊόν τυραννικόν κράτος εξασκείς επ' έμου και ήδυνήθης να μου αφαιρέσης και την θέλησίν μου και την έλευθέραν κρίσιν μου; Τι λοιπόν; τόσην όλίγην εις έμέ αυτήν έμπιστοσύνην έχω, ώστε ν' αφήσω να με καταβάλη κ' ή έλαχίστη ύποψία; Α, όχι! Θα προσενεχθώ όπως άρμόζει εις τό θάρρος μου, και όπως εις την θέσιν μου άρμόζει. Αλλ' οίμοι, οίμοι! δέν είμπορώ να σιωπώ ζηλοτυπούσα, ήδη δε απέκαμα σχεδόν να σιωπώ έρώσα!... Όποια άβεβαιότης! όποια βάσανος! Αυτήν την νύκτα, αυτήν, ενω έγω μαρτύρια μυρία θα ύφισταμαι, εκείνοι θα μεθύωσιν υπό χαράς κ' ευδαιμονίας. "Όχι, ποτέ, δέν γίνεται! Να βλέπωσιν άλλήλους, ένόσω δέν γνωρίζω τίποτε έγώ, τό παραδέχομαι· αλλά εκ των προτέρων γνώσιν έχουσα των συνεντευξέων των, να μη τας έμποδίσω; Δέν τό συγχωρώ εις έμαυτήν. Ω, έλεος, έλεος! ω ουρανέ! διότι, οίμοι, δέν ήμπορώ να σιωπώ ζηλοτυπούσα, ήδη δε απέκαμα σχεδόν να σιωπώ έρώσα!... Δια τής έπιστολής αυτής, την όποϊαν έγραψα προς άλλον σκοπόν. . . Έρχεται. . . "Ας προσπαθήσω ν' αποκρύψω όσα πάσχω.

(Εισέρχεται ό Φρειδερίκος φέρων όλα τα χρεϊώδη προς γραφήν)

Φρειδερίκος. Φέρω έπιστολάς, ευγενεστάτη μοι κυρία, τας όποϊας υποβάλλω προς ύπογραφήν τη Ύμετέρα Ύψηλότητι.

Δούκισσα (ίδια). Θάρρος, πνεύμα, μεγαλοψυχία, όλα την στιγμήν αυτήν μοι είνε χρήσιμα (μεγαλοφώνως). Αφήσατέ τας κατά μέρος, Φρειδερίκε, τας έπιστολάς αυτές, θα τας υπογράψω άργότερα. Τώρα θα επεθύμουν να με χρησιμεύσετε εις άλλο τι, όπερ θα ήνε δι' έμέ πολύ ένδιαφέρον μάλλον.

Φρειδερίκος. Λέγετε, κυρία.

Δούκισσα. Θα επεθύμουν απόψε, ει δυνατόν, απόψε χωρίς άλλο, να εκάμνατε ένα μικρό ταξείδι.

Φρειδερίκος. Απόψε;

Δούκισσα. Μάλιστα.

Φρειδερίκος (ίδια). Ω μαρτύριον.

Δούκισσα. Ίδου και ή έπιστολή, την όποϊαν πρέπει να κομίσητε. Φρειδερίκος. Γνωρίζετε, κυρία, με πόσην προθυμίαν και με ποϊον ζήλον είμαι πάντοτ' έτοιμος, προκειμένου να σās υπηρετήσω. Πιστεύω λοιπόν, ότι δια σήμεραν εξαιρετικώς ή κατάστασις τής υγείας μου μ' επιτρέπει να ζητήσω συγγνώμη και...

Δούκισσα. Δέν δίδω κάμμιαν συγγνώμη. Η άπουσία σας δέν θα ήνε μακρά. Αύριον θα ήσθε πάλιν έδώ. Λάβετε υπ' όψιν σας, παρακαλώ, ότι ούδέν πλέον ούδέν ήττον σās έμπιστευόμαι την φροντίδα περι τής τιμής μου αυτής. Μη με είπητε όχι. Λάβετε την έπιστολήν αυτήν κ' έτοιμασθήτε να αναχωρήσετε άμέσως. Έκ τής έπιγραφής της θα ιδήτε εις ποϊον πρέπει να την έγχειρίσετε και ποϋ όφείλετε να μεταβήτε. Θα με φέρετε κι' άπάντησιν. Χαίρετε! (Εξέρχεται)

Φρειδερίκος (μόνος). Και πώς λοιπόν, Θεέ μου! Αυτήν την νύκτα, ταύτην την πολύαστρον, καθ' ήν ή λατρευτή μου Λάουρα μ' επέτρεψε να τή συνομιλήσω, δέν θα εύρεθή και δι' έμέ εν μόνον άστρόν ευμενές; Α! Τι να πράξω; τί; Και πώς να συμβιβάσω την αγάπην μου με τό καθήκον και την τιμιότητα; (Εισέρχεται ό Φάβιος)

Φάβιος. Δέν σās φαίνεται, κύριε, ότι ή ήμέρα σήμερα είνε πολύ μεγάλη;

Φρειδερίκος. Ό διάβολος σ' έστειλε και 'σένα μπροστά μου μέσ' ες την ώρα! Έλα λοιπόν, τρέχα, πήγαινε να σελώσης δύο άλογα.

Φάβιος. Τι τρέχει; μάς ήλθε κι' άλλο γράμμα; με την φωτιά, ή με τον άέρα;

Φρειδερίκος. Μάλιστα· μου ήλθε άλλη γράμμα.

Φάβιος. Κ' είνε δυσάρεστον, ε; τή μέθοδο την ζεύρομε. Διορθώστε το λιγάκι και θα ένθουσιασθήτε πάλι, όπως τό πρωί. Για ξαναδιαβάστε το μιá φορά μήπως και παύση ή δυσαρέσκειά σας.

Φρειδερίκος. Δέν διάβασα ακόμη ούτε την έπιγραφήν του.

Φάβιος. Διαβάστε το λοιπόν να ιδούμε· μπορεί άλλα να λέγη και άλλα να έβάλατε με νοϋ σας.

Φρειδερίκος. Ας ιδώ τέλος πάντων ποϋ με στέλλουν. . . (παρατηρηρεϊ την έπιγραφήν) Είς τον δοϋκα τής Μαντούης. . .! Έδώ την έπαθα χειρότερα. . . Φαίνεται χωρίς άλλο, θ' ανεγνώρισε τον δοϋκα και δι' αυτού του τρόπου θέλησε να με ειδοποιήση, ότι είν' εν γνώσει του προδοτικού μου τρόπου, δι' αυ τον έδέχθη εις τον οϊκόν μου. Και τρώντι, δέν με είπε με ύφος πειρακτικόν, ότι πρόκειται περι τής τιμής της αυτής;... Ω άνόητός μου κεφαλή! . . . Έξέφυγα τον ένα κίνδυνον, ίνα εις άλλον πέσω.

Φάβιος. Δὲν μὲ λέτε λοιπόν, διωρθώθηκε λίγο τὸ γράμμα;

Φρειδερίκος. Ὅσφ μᾶλλον σκέπτομαι, τὸσον ὀλιγώτερον καταλαμ-
βάνω τί τρέχει.

Φάβιος. Μήπως εἶνε γραμμμένο μὲ ἀριθμούς;

Φρειδερίκος. Μ' ἐσκότισες!

Φάβιος. Λέγω δηλαδή, γιατί 'μπορεῖ νὰ ἦνε σὰν κ' ἐκεῖνο ὁποῦ ἔγρα-
ψ' ἕνας μιὰ φορά . . .

Φρειδερίκος. Ξεύρω κ' ἐγώ;

Φάβιος. Σὰν δὲν ξεύρετε, ἀκούστε τὴν ἱστορίαν νὰ ἰδῆτε. Ἐνας μιὰ
φορά ἔμπορος ὑλοπόλης εἰς τὸ Τλεμεσὲν ἠγάπα μιὰ μεγάλη κυρία.
Εἶχε κ' ἕνα, τὸν καλλίτερό του φίλο, ὁ ὁποῖας ἔμενε εἰς τὸ Τετουάν. Ἡ
κυρία μιὰ μέρα παρεκάλεσε τὸν ἔραστή της νὰ γράψῃ εἰς τὸν φίλον του
νὰ τοῦ στείλῃ ἕναν πίθηκο. Καὶ ἐπειδὴ, καθὼς θὰ τὸ ξεύρετε, οἱ ἔρασταί
εἶνε πάντοτε ἔτοιμοι νὰ κάμουν ὅλα τὰ θελήματα τῆς κυρίας των, ἔγρα-
ψεν ὁ καλὸς σας νὰ τοῦ στείλουν τρεῖς ἢ τέσσαρας πιθήκους, ὥστε νὰ ἐκ-
λέξῃ ἢ φιλενάδα του τὸν καλλίτερο ποῦ θὰ τῆς ἀρέσῃ. Τὸ λοιπὸν —
ἐδῶ εἶνε τὸ νόστιμο — ὁ δυστυχὴς ἔγραψε τὸ τρεῖς ἢ τέσσαρες μὲ
ἀριθμούς· καὶ ἐπειδὴ ἐκεῖ 'ς τὴν Ἀραβίαν τὸ η μοιάζει σὰν ἐννῆα, ὁ φίλος
εἰς τὸ Τετουάν ἐδιάβασε τὸ γράμμα ἔτσι: «ἀγαπητέ μου φίλε· ἐπιθυμῶ
νὰ εὐχαριστήσω πρόσωπόν τι προσφιλές μοι, σὲ παρακαλῶ στείλῃ μου
τὸ ταχύτερον τριακοσίους ἐνενήκοντα τέσσαρας πιθήκους»¹. Τὸ κατ'
ἀρχὰς ὁ κακομοῖρης ἐστενοχωρήθη ἀρκετά, ποῦ διάβολο νὰ εὔρη τὸ ζη-
τούμενον ποσόν! ἀλλὰ κι' ὁ ἔμπορός μας εἰς τὸ Τλεμεσὲν τὰ ἔχασε σὰν
εἶδε ὕστερα ἀπὸ κάμποσαις ἡμέραις καὶ φθάνουν 'μπρὸς 'ς τὸ μαγαζὶ του
μὲ βοή καὶ μὲ κακὸ τριακόσιοι ἐνενήκοντα τέσσαρες πιθήκοι, ὁποῦ κἄνανε
τριακόσαις ἐνενήκοντα τέσσαραις χιλιάδες μαίμουδίστικα καμώματα. Ἄν
σᾶς συμβαίῃ τὸ ἴδιο, διαβάστε τώρα χωρὶς η· διότι, τὸ βλέπετε, τὸ
λέγει καὶ τὸ παραμῦθι ποῦ σᾶς εἶπα, ὁ ἕνας πίθηκος μὲ ἀριθμούς γραμ-
μένος γίνεταί ἑκατὸν τριάντα.

Φρειδερίκος. Νὰ μοῦ δώσῃ τὸ γράμμα αὐτὸ εἰς αὐτὴν τὴν περίστασιν!

Φάβιος. Τέλος πάντων, γὰρ πιθήκους θὰ πρόκηται καὶ 'μποροῦμε νὰ
τοὺς οἰκονομήσουμε.

Φρειδερίκος. Ποῖος, ὦ ποῖος ἐπὶ τοῦ κόσμου εὐρέθη εἰς ταιαύτας
φοβερὰς ἀμφιβολίας;

(Εἰσέρχεται ὁ Ἐρρῖκος)

¹ Ἰσπανιστὶ τὸ ἦ λέγεται ο, ὥστε ὁ ζητῶν τρεῖς ἢ τέσσαρας πιθήκους, ὑποτίθε-
ται ὅτε ἔγραψε 304, ἐξ οὗ τὸ λάθος. Ἑλληνιστὶ δὲν εὔρομεν ἄλλο ἵνα ἀποδώσωμεν
ἐπισπῶδῆποτε, ἔστω καὶ ἀτελῶς, τὴν χάριν τοῦ πρωτοτύπου, ἢ ὅτι τὸ ἡμέτερον χειρό-
γραφὸν ἢ εἰμπορεῖ νὰ ἁμοιάσῃ πρὸς τὸ τουρκικὸν 9 καὶ νὰ γίνουσι οἱ ζητούμενοι 394.

Ἐρρῖκος. Τί ἔχεις καὶ εἶσαι τόσφ τεταραγμένος;

Φρειδερίκος (ἰδία). Δὲν εἰξεύρω τί ν' ἀποφασίσω (μεγαλοφώνως). Ἄ,
καλὰ καὶ ἤλαθε. Σᾶς παρακαλῶ νὰ σᾶς ὁμιλήσω κατὰ μέρος.

Φάβιος (ἰδία). Αὐτὸ πιά δὲν τὸ ὑποφέρω! Νὰ προσέχουν κι' ἀπὸ
'μένα μὴν τοὺς ἀκούσω! Ποῖος εἶδε ξένο νὰ σοῦ ξεφυτρώῃ καὶ νὰ σοῦ
μιλῇ τόσον σιγὰ;

Φρειδερίκος. Λοιπὸν τί λέγετε νὰ κάμωμεν;

Ἐρρῖκος. Πηγαίνομεν εἰς τὸ οἶκόν σου καὶ ἐκεῖ τὰ συμφωνοῦμεν
ἢ ἐπιστολὴ αὐτὴ ἢ ἰδία πιθανῶς θὰ μᾶς διαφωτίσῃ τί νὰ πράξωμεν. Ἄν
ἰδοῦμεν, ὅτι ἔμαθε τὸν μεταμφιεσμένον μου, τότε πιά ἢ ἀπάντησίς μου
θὰ ἦνε νὰ παραιτηθῶ τοῦ παιγνιδίου καὶ νὰ παρουσιασθῶ μὲ τὸν ὄνομά μου.
Ἐὰν δ' ἀπ' ἐναντίας τίποτε δὲν ὑπωπτεύθῃ, τότε πάλιν ἀπάντῶ ἀπόψε
εἰς τὸ γράμμα της καὶ αὖριον τῆς ἐγχειρίζεις τὴν ἀπάντησίν μου.

Φρειδερίκος. Πολυ ὀρθὰ καθὼς τὰ λέτε. Τὸ κατ' ἐμέ, κι' ἂν μόνον
ἐξ αὐτοῦ ὠφελθῶ, νὰ μὴν ἀναχωρήσω σήμερον, νὰ μὴν ἀπουσιάσω, λη-
σμονῶ ὅσα καὶ ἂν ὑπέφερα ὡς τώρα. Καὶ οὕτω πράττων, δὲν παραβαίνω
τοὺς ὅρους τῆς τιμιότητος, διότι τὸ γράμμα εἶνε δι' ὑμᾶς, ἀρκεῖ ὅτι θὰ
σᾶς τὸ ἐγχειρίσω, ἀδιάφορον εἰς ποῖον μέρος εἴσθε καὶ σᾶς ἡῦρα, ἀδιά-
φορον αὐτό!

Ἐρρῖκος. Θὰ ἰδοῦμε καθαρά, ἅμα τὸ ἀναγνώσωμε, τοὺς σκόπους
τῆς δουκίσσης. Πηγαίνωμε σπῆτι μου. (Ἀπομακρύνονται πως)

Φάβιος. Εἶνε ἀνάγκη, κύριε, ἀκόμη νὰ ἔχω ἔτοιμα σελωμένα τὰ δύο
ἄλογα;

Φρειδερίκος. Βέβαια, βέβαια· διότι καὶ ἂν δὲν φύγω, εἶνε ἀπαραί-
τητον νὰ μὲ νομίσουν ὅτι ἔφυγα.

Φάβιος. Κάτι σᾶς βλέπω πάλι χαρούμενο . . . τί τρέχει;

Φρειδερίκος. Ὁ ἔρωσ εἶνε μυστικώτερος ἀφ' ὅ,τι θὰ τὸν ἤθελες.

Φάβιος. Φαίνεσθε πολὺ εὐχαριστημένος.

Φρειδερίκος. Καὶ ἀπορεῖς, ἔ;

Φάβιος. Ἐγώ; καθόλου. . . . Ξεύρω τὸ γιατί.

Φρειδερίκος. Γιατί λοιπόν; γὰρ πέ μου.

Φάβιος. Γιατί θὰ καταλάβατε τὸν ἀριθμὸ καὶ δὲν θὰ σᾶς ζητῶν νὰ
εὔρετε ἑκατοσταῖς πιθήκους..

ΣΚΗΝΗ Β'

(Ἐξέρχεται ὁ Φάβιος)

(Εἰσέρχεται ἡ Λάουρα)

Λάουρα. Ἄ πόσον ἡ ἡμέρα ἤλθις πρόγγεταί πῶρας πῶθητις ἐκπῆ-

δος, πόσον άργεϊ νά δύση! Άλλά ίδου τέλος τὸ φῶς τοῦ Ἡλίου ὑποχωρεῖ πρὸ τῆς νυκτός, ἥτις σιγὰ σιγὰ ἀνοίγει τὰ πτερά της εἰς τὰ σκότη καὶ τὰ ἀνατανύει ὡς πέπλον μελανὸν εἰς τὰς ἐκτάσεις... Ἄ, Φρειδερίκε, ἂν ἦτο τώρα ἡ στιγμή τῆς συνεντευξέως μας, ὅπόσον ἡ θανάσιμος ἀνία μου θὰ εὑρισκεν ἐγγὺς σου ἀνακούφισιν, ἐγγὺς σου καὶ παρηγορίαν!... Ἄλλά τί νὰ σημαίνουν οἱ παράδοξοι ἐκεῖνοι τρόποι τῆς δουκίσσης, διὰ τῶν ὁποίων προσπαθεῖ νὰ συγκαλύψῃ ἀποκρύπτουσα τίς οἶδε ποῖον πείσμα τῆς κρυφόν!... Ἄς μεταβῶ προηγουμένως εἰς τὰ δώματα αὐτῆς, πρὶν ἢ κατέλθω εἰς τὸν κῆπον, ὅπου μὲ καλεῖ ἡ λύπη μου, συνάμα κ' ἡ ἀγάπη μου! Διττὴν ὠφέλειαν θὰ ἔχω οὕτω: πρῶτον μὲν ἡ δούκισσα δὲν θέλει μὲ ζητήσῃ πλέον, ἔπειτα θὰ περισπάσω ὀλίγον καὶ τὰς σκέψεις μου συνομιλοῦσα κἄτι. Ἡ συντροφιά, καὶ ἂν δὲν συντομεύῃ ἀληθῶς τὰς ὥρας, ὅπωςδήποτε τὰς κάμνει νὰ μᾶς φαίνονται πῶς εἶνε ὀλιγώτερον μακρὰ.

(Εἰσέρχονται ἡ Δούκισσα καὶ ἡ Φλόρα, ἥτις κρατεῖ κηροπήγια).

Δούκισσα. Λάουρα, ἐξαδέλφη μου, πῶς δὲν σὲ εἶδα ὄλην τὴν ἡμέραν σήμερον; πῶς οὕτως ἀνταμείβεις τὴν φιλίαν μου;

Λάουρα. Σὰς εὐχαριστῶ, δούκισσά μου, ὅτι εὐηρεστήθητε νὰ παρατηρήσητε τὴν ἀπουσίαν μου. Ἐλαφρά τις ἀδιαθεσία μὲ ἠνάγκασε νὰ μὴ ἐξέλθω καὶ, μολονότι δὲν ἀνέλαβα ἀκόμη ἐντελῶς, εἶπα, προτοῦ νὰ κοιμηθῶ, νὰ ἔλθω ν' ἀσπασθῶ τὴν χεῖρά σας. Καὶ τώρα θὰ ἠρχόμην νὰ σὰς ἐρωτήσω πῶς ἔρασατε.

Δούκισσα. Λυπούμαι, ὅτι ὑπέφερες καὶ διὰ τοῦτο δὲν σὲ εἶδον σήμερον· ἀλλὰ καὶ χαίρω, Λάουρα, πολὺ, ὅτι ἤλθες νὰ μὲ ἴδῃς ἔστω καὶ ἀργά. Σ' ἔχω ἀνάγκην δι' ἀπόψε, Λάουρα, σὲ ἠθελα καὶ ἐπιθυμῶ νὰ ἔμεινες μαζί μου.

Λάουρα. Ἄλλά, καλή μου δούκισσα...

Δούκισσα. Τί ἄλλά; Δὲν ἔμεινες τόσαις φοραῖς μαζί μου ἐκ φιλίας; μείνε καὶ μίαν ἔτι νὰ μὲ ὑποχρεώσης, φίλη μου. Εἶν' ἓνα μυστικόν, ὅπου εἰς ἄλλον, ἐκτὸς σοῦ, δὲν εἰμπορῶ νὰ τὸ εἰπῶ.

Λάουρα (ἰδίᾳ). Ἄλλο πρόσκομμα! Ἄν εἶπω τώρα ὅχι, θὰ παράσχω ὑπονοίας. Θεέ μου, φώτισέ με!

Δούκισσα. Αἶ, λοιπὸν τί λέγεις;

Λάουρα. Λέγω, ὅτι ἀνῆκα εἰς ὑμᾶς κ' εἶμαι προθυμοτάτη πάντοτε νὰ σὰς ὑπηρετήσω.

Δούκισσα (τῇ Φλόρα). Ἄφησέ μας μόνας. (Ἡ Φλόρα ἐξέρχεται). Ἄκουσέ με τώρα, Λάουρα. Ἐμαθα — δὲν εἰξεύρω πῶς νὰ σ' τὸ εἰπῶ — ἔμαθα ὅτι εἰς τῶν ἵπποτῶν ἐκ τῆς αὐλῆς μου ἔλαβεν ἐπιστολήν, διὰ

τῆς ὁποίας μία ἀπὸ τὰς κυρίας τὸν προσκαλεῖ εἰς συνέντευξιν ἀπόψε. Λάουρα (ἰδίᾳ). Τί λέγεις;

Δούκισσα. Τὸν ἵπποτὴν τὸν γνωρίζω· δὲν γνωρίζω ὅμως ποία εἶνε ἡ κυρία.

Λάουρα (ἰδίᾳ). Ἄ δόξα σοι ὁ Θεός!

Δούκισσα. Λοιπὸν ἐπιθυμῶ πολὺ νὰ μάθω ποία ἐκ τῶν κυριῶν μου θὰ τολμήσῃ νὰ ὀμιλήσῃ νύκτα πρὸς ἵπποτὴν ἐκ τῶν παραθύρων, ὅπου βλέπουν πρὸς τὸ δῶμα, παραβαίνουσα τοιοῦτατρόπως τὸ καθήκον της καὶ ἀσεβοῦσα πρὸς ἐμὲ καὶ πρὸς τὴν ἠθικὴν τοῦ παλατίου μου.

Λάουρα. Ἐχετε πολὺ δίκαιον, διότι πραγματικῶς τοιοῦτο σχέδιον εἶνε πολὺ θρασὺ καὶ ἀπρεπές.

Δούκισσα. Δὲν ἀρμόζει ὅμως, οὔτε εἶνε φρόνιμον ἐγὼ ἡ ἰδία νὰ ὑπάγω καὶ νὰ παραμονεύσω ἔξω εἰς τὸ δῶμα. Δι' αὐτό, καλή μου Λάουρα, ἐπειδὴ, καθὼς ἔβαλα μὲ τὸν νοῦν μου ὅλας τὰς κυρίας μίαν πρὸς μίαν, ποία νὰ εἶνε ἀρά γε αὐτὴ ἡ πονηρά, μόνον δι' ἐσὲ οὔτε πρὸς στιγμήν ἠδυνήθην νὰ ὑποθέσω τοιοῦτό τι, δι' αὐτὸ λέγω σὲ ἐξέλεξα καὶ σοὶ ἐκμυστηρεύομαι τὴν ὑπόθεσιν.

Λάουρα. Καὶ τί θέλετε νὰ κάμω;

Δούκισσα. Ἦθελα ἀπόψε κάθε ὥρα, κάθε στιγμή, νὰ καταβαίνης εἰς τὸν κῆπον ὡς ἄγρυπνος φρουρὸς καὶ νὰ προσπαθήσης ν' ἀναγνωρίσης ποία εἶν' ἐκείνη, ἥτις θέλει νὰ προσβάλῃ ἀπόψε τὴν τιμὴν μου! Καὶ μὴ νομίζης, Λάουρα, ὅτι τὸ κάμνω μόνον, ἐπειδὴ ἐπιθυμῶ νὰ μὴ συμβαίνουν ἄτοπα τοιαῦτα, ἀλλὰ θέλω, καὶ πρὸ πάντων τοῦτο, θέλω, νὰ μάθω ποία εἶνε ὅπου ἀγαπᾷ τὸν Φρειδερίκον. — Ἀπερίσκεπτος! εἶπα καὶ τ' ὀνομά του... ἀδιάφορον! — Ἴδου λοιπὸν, καλή μου ἐξαδέλφη, αὐτὴν τὴν χάριν σοῦ ζητῶ.

Λάουρα. Ἄρκει νὰ διατάξετε ἀπέναντι τῆς ἐπιθυμίας, τὴν ὁποίαν ἔχω νὰ σὰς δεῖξω τὸν ζῆλόν μου εἰς ὅλα καὶ νὰ πράττω ὅ,τι δυνατόν νὰ σὰς εὐχαριστήσῃ, τί εἶνε νὰ κατέλθω χιλιάκις εἰς τὸν κῆπον καὶ τὴν νύκτα ὄλην ἔξω νὰ διέλθω! Πάλιν καλὰ θὰ ἦμαι, ἅμα σκέπτομαι, πῶς ἄγρυπνῶ πρὸς χάριν σας.

Δούκισσα. Εἶσαι ἐξαδέλφη μου καὶ φίλη μου συγχρόνως, Λάουρα· καὶ φρόνησιν καὶ πνεῦμα ἔχεις ἀρκετόν· σοὶ ἐμπιστεύομαι, ὡς βλέπεις, τὴν τιμὴν μου καὶ τὰ κρύφια αἰσθήματά μου. Κάμε πλέον ὅπως ἐννοεῖς. Ἐγὼ δὲ θὰ φροντίσω ἡ εὐγνωμοσύνη μου νὰ ἦνε ἴση πρὸς τὴν ἀφοσίωσίν σου πάντοτε.

(Ἐξερχομένης τῆς Δουκίσσης, μόνῃ ἡ)

Λάουρα. Θεέ μου, σῶσέ με! Πόσαι συνάμα σκέψεις εἰς τὸν νοῦν μου

έρχονται και συνενούνται σωρηδόν και αναμιξ, εις τρόπον ὥστε ἀγνοῶ ποίαν νὰ βασανίσω πρώτην! Πλὴν διατί και τόσο νὰ ταράττωμαι; Καλλίτερον νὰ παύσω μεριμνῶσα και ἀφήσω κατὰ μέρος πᾶσαν σκέψιν, ἕως οὐ ἰδῶ τὸν Φρειδερίκον κι' ὀμιλήσω μετ' αὐτοῦ. Ἐκ τῆς φωνῆς του, ἐκ τῶν λόγων του, εὐθὺς θὰ ἐννοήσω ἂν μὲ ἀπατᾶ, ἢ ἂν πιστός μοι μὲνη. Ὡ κῆπε μυρωμένε, χλοερὰ πατρίς τοῦ ἀπριλίου, ὄν μόνον, αὐτὸν μόνον τῆς ἀνοιξέως σου βασιλέα και Θεὸν ἀναγνωρίζεις! Ἰδέ με, ἐγώ, ἐγώ ποῦ ὑπελόγιζα νὰ ἔλθω εἰς τὰ ὄροσερὰ και μαλακά σου χόρτα νὰ ἐμπιστευθῶ τὸ μυστικόν τῆς νέας μου καρδίας, εἰς τὰς βρύσεις και τὰ ἄνθη σου, ἰδέ με, ἔρχομαι ἄκουσα, καταβεβαρημένη ὑπὸ θλίψεως, ν' ἀνακαλύψω ποία εἶνε ἢ προδότις, ἢ παραίτιος τσοαύτης τῆ καρδία μου ζηλοτυπίας γεννηθείσης, ἢς αἰσθάνομαι νὰ καιοῦν αἱ πληγαὶ ἀκοιμητοί! (Ἀκούεται κρότος πρὸς τὸ μέρος τῶν κιγκλιδῶν) Αὐτὸ εἶνε τὸ σύνθημα ἀπὸ τὴν θύραν. Ποίαν αἰσθάνομαι συγκίνησιν και τρέμω ὄλη. Ἀλλὰ και τί φοβοῦμαι; ὅποταν ἡ ζηλοτυπία μου προστατεύει τὸν ἔρωτά μου; Ποῖος εἶνε;

(Φαίνεται ὁ Φρειδερίκος ἐρχόμενος ἐκ τοῦ παραθύρου)

Φρειδερίκος. Διατί ἔρωτᾶς ποῖος εἶνε, ὠραία μου Λάουρα; Μήπως θέλεις τὴν ἄκραν ἐμπιστοσύνην μου νὰ διαδεχθῆ ἡ ἀνησυχία; Και ποῖος ἄλλος θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ ἦνε, πλὴν ἐμοῦ;

Λάουρα. Μὴν ἐκπλήττεσαι και μὴ παραπονῆσαι, ὅτι δὲν σε ἀνεγνώρισα, ἀφοῦ σύ τόσο ἐγίνες διάφορος ἀφ' ὅ,τι σε ἐφανταζόμην.

Φρειδερίκος. Τί λέγεις, Λάουρα;

Λάουρα. Ἡ δούκισσα μὲ παρήγγειλε νὰ περιμένω ἐδῶ εἰς αὐτὸ τὸ παράθυρον, διὰ νὰ ἰδῶ μὲ ποίαν θὰ ἔλθῃς νὰ ὀμιλήσῃς· ἐκ τούτου ὑποθέτω φυσικώτατα, ὅτι δὲν ἐτήρησες πολλὴν ἐχεμυθίαν και θὰ εἶνε δυσηρεστημένη βέβαια.

Φρειδερίκος. Δι' ὄνομα Θεοῦ, ὦ Λάουρα, ἀγαπητῆ μου Λάουρα, μὴ μ' ὑποπτεύησαι καθόλου. Νὰ μ' ἀφανίσῃ ὁ Θεός, νὰ μὲ φονεύσῃ κεραυνός, ἐὰν τὴν ἐλαχίστην λέξιν ἀφῆκα νὰ διαφύγῃ τῶν χειλέων μου, ὑποδεικνύων ἀμυδρῶς τὸ μυστικόν μου. . . . Κ' ἵνα μεταπεισθῆς ἀμέσως, δὲν σ' ἀρκεῖ και μόνον νὰ σκεφθῆς, ὅτι εἰς σε ἀνέθηκεν ἡ δούκισσα τὴν ἐντολήν της ταύτην; Και πῶς θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ σε εἶπῃ νὰ παραμείνης δι' ἐμὲ ἐδῶ, ἀφοῦ ἐμὲ μὲ θεωρεῖ ἀπόντα ἀπόψε;

Λάουρα. Ἄς εἶνε, δικαιολογεῖσαι ὡς πρὸς αὐτό. Τί θὰ εἶπῃς ὅμως ἂν ἀκούσῃς, ὅτι ἡ δούκισσα ἀνησυχεῖ νὰ μάθῃ ποία εἶν' ἡ ἀγαπῶσά σε;

Φρειδερίκος. Κ' ἂν ὑποθέσωμεν ἀκόμη ὅτι μεριμνᾷ και δι' αὐτό, ὅποῦ δὲν τὸ πιστεύω, τὸ κάμνει, ἐπειδὴ αὐτὴ ἐνδιαφέρεται δι' ἑαυτήν, και ὄχι δι' ἐμὲ. Και ἐπὶ τέλους, τί μ' αὐτό; ἡ νίκη σου θὰ ἦν' ἐνδοξο-

τέρα! και βέβαια, διότι δὲν ὑπάρχει νίκη ὅπου δὲν ὑπάρχει και ἐχθρὸς νικώμενος. Ποῦ τὰ ἀφίνεις ὅμως τὰ ἴδικά μου τὰ παράπονα, τὰ πολὺ πλέον βάσιμα; Ἐδῶ δὲν πρόκειται περὶ ὑποψιῶν ἀπλῶν, ἀλλ' εἶν' ἀλήθεια πικρά. Δὲν εἶν' ἀλήθεια λοιπὸν πῶς ὑπανδρεύεσαι;

Λάουρα. Δὲν ὑπανδρεύομαι ἐγώ, ἡ δυστυχία μου!

Φρειδερίκος. Ἄ! ὅταν ἀγαπᾷ τις ἀληθῶς, τὰ πάντα τὰ ὑπερnikᾷ.

Λάουρα. Εἶν' ἀληθές· ἀλλ' ὅταν ἀγαπᾷ τις ἀληθῶς κι' ὅ,τι νὰ κάμῃ τρέμει. . . .

Φρειδερίκος. Λοιπὸν διατί μ' ἔγραψες πῶς προτιμᾷς νὰ ἀποθάνῃς, ἢ νὰ μ' ἀρνηθῆς; και μ' εἶπες νὰ σε φέρω τὴν εἰκόνα μου, ἀντὶ τῆς ἰδικῆς σου;

Λάουρα. Δὲν εἶχε παρουσιασθῆ ἀκόμη τότε, Φρειδερίκέ μου, τὸ ἄτοπον αὐτό, ποῦ τώρα μᾶς παρουσιάζεται.

Φρειδερίκος. Τί δικαιολογία εἶν' αὐτά; Ἄχ, Λάουρα, ἐὰν ἐλήφθῃ πλέον ἡ ἀπόφασις, τί χάνεις οὕτω μετ' ἐμοῦ τοὺς λόγους και τὸν χρόνον σου; Νά, πάρε τὴν εἰκόνα μου, πάρε τὴν, ποῦ τὴν ἔφερα ἐπάνω μου, τὸ βλέπω, διὰ νὰ ἦνε μάρτυς τῆς ζηλοτυπίας μου. Εἶνε τὸ δέσιμόν της ἀπαράλλακτον πρὸς τὸ τῆς ἰδικῆς σου, ἦν μοι ἔστειλες, ὅταν ἡ τύχη μ' ἐμεῖδία κάπως. Μὴ δυνάμενος νὰ σ' ἀποδώσω τὴν αὐτὴν χαρὰν, ὅσην ἐγὼ ἠσθάνθη, ἐπεζήτησα τοῦλάχιστον νὰ εἶνε ὁμοίωτάτον τὸ πλαισιόν της. Λάβε τὴν, σε λέγω μόνον δέ, ἐὰν τυχὸν ὑπανδρευθῆς, νὰ μὴ τὴν βλέπῃς, διότι, ἂν και ἦνε ζωγραφία ἄψυχος, ἀρκεῖ νὰ σ' ἀναφέρῃ αὐστηρὰ τὴν προδοσίαν σου.

Λάουρα. Εἰς ἐμὲ τοιαῦτα λέγεις, Φρειδερίκε; . . . Ἄ, κύτταξε, θαρρῶ ἀκούω βήματα ἔς τὸν δρόμον.

Φρειδερίκος. Ἄ, Λάουρα, θὰ εἶχες χωρὶς ἄλλο νὰ μὲ εἶπῃς τι εὐχάριστον, διότι διεκόπη.

Λάουρα. Ναί, ἤθελα νὰ σε εἶπῶ, ὅτι θὰ σε λατρεύω πάντοτε. Εἰς σε θ' ἀνήκω ἐσσεὶ και σοὶ τὸ λέγω, νά!

Φρειδερίκος. Ὡ, ἄς ἔλθῃ τώρα ὅστις θέλει. . . . (βλέπει ἔξω) Ὅχι. . . ἔστρεψαν ἄλλοῦ. . . πηγαίνουν.

Λάουρα. Ἐν τούτοις, Φρειδερίκέ μου, πρέπει νὰ κλείσω τὸ παράθυρον αὐτό και μόνον σε εἰδοποιῶ, ὅτι κατοπτεύομεθα ἀπὸ πολλοὺς.

Φρειδερίκος. Εὐκόλως, μὴ σε μέλη, ματαιώνομεν ὄλας των τὰς ἐπιτηρήσεις.

Λάουρα. Πῶς; τίνι τρόπῳ;

Φρειδερίκος. Αὐριον θὰ σε γράψω μίαν μέθοδον συμβολικὴν, μὲ τὴν ὅποιαν θὰ δυνάμεθα νὰ ὀμιλοῦμεν φωνακτὰ ἐνώπιον ἀπάντων και

χωρίς κανείς να εμπορή να καταλάβη πώς συνεννοούμεθα.

Λάουρα. Λοιπόν θα είνε μυστικά και φωνακτά;

Φρειδερίκος. Κύτταξε μόνον σύ να ήσαι μόνη και κατάμονη, όταν θα αναγνώσης την επιστολήν μου.

Λάουρα. Μείνε ήσυχος. Και τώρα, χαιρε!

Φρειδερίκος. Φίλη μου, υγίαινε!

Λάουρα. Ω έρωσ! τί σοι αποτίνω ακριβά.

Φρειδερίκος. Ω Λάουρα, ω μη λησμόνει τί μοι χρεωστείς.

[Τέλος της πρώτης «Ημέρας»]

ΤΟ ΑΝΟΣΙΟΥΡΓΗΜΑ ΤΟΥ ΠΑΠΑ-ΝΙΚΑ

ΔΙΗΓΗΜΑ

Γενικός αναβρασμός επεκράτει εις την κωμόπολιν Α... επί ταῖς επικειμέναις δημοτικαῖς ἐκλογαῖς. Εἰξεύρετε δὲ τί σημαίνουν διὰ τὴν Ἑλλάδα ἐκλογαὶ ἐν γένει! Οὐχὶ ἀπλῆ καὶ τυπικὴ προχείρισις ἀρχόντων, ἢ κοινοβουλευτικῶν ἀντιπροσώπων, ἀλλὰ λυσσώδης ἀγὼν φιλοπρωτίας, μικροσυμφερόντων καὶ παντοίων ὑπολογισμῶν. Ἐκάστη διακήρυξις ἐκλογῶν ἐν Ἑλλάδι εἶναι ἀσφαλὲς προμῆνυμα ἐκατόμβης θυμάτων.

Πολλαὶ ἡμέραι ὑπελείποντο μέχρι τῶν ἐκλογῶν καὶ ὁμως ἡ ἀγαθὴ κωμόπολις Α... ὠμοίαζε πρὸς κοχλάζον ἠφαίστειον εἰς τὰς παράμονας τῆς ἐκρήξεώς του, πρὸς ὑπερμεγέθη ὄγκον εὐφλέκτου ὑλικοῦ ἀναμένοντος τὸν σπινθῆρα. Ἐπρεπε νὰ ἦναι τις τυφλός, ἵνα μὴ ἀντιληφθῆ ὅτι ὁ σπινθὴρ ἀπὸ ὥρας εἰς ὥραν ἐμελλε νὰ λάμψη.

Β'

Ὁ ἀγαθὸς Παπα-Νίκας, ὁ ἀπὸ τριακονταετίας ἐφημέριος τῆς κωμοπόλεως ἐνόει τὸ ἀκροσφαλὲς τῆς θέσεως τῶν πραγμάτων. Ἐφρικία ὁ ἐνάρετος γέρον, ἀναλογιζόμενος τὰς συνεπειὰς ἐνδεχομένης μεταξὺ τῶν δύο μερίδων συγκρούσεως. Ἠγάπα τοὺς συγχωρίους του, ὡς ἴδια τέκνα του, ὡς ὁ ποιμὴν τὸ ποίμνιόν του. Καὶ πῶς νὰ μὴ τοὺς ἀγαπᾷ, ἀφοῦ ὀλόκληρος ὁ βίος του σχεδὸν διέρρευσε μεταξὺ αὐτῶν, ἀφοῦ ἐβάπτισε τοὺς πλείστους αὐτῶν μὲ τὰς ἰδίας του χεῖρας, ἠλόγησε τοὺς γάμους των, ἔψαλε τὰς τελευταίας νεκρικὰς δεήσεις πρὸ τοῦ τάφου τῶν γεννητόρων των;

Ὡ! ποσάνικς κατὰ τὰς τελευταίας ταύτας ἡμέρας ἐπεχείρησε νὰ μολάξῃ διὰ χριστιανικῶν παραινήσεων τὰς ἐκτραχυνθείσας καρδίαις τῶν! Ἄλλὰ πῶς ἤκουον ἐκεῖνοι, τυφλοὶ ἐκ τοῦ ἐκλογικοῦ ἀναβρασμοῦ! Ἄμ-

φότεραι αἱ μερίδες ἐνόμιζον ἐν τῇ παραλόγῳ ἐμπαθείᾳ των, ὅτι ὠμίλει μεροληπτικῶς ὑπὲρ τῆς ἐτέρας. «Τί θέλεις, Δέσποτά μου, πῶς ἀνακατῶνεσαι ὅς τῆς ἐκλογαῖς;» ἔλεγον καὶ τοῦ ἔστρεφον τὰ νῶτα. Πανταχόθεν ἀπεπέμπετο σκαιῶς καὶ ἐποτίζετο ποτήρια πικρίας καὶ ἀπογοητεύσεως. «Θέλεις λοιπὸν νὰ σταυρώσουμε τὰ χέρια νὰ μᾶς βαροῦνε οἱ ἄλλοι, παπούλη», ἀπήντων οἱ κάπως ἀνεπτυγμένοι καὶ συντηρητικοί.

Ἄλλ' ὁ Παπα-Νίκας δὲν ἐδυσανασχέτει τόσον διὰ τὴν ἀπότομον συμπεριφορὰν των, ὅσον διότι ἔβλεπε ματαιουμένας τὰς πρὸς εἰρήνευσιν τοῦ ποιμνίου του προσπαθείας του. *Τὰ ἀπολωλὸτα πρόβατα οὐκ ἐδούλορτο συνίεσθαι.* Καὶ αὐτὸ ἦτο τὸ λυπηρότερον καὶ οὐχὶ αἱ σκαιαὶ ἐκφράσεις των *ἐξέκλιαν* καὶ *ἠχρειώθησαν*, *εἶχον ὄτα* καὶ *δὲν ἤκουον*. Τί λοιπὸν νὰ γίνῃ πρὸς ἀποτροπὴν τῆς ἐπαπειλουμένης συμφορᾶς; Διότι βεβαίως, ὅπως ἔβαινον τὰ πράγματα, ἡ κωμόπολις Α... θὰ ἠρίθμει θύματα ἐντὸς ὀλίγου.

Γ'

Τὴν δειλὴν τῆς Κυριακῆς, ὀκτῶ πρὸ τῶν ἐκλογῶν, ἡ κωμόπολις ἦτο ἀνάστατος.

Ὁ ἀπὸ τοσοῦτου χρόνου κοχλάζων ἐκλογικὸς ἐρεθισμὸς εὔρεν ἤδη διέξοδον. Ἡ ῥῆξις ἐπῆλθε δεινὴ, ἀκατάσχετος, ὡς ὑετὸς ἐν ἀτμοθαρεῖ ἀτμοσφαίρᾳ.

Αἱ δύο πολιτικαὶ μερίδες συνεπλάκησαν ἔξωθεν τοῦ ἐπὶ τῆς μικρᾶς πλατείας καφενεῖου. Ἀφορμὴ ὑπῆρξε φανατικοῦ ἀντιθέτου σύριγμα, καθ' ἣν στιγμὴν διήρχετο μικρὰ διαδήλωσις τῆς ἐτέρας μερίδος.

Τὰ ἐμβατήρια τῆς πάλης ἦσαν αἱ οἰμωγαὶ τῶν γυναικῶν καὶ αἱ ἄγρια κραυγαὶ καὶ βλασφημίαι τῶν μαχητῶν. Ὡς ὄπλα δὲ οἱ ἐπὶ τοῦ ἐδάφους λίθοι, αἱ ἀνά χεῖρας βαρεῖαι ράβδοι καὶ τὰ εἰς τὰ θυλάκια καὶ τὴν ὀσφύν ἐγχειρίδια καὶ πιστόλια παντὸς εἶδους καὶ μεγέθους.

Τὸ αἷμα ἤρχισε νὰ ρέῃ...

Κεφαλαὶ ἠνεώγησαν ὑπὸ τοὺς ἀνταλλασσομένους ραβδισμοὺς καὶ λιθοβολισμοὺς. Σάρκες ἀνθρώπινοι ἐσχάσθησαν διὰ τῶν ἐγχειρίδιων καὶ μολυβδίνων σφαιρῶν.

Ἦτο πλέον ἀληθὴς μάχη.

Καὶ τὸ κακὸν ἐπετείνετο. Διότι νέοι μαχηταί, ὄλονεν προσερχόμενοι ἐπίκουροι εἰς ἐκατέρας τὰς μερίδας, ἔρριπτον ἔλαιον εἰς τὴν πυρὰν.

Ἡ κωμόπολις εἶχεν ἐρημώσει.

Οἱ μὴ λαβόντες μέρος εἰς τὴν συμπλοκὴν ἐκ τῶν κατοίκων εἶχον ἐγκλεισθῆ εἰς τοὺς οἴκους των, οἱ δὲ ἐντεταλμένοι τὴν τήρησιν τῆς τάξεως χωροφύλακες ἐξηφανίσθησαν ὡς διὰ μαγείας.

Τὰ γυναικόπαιδα τῶν μαχομένων σπεύδοντα ἐκ τῶν πέριξ ὁδῶν ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης, ἐκόπτοντο, κραυγάζοντα ἀπελπιστικῶς καὶ θρηνοῦντα.

Ὅποιον ὄντως ἀλγεινὸν θέαμα!

Δ'

Ἐπὶ τοῦ Νάρθηκος τοῦ παρακειμένου Ναοῦ ἴσταται γέριον ἱερεὺς πολὺς καὶ σεβάσμιος, θεώμενος μετ' ὀδύνης καὶ ἀπελπισίας τὴν αἱματηρὰν σκηνήν. Εἶναι ὁ Παπα-Νίκας. Εὐρίσκειτο ἐντὸς τοῦ Ναοῦ, ψάλλον τὰς εὐχὰς τοῦ ἑσπερινοῦ, ὅτε ἤκουσε τὰς κραυγὰς καὶ τοὺς πυροβολισμοὺς καὶ ἐξῆλθεν ὅπως ἴδῃ τί τὸ ἀπαίσιον συνέβαινε. Φέρει ἐφ' ἑαυτοῦ ἔτι τὰ ἱερά ἄμφια τῆς τελεστίας. Ὁχρὸς καὶ τρέμων γονυπετεῖ καὶ συνεχῶν τὰς χεῖρας ἱκετευτικῶς πρὸς τὸν οὐρανόν, προφέρει λόγους χριστιανικούς, λόγους ἀγίους! Εὐρίσκειται σχεδὸν ἐν μεταρσιώσει. . .

Καὶ ἡ συμπλοκὴ ἐξακολουθεῖ ἀγρία, αἱματηρά.

Αἴφνης τὸ πρόσωπόν του καταυγάζει ἀγγελικὴ αἴγλη. Ἐγείρεται ἀποτόμως, κάμνει τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ, ψιθυρίζων: «Ὁ Θεὸς βοήθης» καὶ εἰσέρχεται δρομαίως ἐντὸς τοῦ Ναοῦ. . . . .

Ὁ Παπα-Νίκας ἐξῆλθεν ἤδη εἰς τὴν ὁδὸν ἀσκεπῆς, κρατῶν δι' ἀμφοτέρων τῶν χειρῶν τὸ χρυσοῦν δυσκοπότερον μὲ τὴν ἀγίαν μετάληψιν, λαμπυρίζον ὑπὸ τὰς ἀκτῖνας τοῦ κάτω μακρὰν δύνοντος Ἡλίου. Τὸ πρόσωπόν του εἶναι λευκότερον τῆς ἐπὶ τῶν ὤμων του λευκῆς φελώνης. Μὲ βῆμα βραδύ ἀλλ' ἀκραῖον διευθύνεται ἐμπρὸς πρὸς τὸ κέντρον τῆς συμπλοκῆς.

Τὸν διέκριναν ἤδη τινὲς καὶ ἔστησαν ἀναυδοί.

— «Ἡ ἀγία κοίτωνία, μωρὲ παιδιὰ», κάποιος φωνάζει καὶ ῥῆγος διατρέχει ἀπάντων τὰ σώματα.

Ἀποκαλύπτονται, κλίνουσι τὴν κεφαλὴν, καὶ μετ' εὐλαθείας φωνοῦντες «Μνήσθητί μου Κύριε», ποιῶσι τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ, καὶ ὑποχωροῦσι περιδεεῖς. . .

Ἐνῶ ὁ Παπα-Νίκας ἐξακολουθεῖ νὰ βαδίζῃ ἐμπρός, ψιθυρίζων μὲ διακεκομμένην φωνήν: «Συγχώρησάν με, Θεέ μου, διὰ τὸ ἀνοσιούρημά μου».

Λεωνίδας Κανελλόπουλος.

ΓΥΝΑΙΚΕΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΙΣ ΕΝ ΑΜΕΡΙΚΗ

Τὸ ἀμερικανικὸν περιοδικὸν Forum ἀφιερῶι τὸ ἡμίσιον τοῦ τελευταίου ἀριθμοῦ του, τοῦ μηνὸς Σεπτεμβρίου, εἰς συζήτησιν περὶ «τῶν σημερινῶν προβλημάτων τῆς ἐκπαίδευσεως». Ἐκ τῶν περὶ τὴν συζήτησιν ταύ-

τὴν περιστρεφόμενων ἄρθρων τὰ μάλιστα ἐνδιαφέροντα εἶνε τὰ «περὶ ἀνωτέρας παιδείσεως τῶν γυναικῶν» ὑπὸ τῆς δεσποινίδος Ἀλίκης Πάλμερ, καὶ τὸ περὶ «ὕλικῶν προσκομμάτων εἰς τὴν διδασκαλίαν τῶν νεανίδων», ὑπὸ τῆς δεσποινίδος Καρλόττας Πόρτερ. Ἡ μὲν Πάλμερ λέγει ὅτι ἐν τῇ Δύσει, ἄρρενα καὶ θήλεα ἤδη ἐκπαιδεύονται ὁμοῦ, ἐνῶ ἡ Ἀνατολὴ ἐμμένει εἰς τὸν διαχωρισμὸν τῶν δύο φύλων. Τρία εἰσὶ συστήματα, καθ' ἃ αἱ γυναῖκες ἐκπαιδεύονται ἐν ταῖς Ἠνωμέναις Πολιτείαις: πρῶτον ἐκπαίδευσις ὁμοῦ τῶν δύο φύλων, δεύτερον λύκεια θηλέων, καὶ τρίτον τὸ κατὰ προσκόλλησιν σύστημα (annex). Ὑπάρχουσι ταῦν 50,000 γυναικῆς ἐν ταῖς Ἠνωμέναις Πολιτείαις τυγχάνουσαι πανεπιστημιακῆς παιδείσεως. Περὶ τῆς ὁμοῦ τῶν δύο φύλων ἐκπαίδευσεως λέγει:

«Ὅτε ἅπαξ ἀφυπνίσθη ὁ ἱπποτικὸς πόθος ὅπως δίδωται εἰς τὰς νέας ἐξίσου καλὴ ἐκπαίδευσις ὡς εἰς τοὺς ἀδελφούς των, οἱ λαοὶ τῆς Ἑσπερίας Ἀμερικῆς ἐφήρμοσαν τὴν ἀρχὴν ταύτην ἀπαρεγκλίτως. Ἀπὸ τῶν κήπων τοῦ Φρέβελ μέχρι τῆς ἐπὶ διδασκαλίᾳ τῆς φιλοσοφίας παρασκευῆς, αἱ πρὸς παιδείην εὐκαλίαι εἶναι ἤδη πράγματι αἱ αὐταὶ διὰ τε τοὺς ἄνδρας καὶ διὰ τὰς γυναῖκας. Ὁ ὀλικὸς ἀριθμὸς τῶν λυκείων, ἐν οἷς διδάσκονται τέχνη καὶ ἐπιστήμαι καὶ ἅτινα ἔχουσι τὸ προνόμιον νὰ ἀναγορεύωσι διδάκτορας, ἀνέρχεται εἰς 389 κατὰ τὰς ἐν Βασικτικῶν ἐκθέσεις τοῦ 1888. Ἐκ τούτων τὰ 237, ἤτοι σχεδὸν τὰ δύο τρίτα, εἶναι μικτὰ ἄρρενων καὶ θηλέων ὁμοῦ σπουδάζοντων».

Ἐκ τῶν λυκείων τέσσαρα ἐκπαιδεύουσι δισχιλίαις μαθητρίαις, καὶ προικίζονται ὑπὸ τοῦ κράτους ἐτησίως διὰ 60,000,000 φράγκων. Ἄλλ' εἶναι καὶ ἕτερα 207 λύκεια θηλέων, ἐν οἷς φοιτῶσιν 25,000 μαθήτριά. Εἰς τὰ μικτὰ ἐκπαιδευτήρια ἢ μαθήτρια διαίτῃται κατὰ τὸ δοκοῦν, καὶ ἀκολουθεῖ τὰς σπουδὰς τῆς κατὰ μέθοδον ὅλως ἰδίαν, μεταβαίνει ὅπου θέλει, φοιτᾷ ἐφ' ὅσον εὐαρεστεῖται καὶ μόνον εἰς ἐξετάσεις εἶναι ὑπόχρεως ὅπως τύχῃ διδακτορικῶν διπλώματος. Αἱ ποικιλίαι αὐταὶ τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ συστήματος τοῦ νέου κόσμου ἀποτελοῦσι τὸ διδακτικώτατον πείραμα, ὅπερ ὁ κόσμος ἄχρι τοῦδε εἶδε, μεχρισοῦ ἀποφασισθῶσι τινὲς αἱ ἄρισται μέθοδοι τῆς γυναικείας παιδείσεως. Τὸ πείραμα δὲν συνεπληρώθη εἰσέτι, καὶ ἡ ἐνεστῶσα στιγμή εἶναι εἰσέτι χρόνος προσδοκίας. Τῆς μὲν Πόρτερ τὸ ἄρθρον εἶναι λίαν διαφόρου χαρακτήρος. Ὑποστηρίζει ὅτι ὁ πλοῦσις ἀμερικανὶς κόρη εἶναι ἀθλῶς ἀσθενικῆ. Τραχύ τι μάθημα ρίπτει αὐτὴν κάτω μὲ κεφαλαλίαν ἢ ἀναλύει αὐτὴν εἰς πλήμμυραν δακρύων. Καταλαμβάνεται ὑπὸ ὑστερικῶν ἐπὶ τῇ θέᾳ ἐνός ποντικοῦ καὶ πάντοτε ἀποφεύγει βαρείας μελέτας ἐπὶ τῷ λόγῳ ἀτελοῦς ὑγείας. Τὸ ἀξιολήρητον τοῦτο προϊόν τοῦ ἀμερικανικοῦ πολιτισμοῦ μεγάλως ὀφείλεται, διατείνεται ἡ μὲν Πόρτερ, εἰς τὸν βλακῶδη τρόπον, καθ' ὃν αἱ νέαι ἐνδύονται. Ἐὰν παῖς τις περιεβάλλετο σφιγκτὸν καὶ σκληρὸν στηθόδεσμον, βαρείας ἐσθῆ-

τας ἐπικαθημένας ἐπὶ τῆς γαστέρος καὶ ἐπὶ τῶν νῶτων, ἐὰν ἐξήρχετο μὲ ψυχρὸν χειμωνώδη καιρὸν φέρων λεπτὰ σανδάλια, φλανέλλας μὲ βραχείας χειρίδας, καὶ τεμάχιον ἐριούχου κλεῖον ἐρμητικῶς τὸν λαιμὸν καὶ ἀφίνον ἐκτεθειμένον τὸ μέγιστον μέρος τῶν βραχιόνων καὶ τοῦ λοιποῦ σώματος, εἴτα ἐπιστρέφων οἴκοι ἐκάθητο παρὰ θερμάστραν καὶ κατεβρόχιζε σακχαρωτά, ἰσχυρὸν καφρὲν καὶ πλακοῦντας, θὰ ἦτο ὃν ἐπίσης ἀσθενικὸν καὶ ἄθλιον ὡς ἡ ἀδελφὴ του. Αἱ κόραι ζῶσιν ἐν τύρβῃ διεγέρσεως, ἐν μέσῳ ἐσπερίδων, χορῶν κλπ. Ἐτέρα πηγὴ ὀλέθρου τῶν πλουσίων νεανίδων τῆς Ἀμερικῆς, κατὰ τὴν ἀρθρογράφου, εἶναι ἡ υπερβάλλουσα τρυφερότης καὶ θωπεΐα αὐτῶν ἐκ μέρους τῶν γονέων των, οἵτινες κολακεύουσι πᾶσαν ἰδιοτροπίαν αὐτῶν, ἐνῶ ἀπὸ τῶν υἱῶν των μόνον ἀπεκδέχονται συναίσθησιν εὐθύνης καὶ καθήκοντος.

Πλάτων Ε. Δρακούλης

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ — ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ

Μὲ τὸν Ὀκτώβριον ἀπέρχονται μὲν αἱ χελιδόνες, ἐπανέρχονται ὅμως οἱ φοιτηταὶ καὶ ἀνοίγει τὸ Πανεπιστήμιον. Ἡ κίνησις ἐκ τούτου εἶνε πάντοτε ζωηρά, ἀλλ' ἐφέτος αὐτὴ ἦν ζωηροτέρα εἰς τοὺς ἐπιστημονικοὺς κύκλους, διότι ἀνεκινήθη τὸ ζήτημα τὸ αἰωνίως ἀνανεούμενον τοῦ ὀριστικοῦ ὀργανισμοῦ τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου καὶ τοῦ προσδιορισμοῦ τῶν ἐδρῶν κατ' ἐρώτησιν τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας. Καὶ συνήλθον μὲν αἱ σχολαὶ καὶ ἐπανελημμένως συνεζήτησαν τὸ θέμα, ἀλλ' εἰς οὐδὲν ὀριστικῶς μέχρι τοῦδε κατέληξαν. Κατὰ τὸ ἐκδοθὲν πρόγραμμα τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου σήμερον ἐν αὐτῷ διδάσκουσι 52 καθηγηταὶ καὶ 72 ὑφηγηταί. Ἐκ τούτων δ' ἡ μὲν θεολογικὴ σχολὴ ἀριθμεῖ τέσσαρας καθηγητὰς καὶ ἑξ ὑφηγητὰς, ἡ νομικὴ δέκα καθηγητὰς καὶ δεκαεπτὰ ὑφηγητὰς, ἡ ἰατρικὴ δεκαεξ καθηγητὰς καὶ τριακοντατριεὶς ὑφηγητὰς καὶ ἡ φιλοσοφικὴ εἴκοσι δύο καθηγητὰς καὶ δεκαεξ ὑφηγητὰς· ἀλλὰ πολλαὶ τῶν ἐδρῶν εἰσι κεναὶ καὶ πολλὰ μαθήματα οὐδόλως διδάσκονται.

* *

Κατὰ τὸν Ὀκτώβριον ὁμοίως συνιστῶνται καὶ ἀναχωροῦσιν ὅπου γῆς ἑλληνικῆς, οἱ ἑλληνικοὶ θίασοι. Φαίνεται πλέον ληφθεῖσα ὀριστικὴ πεποίθησις παρ' ἀπάσαις ταῖς τάξεσι τῆς ἡμετέρας κοινωνίας, ὅτι ἡ υποστήριξις τοῦ ἑλληνικοῦ θεάτρου εἶνε ἔργον ἐκ τῶν ὧν οὐκ ἄνευ. Καὶ ἐνῶ ἤδη ὑψηλῇ διαταγῇ προετοιμάζεται ὁ παρὰ τὸν Ἅγιον Κωνσταν-

τῖνον χώρος, ἐν ᾧ θὰ κτισθῆ θέατρον ἀποκλειστικῶς πρὸς χρῆσιν ἑλληνικῶν παραστάσεων, ὅπερ θὰ συνδέηται καὶ μετὰ σχολῆς δραματικῆς, ἀνηγέρθη ἤδη ἐν Ἀθήναις θέατρον νέον, ὡς διὰ μαγικῆς ῥάβδου ἀναφανέν ἐν κεντρικῇ τῆς πόλεως μέρει, ἐν ᾧ θὰ δυνηθῆ μέχρι τῆς ἀποπερατώσεως τοῦ ἄλλου νὰ εὕρη στέγην ἡ Ἑλληνικὴ σκηνή. Ἀλλὰ καὶ τοῦ μεγάλου δημοτικοῦ θεάτρου ἡ σκηνὴ συνεφωνήθη ὅπως δις καθ' ἑβδομάδα φιλοξενῆ θίασον ἑλληνικόν, ὅστις ἐξ ἠθοποιῶν γνωστῶν καταρτισθεὶς ὑπεβλήθη εἰς κανονισμὸν ἐπιτροπῆς εἰδικῶν προσώπων. Οὕτως ἀγαθὸς οἰωνὸς βελτίονος μέλλοντος ἔσται ὅτι ἐν χειμῶνι δύο θίασοι ἑλληνικοὶ θὰ διδάσκωσιν ἀπὸ δύο θεάτρων. Θίασοι δὲ ἄλλοι ἑλληνικοὶ καταλλήλως καταρτισθέντες ἀνεχώρησαν καὶ θὰ διδάξωσιν ἀπὸ τῆς σκηνῆς τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει, Ἀλεξανδρείᾳ, Σμύρνῃ καὶ Ἀδριανουπόλει θεάτρων. Καὶ αὐτὸς δὲ ὁ συμπαγεὶς μετὰ κόπου Ἑλληνικὸς μελοδραματικὸς θίασος θὰ ψάλλῃ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ.

* *

Καὶ ἐπειδὴ περὶ θεάτρου ὁ λόγος ἄς ἀναγραφῆ ἡ εἰδήσις τῆς διδασκαλίας ἑλληνικοῦ ἀρχαίου δράματος, τοῦ Οἰδίποδος τυράννου, ἀπὸ τῆς σκηνῆς τοῦ ἐν Παρισίοις πρωτεύοντος θεάτρου τῆς Γαλλικῆς κωμῆδίας. Τὰς τελευταίας ταύτας ἡμέρας ἐγένετο ἡ ἀπόπειρα καὶ ἐπέτυχεν ἐντελῶς. Ἡ μετάφρασις τοῦ Σοφοκλείου ἀριστουργήματος ἐγένετο ὑπὸ τοῦ Ἰουλίου Λακροά, τὸν δὲ πρωταγωνιστὴν καὶ ἥρωα τοῦ δράματος ὑπεδύθη ὁ πολὺς ἠθοποιὸς Μουνὲ-Σουλλὸ μετὰ δυνάμειος καὶ τέχνης μεγίστης. Τὰ χορικά ἐψάλλσαν ἐπὶ μουσικῆς εἰδικῆς γραφείσης ὑπὸ τοῦ μελοποιῦ Μαμβρὲ καὶ ἡ ὅλη παράστασις διεξήχθη μετὰ τῆς μεγαλοπρεπείας ἐκείνης, ἥτις χαρακτηρίζει τὰς παραστάσεις ἐν τῷ πρώτῳ τῶν Γαλλικῶν θεάτρων.

* *

Τὸ ἐξοχικὸν ἀνάκτορον, ὅπερ ἡ ποιητικὴ αὐτοκράτειρα τῆς Αὐστρίας ἀνήγειρεν ἐν τῇ μαγευτικῇ ἐξοχῇ Γαστούρι τῆς Κερκύρας ἐπερατώθη, καὶ αὐτὴ προσελθοῦσα ἐτέλεσε τὰ ἐγκαίνια αὐτοῦ. Μὲ τὴν ἀγάπην δ' αὐτῆς πρὸς τὴν ἀρχαίαν καὶ νέαν Ἑλλάδα περιέβαλε καὶ τὸ ὄνομα τοῦ μεγάρου, ὀνομάσασα αὐτὸ Ἀχιλλεῖον, ἔστησε δὲ καὶ ἄγαλμα τοῦ Ἀχιλλεῶς θνήσκοντος, καὶ ἔγραψεν εἰκόνας ἐν πάσαις ταῖς αἰθούσαις, ἀναφερομένας εἰς τὸν μῦθον τοῦ ἥρωος. Καὶ ἤδη τὸ Ἀχιλλεῖον νέος προστίθεται κόσμος τῇ ὠραίᾳ νήσῳ καὶ νέους θὰ προσελκύῃ ἐν αὐτῇ ἐπισκέπτας.

* *

Ὁ ἀνδρὶς τοῦ Βύρως, οὗ τὴν κατασκευὴν εἶχεν ἀναθέσει ὁ παρ' ἡμῶν ὁμογενὴς κ. Στεφάνοβιχ Σκυλίτσκι εἰς τὸν γάλλον γλύπτην Σαπύ, θέλων δι' αὐτοῦ νὰ κοσμήσῃ τὴν ἡμετέραν πόλιν, εἶχε μείνει ἡμιτελής ὡς ἐκ τοῦ θανάτου τοῦ καλλιτέχου. Τὴν ἀποπεράτωσιν του ἀνέλαβεν ἡδὴ ὁ κ. Φαλγκιέρ, ὅστις τὰς τεσσαράκοντα χιλ. φράγκων, ἃς εἶχε νὰ λαμβάνῃ ὁ Σαπύ ἐκ τῶν συμφωνηθεισῶν πενήκοντα, διέθεσεν ὑπὲρ τῆς χήρας τοῦ συναδέλφου του, μόνην δι' ἑαυτὸν ἀμοιβὴν τηρῶν τὸ δικαίωμα τῆς ἀναπαραγωγῆς. Οὕτω δ' ἐν τῇ πτωχῇ ἀνδριάντων πρωτεύουσῃ τοῦ Ἑλληνισμοῦ προστίθεται ἔργον ἄξιον μὲν λόγου ὑπὸ ἔποψιν τέχνης, αἰώνιον δὲ μαρτύριον εὐγνωμοσύνης πρὸς τὸ ἐνθουσιώδες τέκνον τῆς Ἀλβιῶνος.

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΠΑΡΝΑΣΣΟΣ

ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 1891. Λήξαντος τοῦ ἐπὶ τῷ θανάτῳ τῆς Μεγάλης Δουκίσσης Ἀλεξάνδρας ψηφισθέντος ὑπὸ τοῦ Συλλόγου πένθους, ἤρξαντο αἱ ἐργασίαι αὐτοῦ.

Δύο δὲ συνεκροτήθησαν συνεδρία. Καὶ ἐν μὲν τῇ πρώτῃ τούτων ἡ ἐξελεγκτικὴ ἐπιτροπὴ, συγκειμένη ἐκ τῶν μελῶν κκ. Ἀλεξ. Καμπᾶ, Κωνστ. Πεταλᾶ καὶ Νικ. Κουρῆ, ὑπέβαλε διὰ τοῦ τελευταίου ὡς εισηγητοῦ τὴν ἐκθεσιν αὐτῆς, ἐν ἣ ἀνομολογεῖ τὴν πλήρη τάξιν, ἣν ἀνεῦρεν ἐν τῷ ταμείῳ, τοῖς γραφείοις τοῦ Συλλόγου καὶ τῇ Σχολῇ τῶν Ἀπόρων παιδῶν Ἀθηνῶν καὶ προέτεινεν ἵνα ψηφισθῶσιν εὐχαριστήρια τοῖς διοικήσασιν τὸ λήξαν ἔτος, ὅπερ καὶ ἐγένετο δεκτὸν ὑπὸ τοῦ Συλλόγου.

Κατὰ δὲ τὴν δευτέραν συνεδρίαν ἐψηφίσθη ὁ προϋπολογισμὸς τοῦ τρέχοντος ἔτους. Κατὰ τοῦτον τὰ μὲν ἔσοδα προϋπελογίσθησαν εἰς δραχ. 30605.62, τὰ δ' ἔξοδα εἰς δραχ. 26050.

Τὴν 30 Ὀκτωβρίου ἐγένοντο τὰ ἐγκαίνια τοῦ νέου καταστήματος τοῦ Συλλόγου. Παρῆσαν πλὴν τῶν μελῶν ὁ πρωθυπουργός, οἱ ὑπουργοὶ τῆς παιδείας καὶ τῶν ναυτικῶν, οἱ διευθυνταὶ τῆς Γερμανικῆς καὶ Ἀμερικανικῆς σχολῆς, ὁ Δήμαρχος καὶ ὁ πρόεδρος τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου καὶ αἱ ἀνώτεροι κληθεῖσαι ἀρχαί. Ὁ Σ. Μητροπολίτης ἐτέλεσε τὸν ἀγιασμόν, μεθ' ὃ ὁ πρόεδρος τοῦ Συλλόγου κ. Σ. Μπαλάνος εἶπεν ὀλίγας λέξεις παραδίδων τὸ νέον κατάστημα.